دهیاری

۲۵
ماهنامه پژوهشی، آموزشی و اطلاع‌رسانی
سال پنجم/اسفند ۸۶/شماره بیست و پنجم

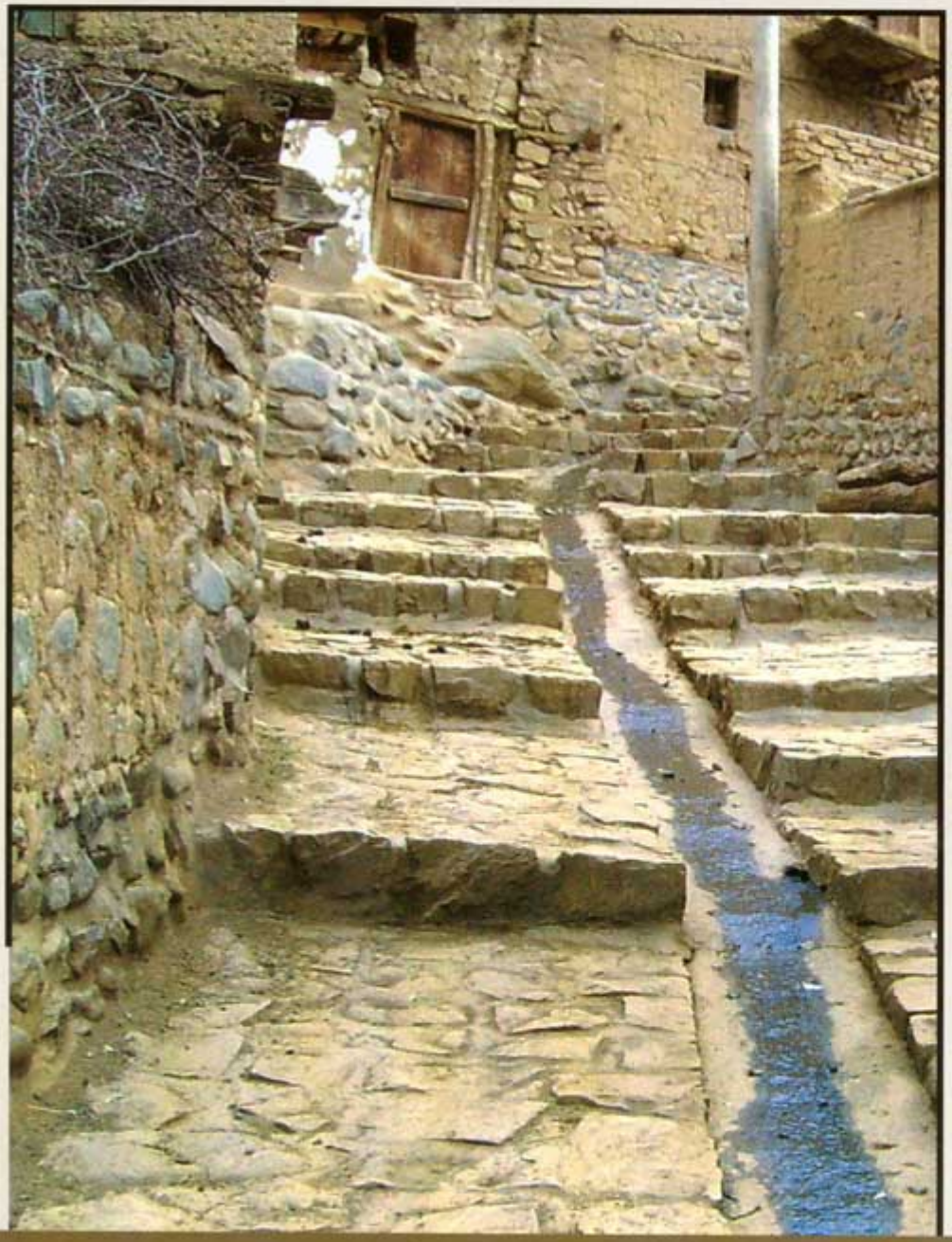

- انقلاب اسلامی عدالت محور
- روابط متقابل میان شهر و روستا
- ضرورت مطالعه روابط متقابل شهر و روستا برای دهیاران
- پیامدهای تبدیل روستا به شهر
- میمند هفتمین روستای تاریخی جهان
- روابط متقابل شهر و روستا برای توسعه پایدار
- انتصاب در معاونت امور دهیاری‌ها
- اختصاص یک درصد از درآمد صادرات نفت و گاز برای خدمات رسانی به روستاها
- افتتاح همزمان ۱۹ هزار دفتر بنیاد بین‌المللی غدیر در مناطق روستایی کشور
- «کشاورز کارت» جایگزین دفتر چه‌های بانکی می‌شود

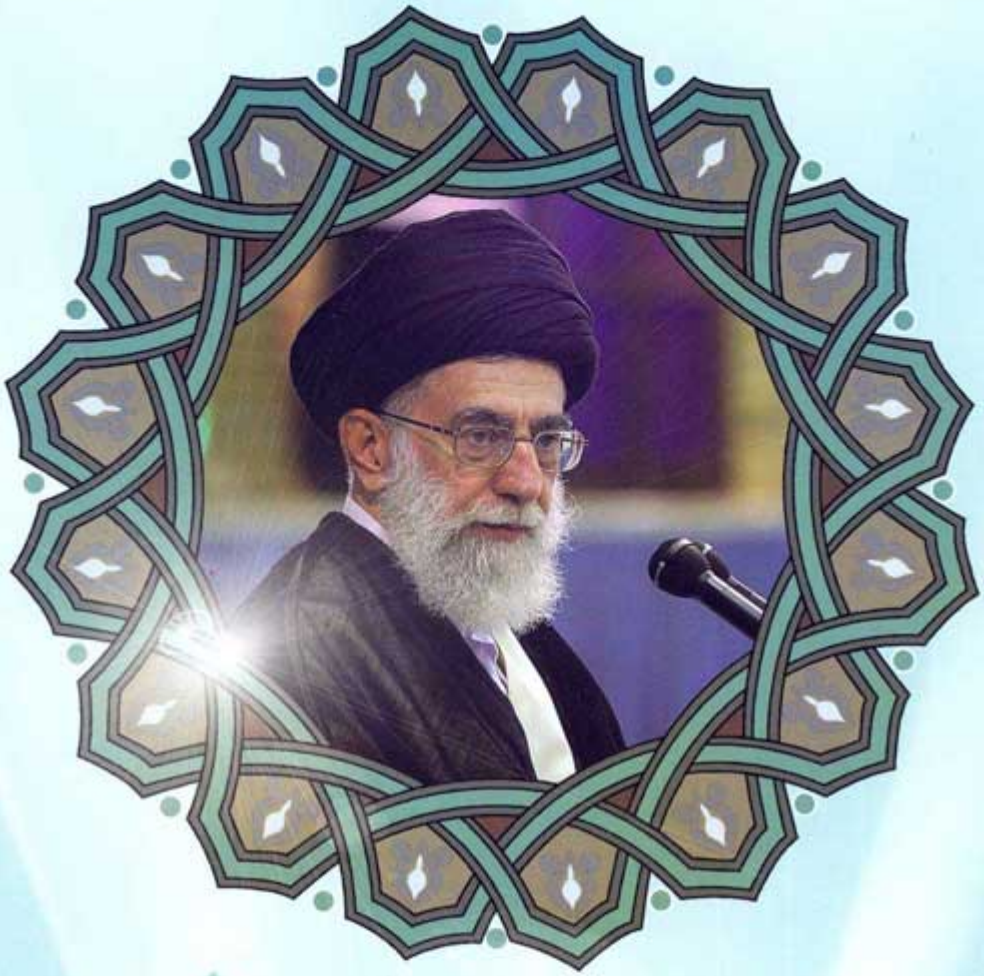

احساس ناتوانی
باید به کلی
از فرهنگ کشور
ریشه کن شود

ما می توانیم

بسم الله الرحمن الرحیم

۲ **سخن سردبیر**
۳ انقلاب اسلامی عدالت محور
۵ **اهل نظر**
۶ روابط متقابل میان شهر و روستا
۷ **چگونه**
۱۴ ضرورت مطالعه روابط متقابل شهر و روستا برای دهیاران
۱۸ بررسی مناسبات شهر و روستا در ایران
۲۵ روابط شهر و روستا با تاکید بر نقش مهاجرین در توسعه روستایی
۲۹ ضرورت و اثرهای بهره‌گیری از مدیریت سرزمینی در مدیریت شهری و روستایی
۳۳ پیامدهای تبدیل روستا به شهر
۳۸ **مشاور حقوقی**
۳۹ مشاور حقوقی
۴۱ **فرهنگ روستا**
۴۲ میمند هفتمین روستای تاریخی جهان
۴۵ **گفتگو**
۴۶ آموزش آسان همیشه، همه‌جا، برای همه
۴۹ همایش ملی مدیریت نوین روستایی از سال آینده بین‌المللی می‌شود
۵۰ **آمار**
۵۱ مقایسه گزارش عملکرد معاونت امور دهیاری‌ها در سال ۱۳۸۶ با سال‌های گذشته
۵۸ **ترجمه**
۵۹ روابط متقابل شهر و روستا برای توسعه پایدار
۶۳ **گزارش تصویری**
۶۴ روستای دارابکلا
۶۸ **سازمان‌ها و نهادها**
۶۹ معرفی کمیسیون توسعه پایدار سازمان ملل متحد
۷۱ **گزارش خبری**
۷۲ افتتاح همزمان ۱۹ هزار دفتر بنیاد بین‌المللی غدیر در مناطق روستایی کشور
۷۴ گزارش دهیاری‌ها از اجرای طرح توانبخشی مبتنی بر جامعه در روستاها
۷۵ اختصاص ۳ میلیارد تومان اعتبار تشریفی برای پروژه‌های اجرایی از محل وجوه زکات در سال ۸۶
۷۶ **اخبار**
۷۷ انتصاب در معاونت امور دهیاری‌ها
۷۸ اختصاص یک درصد از درآمد صادرات نفت و گاز برای خدمات رسانی به روستاها
۷۸ دهیاران سال گذشته ۲۱ هزار طرح عمرانی در روستاها اجرا کردند
۷۹ برگزاری نخستین دوره آموزش پودمانی ویژه دهیاران نمونه
۸۰ «کشاورز کارت» جایگزین دفترچه‌های بانکی می‌شود
۸۰ آیین‌نامه اجرایی تاسیس خانه‌های قرآن روستایی ابلاغ شد
۸۰ ارسال لوح فشرده آموزشی برای کارکنان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور
۸۱ اختصاص ۳۰۰ میلیارد تومان اعتبار برای توسعه راه‌های روستایی
۸۱ اختصاص یک هزار میلیارد تومان اعتبار به بازسازی و مقاوم‌سازی خانه‌های روستایی در سال جاری
۸۱ ۴۴ تعاونی دهیاری در مازندران تشکیل می‌شود
۸۲ برترین روستاهای گردشگری اروپا معرفی شد
۸۳ **نمایه نشر**
۸۴ معرفی کتاب جامعه‌شناسی روستایی با تاکید بر ابعاد تغییر و توسعه در جامعه روستایی ایران

سال پنجم / اسفند ۸۶ / شماره بیست وپنجم
ماهنامه پژوهشی آموزشی و ترویجی

صاحب امتیاز:
سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور
مدیر مسئول:
سیدمهدی هاشمی
سردبیر:
عباس علیجانی
زیرنظر:
حسن ناصری‌پور
ناظر علمی:
اسماعیل زیارتی نصرآبادی
مجری پروژه:
موسسه توسعه روستایی
طراحی و صفحه‌آرایی:
موسسه دنیای تغذیه وسلامت - رضا گودرزی

وزارت کشور
سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور
موسسه فرهنگی اطلاع رسانی و مطبوعاتی

نشانی:
تهران، میدان ولیعصر، بلوار کشاورز، ابتدای خیابان نادری، پلاک ۱۵
تلفن: ۸۸۹۷۶۶۵۱

ماهنامه دهیاری‌ها آماده انعکاس دیدگاهها، نظرات و مقالات صاحب‌نظران، مسئولان و دهیاران عزیز است. ماهنامه دهیاری در کوتاه کردن و ویرایش مقالات آزاد است.
مطالب ارسالی بازگردانده نمی‌شود.
مقالات منتشر شده دیدگاه نویسندگان است.

پست الکترونیک:
Dehyariha@imo.org.ir

سفن سردبیر

سخن سردبیر

انقلاب اسلامی عدالت محور

اگر چه موضوع این شماره از نشریه دهیاری ها روابط متقابل شهر و روستاست ولی با توجه به تقارن انتشار این شماره با ایام مبارک دهه فجر انقلاب اسلامی، نگاهی نیز به سیر تحول روستا در سال‌های پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی خواهیم افکند.

کنکاش در برنامه‌ها و سیاست‌های روستا برانداز و نگرش تحقیرآمیز و اشرافی رژیم دست‌نشانده پهلوی نسبت به روستاییان، موید آن است که آن برنامه‌ها و سیاست‌ها هدیه و پیامدی جز ایجاد فاصله طبقاتی فاحش و عمیق بین شهر و روستا، عدم برخورداری روستاها از امکانات و زیرساخت‌های توسعه، افزایش فقر و محرومیت در مناطق روستایی و بسیاری مسایل و مشکلات دیگر را برای جامعه روستایی ایران به همراه نداشت. این تفاوت‌ها و اختلاف‌ها به حدی آشکار بود که به خوبی بیانگر اتخاذ سیاست‌های ناروا و تداوم بی‌توجهی عامدانه به مناطق روستایی کشور توسط رژیم گذشته است. به حمد الهی با پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی و وجود شاخصه‌هایی چون عدالت‌خواهی، محرومیت زدایی و توجه به مستضعفین و کوخ‌نشینان که غالباً در مناطق روستایی ساکن هستند، نوع نگاه و توجه به مناطق روستایی به طور اساسی تغییر یافته و شاهد اقدامات بسیار ارزنده‌ای در راستای توسعه و عمران مناطق روستایی کشور در سال‌های پس از انقلاب اسلامی و کاهش اختلاف بین شهر و روستا به‌ویژه در زمینه سطح برخورداری آن‌ها از زیرساخت‌های توسعه‌ای بوده‌ایم.

آنچه که مسلم است شهر و روستا دارای روابط متقابل بوده و در طول تاریخ بین شهر و روستا یک نوع تقسیم کار صورت گرفته است. یکی از عینی‌ترین مصادیق این رابطه‌ها و پیوندها نیز این است؛ که روستاها تأمین کننده نیازهای غذایی و دامی و شهرها تامین کننده نیازهای صنعتی و ارایه خدمات رفاهی، آموزشی و درمانی و از طرف دیگر خریدار مازاد تولید روستاییان می‌باشند. اما بالا رفتن قیمت نفت و علاقه حکام رژیم گذشته به واردات در مقابل صادرات نفتی و تمایل آن‌ها به تجمل گرایی و ترویج شیوه زندگی غربی و همچنین گرایش شهرنشینان به مصرف کالاهای وارداتی و مهاجرت روستاییان به شهرها موجب متروکه شدن بخش وسیعی از روستاهای کشور و در نتیجه ایجاد نابسامانی و اختلال در ارتباط شهر و روستاشد.

با پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی و تحولات ناشی از آن اقدامات مبتنی بر عدالت‌خواهی در کل کشور آغاز شد که همین روند در عرصه‌های روستایی نیز تسّری یافت. در این دوران موج گسترده مساوات طلبی و عدالت‌خواهی در زمینه برخورداری جوامع روستایی از مواهب و خدمات مختلف در مقایسه با جوامع شهری باعث توجه مضاعف دولتمردان، سیاست گزاران و برنامه‌ریزان به بخش عمران روستایی شد.

با توجه به نگرش‌های فوق و با اتکاء به نیروهای خودجوش مردمی، فعالیت‌های گسترده و ایثارگرانه در قالب نهادهای جهاد سازندگی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، کمیته امداد امام خمینی، بنیاد شهید انقلاب اسلامی، بنیاد مستضعفان و جانبازان و ... در روستاها آغاز شد. این فعالیت‌ها شامل: تامین آب آشامیدنی سالم، برق‌رسانی، احداث و بهسازی راه‌های روستایی، بهسازی کالبدی روستاها و ... بود که غالباً با اتکاء به توان مردمی و اعتبارات دولتی به انجام می‌رسید.

در سال‌های پس از انقلاب اسلامی تاکنون چهار برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در راستای تحقق توسعه

همه‌جانبه و پایدار ایران اسلامی تدوین شده که هر یك به نوبه خود نقش به‌سزایی در پیشبرد اهداف توسعه روستایی داشته‌اند. با اندکی تامل در این برنامه‌ها به خوبی می‌توان این نکته را دریافت که به تدریج توجه برنامه‌ریزان و سیاست گزاران به روستاها جدی‌تر شده است و اوج این توجه را می‌توان در اهداف، رویکردها، برنامه‌ها و عزم جدی دولت خدمت گزار نهم در راستای خدمت‌رسانی، محرومیت‌زدایی و توسعه متوازن ملی مشاهده نمود.

نگاهی هرچند مختصر به آمار و ارقام موجود در زمینه توسعه زیرساخت‌ها در مناطق روستایی کشور می‌تواند تا حدود زیادی اقدامات ارزنده انجام شده در سال‌های پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی را به تصویر بکشد. تا سال ۱۳۵۷ تنها ۶/۱ درصد روستاهای کل کشور برق دار بود که این رقم در سال های اخیر به ۹۹/۹ درصد رسیده است.

تا پایان سال ۱۳۵۷ دوازده هزار روستا آب آشامیدنی سالم داشت که در حال حاضر ۹۲ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار دارای تاسیسات آب آشامیدنی هستند. در سال های اخیر با تکمیل راه های روستایی، ۸۱/۳ درصد از روستاهای بالای ۲۰ خانوار از راه مناسب برخوردار شده‌اند.

واقعیت آن است؛ که اقدامات محرومیت‌زدایی که از سال های ابتدایی برنامه اول توسعه تاکنون، در مناطق کمتر توسعه یافته به اجرا در آمده منجر به ارتقاء بهره مندی این مناطق از خدمات اساسی (آموزش، بهداشت، برق، آب سالم و راه) شده است. لیکن اشتغال، تولید و ارتقاء زندگی اقتصادی مردم ساکن در مناطق محروم مقوله مهمی است که علیرغم تلاش های گسترده، همچنان مهار نشدنی باقی مانده و شایسته توجه جدی در این مقطع از تاریخ است.

برای اولین بار در تاریخ کشور در طول سه سال اخیر هزار میلیارد تومان به خدمات درمانی روستاییان و چند صد میلیارد تومان به تامین اجتماعی روستاییان و صدها میلیارد تومان به گازرسانی روستاها اختصاص یافته است. همچنین اختصاص یك درصد از پول نفت به عمران و آبادانی روستاها، اختصاص ۴۰ درصد از اعتبارات و تسهیلات مربوط به صندوق مهر امام رضا(ع) و ... را نیز می‌توان از اقدامات منحصر به فرد مجلس محترم هفتم و دولت خدمت‌گذار در راستای توسعه روستایی و محرومیت‌زدایی دانست.

مقوله مدیریت روستایی در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز در دو بخش دولتی و محلی قابل ارزیابی و بررسی است. در بخش دولتی نهادها و دستگاه‌هایی مثل وزارت جهاد سازندگی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، وزارت کشور، وزارت راه وترابری ، وزارت نیرو، وزارت کشاورزی و ... هر یک به صورت تخصصی وظایف مرتبط با موسسه روستایی را بر عهده داشتند.

در بخش محلی نیز با تشکیل شوراهای اسلامی روستایی و شکل گیری دهیاری‌ها امور داخلی روستاها بر عهده آنان قرار گرفت.

خوشبختانه مدیریت محلی اکنون در روستاها شکل گرفته و روز به روز از قوام بیش‌تری برخوردار می‌شود. در دو سال گذشته علاوه بر اقدامات و برنامه‌های عظیم و گسترده انجام شده در ابعاد سخت‌افزاری دهیاری‌ها، در بعد نرم‌افزاری نیز شاهد اتفاقات خجسته و در نوع خود منحصر به‌فردی بوده‌ایم. از جمله این اقدامات می‌توان به ایجاد و راه‌اندازی دفاتر امور روستایی در سطح استانداری‌های سراسر کشور برای اولین بار در سال جاری اشاره نمود که می‌تواند نقش مهمی در عملیاتی و بهینه کردن سیاست‌های روستایی در زنجیره مدیریت روستایی کشور داشته باشد. همچنین تعیین درجه بیش از ۵۵۰۰ دهیاری در سال جاری، تعیین و ابلاغ ساختار سازمانی و تشکیلاتی دهیاری‌ها، طرح اعتبارات زکات، ساماندهی گلزارهای شهدای روستایی، راه‌اندازی نشست‌های مشورتی مدیران کل دفاتر امور روستایی، فرمانداری‌ها، بخشداری‌ها و دهیاری‌های منتخب سراسر کشور در سطوح مختلف محلی، منطقه‌ای، استانی و ملی، تاسیس همزمان ۱۹۰۰۰ دفتر بنیاد بین‌المللی غدیر در دهیاری‌های سراسر کشور و ... را می‌توان از جمله مهم‌ترین اقدامات انجام شده در بعد نرم‌افزاری دهیاری‌ها دانست که نقش به‌سزایی در هویت‌بخشی و قوام نهاد دهیاری خواهد داشت.

تاکنون بیش از ۲۰ هزار مجوز تاسیس دهیاری توسط وزارت کشور صادر شده است و بیش از ۷۰ درصد جامعه روستایی تحت پوشش مدیریت نوین روستایی قرار گرفته‌اند که تا پایان سال ۱۳۸۸ بایستی در ۳۵۶۷۷ روستای بالای ۲۰ خانوار کشور دهیاری تاسیس شود.

اکنون که دولت خدمت‌گزار، عدالت طلبی را شعار اصلی خود قرار داده و عزم خود را برای خدمت‌رسانی جزم نموده است، امید می‌رود که با حمایت‌های دولت محترم از این نهاد مبارک که توسعه روستایی در گرو قوت گرفتن آن است و همت و تلاش خالصانه تمامی متولیان امر و بویژه دهیاران عزیز، نهاد دهیاری قوام، هویت و جایگاه واقعی خود را در عرصه های مدیریت روستایی کشور پیدا کرده و زمینه‌های برخورداری مردم روستایی از مواهب و خدمات مختلف همپای جامعه شهری فراهم شود.

اهل نظر
اهل نظر
اهل نظر
اهل نظر

روابط متقابل میان شهر و روستا

مقدمه

تهیه و تنظیم: پروین حسن‌پور

در حال حاضر شهرهای کشورهای توسعه یافته دارای رشد جمعیت سالانه ای برابر با ۱/۷درصد و شهرهای کشورهای در حال توسعه با رشدی بیش از ۴ درصد مشخص می‌شوند. از دیدگاه تحلیل گران، شهرها به خاطر تنوع نقش‌ها، حرف و کارکردهای خود اقشار مختلف را جذب کرده‌اند. کشورهای در حال توسعه بعد از جنگ جهانی دوم به شکل گسترده با شهر نشینی مواجه شدند. در حال حاضر فرآیند شهرنشینی به شکلی شتاب زده رو به فزونی است. کارشناسان سه دلیل عمده را برای این رشد ذکر می‌کنند:

۱. رشد بالای موالید؛

۲. مکانیزه شدن و تغییر ساختارهای اقتصادی و مهاجرت روستاییان؛

۳. تبدیل شهرها به تنها کانون امید برای رهایی از فقر و بیکاری.

شکل عمده زیست در ایران همواره روستانشینی بوده است، واین امر طی چهار دهه اخیر با شتاب زیاد تغییر کرده است. تا سال ۱۳۶۲ در تقسیمات کشوری، جمعیت زیاد عامل اصلی برای تعیین شهر بوده است، با این تعریف پس از سال ۶۲ شاخص تعیین شهر، وجود شهرداری بود، اما از نقطه نظر علوم اجتماعی، ملاک تشخیص روستا از شهر را نمی‌توان به شاخص اداری محدود کرد، چرا که روستا یک واقعیت زیستی فرهنگی است که می‌توان آن را در گروه بزرگی از خصوصیت تشریح کرد، این ویژگی های زیستی و فرهنگی گرچه در محیط فیزیکی روستا شکل می‌گیرد، اما می‌تواند به محیط‌های دیگر از جمله شهر انتقال یابد. بدین ترتیب رابطه شهر و روستا در ایران نیز بدین گونه بوده است.

اشکال فرهنگی و شیوه‌های زیست شهری به شدت در روستاها رایج شده و ورود گسترده روستاییان به شهرها در عین حفظ بخش بزرگی از باورها و روش‌ها و شیوه‌های زیستی روستایی در شهر به آنان امکان داد که شهرها را دگرگون کنند و گاه شهرهای روستایی را پدید آوردند.

لذا تبیین وضع موجود و تحولات شهر و روستاها حتی هرگونه اقدام برای ساماندهی توسعه آن‌ها بدون در نظر گرفتن روابط، مناسبات موجود در میان آن‌ها در همه زمینه‌های فرهنگی، اقتصادی، ..... بی تأثیر خواهد بود. بنابراین موضوع میزگرد این شماره از ماهنامه دهیاری‌ها اختصاص به روابط متقابل شهر و روستا دارد.

این میزگرد با حضور آقایان دکتر جانعلی بهزاد نسب، دبیر کمیسیون توسعه پایدار سازمان ملل متحد در ایران، دکتر مجتبی رفیعیان عضو هیأت علمی گروه برنامه‌ریزی شهری دانشگاه تربیت مدرس و دکتر مهدی طاهرخانی مدیر گروه جغرافیا و عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس برگزار شده است.

دهیاری‌ها:
همان طور که می‌دانید توجه به روابط متقابل شهر و روستا از ارکان مهم برنامه‌ریزی فضایی است؛ که بدون عنایت به این روابط بسیاری از تلاش‌های توسعه با عدم موفقیت روبرو خواهد بود به عنوان اولین سوال میزگرد بفرمایید ارزیابی شما از وضع موجود روابط متقابل میان شهر و روستا در سطح کشور به ویژه در روستاهای پیرامون شهرها چیست؟ چه فرصت‌ها و تهدیدهایی را می‌توانید در این زمینه شناسایی نمایید؟

بهزاد نسب:
با توجه به تغییرات صورت گرفته در فرآیندها و اسامی، مصادیق شهر و روستا دارای مرز مشخصی نیستند و مفهوم روستا شهر یا به عبارت بهتر سکونتگاه‌های شهری با کارکرد روستایی از گسترش زیادی برخوردار است. فضای پیرامون ما در شهرها به ویژه در شهرهای بزرگ (مراکز استان‌ها) مانند تهران، مشهد، تبریز، اصفهان، شیراز و نظیر آن تحت تأثیر جریان دو سویه دگرگونی‌ها است. از یک سو فشار مادر شهرها برای گسترش فیزیکی و توسعه فضای حیاتی خود شکل‌گیری فضای پیرامون را متأثر می‌کند و از جانب دیگر جدایی گزینی جمعیت فقیر شهری و اسکان پله‌ای (آپارتمان نشینی) مهاجران رهسپار شهرهای اصلی تغییرات مهمی را در نقش و شکل فضاهای پیرامونی شهرها ایجاد کرده است. این دو فرآیند روابط سکونتگاه‌های روستایی اطراف شهرهای بزرگ را از حالت سنتی و مبتنی بر داد و ستد تولیدات و داشته‌ها خارج نموده و گاه نوعی بهره‌کشی را حاکم نموده است.
از سوی دیگر خارج شدن اراضی از کارکرد اصلی خود، گسترش بی قواره فیزیکی، گسترش بیکاری، فقر و حاشیه‌نشینی از جمله چالش‌های فراروی تغییرات فضایی حاکم بر روابط شهر و روستا در پیرامون شهرهای بزرگ است. در حال حاضر رابطه خوابگاهی، چهره غالب روابط شهر و روستاهای اطراف آن در شهرهای بسیار بزرگ است که متأسفانه فشار بر منابع را به آستانه خطرناکی کشانده است و تعادل انسان و فعالیت در پهنه سرزمین را با مشکل جدی مواجه کرده است.

رفیعیان:
توجه به رابطه شهر و روستا به عنوان کانون‌های محرک توسعه ملی، سابقه‌ای بس دیرینه در ادبیات توسعه دارد. تجارب، نشان داده است هر گاه اجزاء ساختار فضایی شامل عرصه‌های سکونت و فعالیت، یعنی شهرها و روستاها، در تعاملی افزایشی و مثبت با یکدیگر قرار گرفته‌اند، شرایط و بستر بسیار مناسب‌تری برای تحقق آستانه‌های رفاه در تمامی ابعاد ایجاد شده است و بالعکس رکود نظام عملکردی متقابل نقاط و پهنه‌های شهری و روستایی با یکدیگر و گاهی تعارض بین الگوهای رفتاری و عملکردی بین آن‌ها، موجبات افول جریان توسعه ملی و منطقه ای را تشدید کرده است.
نکته‌ای که می‌خواهم نتیجه بگیرم این است که میزان، شیوه و کیفیت رابطه بین عرصه‌های سکونت و فعالیت روستایی و شهری، نه تنها جریانی است که بر نظام توسعه‌ای خود این نواحی اثر گذار است بلکه نکته ای است که بر فرایند وسیع‌تر و عام‌تری به نام توسعه منطقه ای و ملی نیز تأثیر جدی دارد.
اگر این مقدمه پایه‌ای و منطقی را در بحث بپذیریم تعمیم آن به الگوی توسعه‌ای ایران کار سختی نخواهد بود. "پروفسور بنگز" واژه جالبی را در اشاره به این مسأله

بهزاد نسب

استفاده می‌کند و آن واژه شراکت شهری روستایی است که از حوزه تعامل و مشارکت فراتر رفته و الگوی وابستگی متقابل توسعه‌ای را به ذهن متبادر می‌کند که هر دو طرف به آن وابسته‌اند و از آن منتفع می‌شوند.
در تحلیل الگوی ارتباطی شهر و روستا در ایران، به نظر من، می‌توان از این واژه کمک گرفت. سابقه تاریخی موضوع به ما نشان می‌دهد که پیوستگی شهر و روستا در گذشته کشور به گونه‌ای بوده است که اصولاً تفکیک هویتی این دو عرصه، نظیر امروز، امکان پذیر نبوده است. روستاها بخشی از یک نظام همگن و یکپارچه فضایی- سکونتی تلقی می‌شده‌اند که شهر بدون آن‌ها و آن‌ها بدون شهر، ناقص شمرده می‌شده‌اند و این پیوستگی نه تنها در عرصه اقتصاد و فعالیت، بلکه در عرصه امنیت و هویت‌های اجتماعی نیز برقرار بوده است.
متأسفانه تغییرات ایجاد شده در الگوی زیست

اقتصادی و فعالیتی شهرها، گسست یکباره‌ای را بین مناطق شهری و روستایی در کشور پدید آورده است. این جریان هر چند در پاره‌ای از ابعاد تقریباً شبیه جریانی است که در ایران اتفاق افتاده و عمدتاً برگرفته از مدرنیزاسیون حاصل از شهرنشینی و صنعتی شدن بالا است، اما به دلیل ساختار ویژه اجتماعی و سیاسی حاکم بر ایران روندهای متفاوتی را نیز تجربه کرده است.

نتیجه فضایی حاصل از این گسست، تداوم و تشدید جریانات شدید مهاجرتی، بروز ناهماهنگی در تعادل‌های منطقه‌ای، انهدام یا تضعیف ظرفیت‌های توسعه ای مناطق روستایی و در تعامل یا افزایش مشکلات مناطق شهری بوده است.

به نظر من وضعیت کنونی «رابطه بین شهر و روستا» در فضای توسعه ای کشور بی معناست. این در حالی است که توسعه شهر (در تمامی‌ابعاد) را بدون روستاها تصورکردن نه عاقلانه است و نه امکان پذیر.

طاهرخانی:
به نظر می‌رسد مدیران شهری و روستایی کشوردر جهت تعادل بخشی روابط شهر و روستا در گام اول باید به یک باور مشترک در خصوص مدیریت یکپارچه شهر و روستا برسند که در آن ضمن تاکید بر عناصر مشترک میان شهر و روستا، تامین چرخه پایدار، مبتنی بر تعامل ارگانیک شهرها و روستاها باید مد نظر قرار گیرد.

و فکر می‌کنم فرصت‌های بسیاری در زمینه این بحث می‌توان شناسایی کرد. از جمله فرصت‌ها اکوتوریسم روستایی است که امروزه در ادبیات توسعه از آن بسیار یاد می‌کنند. همچنین تأمین بخشی از نیازهای اقتصادی و اجتماعی شهرها توسط روستاها، چیزی است که نمی‌توان آن را نادیده گرفت. تهدیدهایی نیز در این زمینه وجود دارد که مهم‌ترین آن، شهرمحوری جریان توسعه در کشور است که با توجه به تمرکز منابع، سرمایه‌ها و جریانات اقتصادی افول بیش‌تر روستاها را دامن خواهد زد.

طاهرخانی:
متاسفانه به نظر می‌رسد که تعامل شهر و روستا در سطح کشور به ویژه در روستاهای پیرامون شهرهای بزرگ در قالب روابط ارگانیک شکل نگرفته و حتی در سال‌های اخیر به سمت ناپایداری و روابط غیر ارگانیک تمایل یافته است. در این راستا تهدیدهایی از شهر بر روستا و بالعکس جریان یافته که نمودهای آن در روستاها به شکل رشد و گسترش پراکنده شهرها در اراضی روستایی، انباشت زباله، افزایش بورس بازی اراضی روستایی و متعاقب آن کاهش اراضی جنگلی، باغات و اراضی زراعی و نیز آلودگی منابع آب و در شهرها به صورت مهاجرت توام با افزایش تقاضا جهت زمین، کنترل مستمر کاربری اراضی، توسعه کالبدی نامتجانس و نیز شکل گیری واحدهای مسکونی با کیفیت پایین به اشکال غیر رسمی تجلی یافته است.

با این وجود نمی‌توان فرصت‌های حاصل از روابط شهر و روستا را در سطح کشور نادیده گرفت به طوری که در حال حاضر می‌توان در شهرها به رونق اقتصاد شهری حاصل از این تعامل و در روستاها به توسعه گردشگری، افزایش سطح آگاهی‌ها و مهارت‌ها و نیز رونق اقتصاد روستایی متاثر تعامل روستا با شهراشاره نمود.

دهیاری‌ها:
دوستان به چند نکته در صحبت‌هایشان اشاره نمودند از جمله؛ تعامل شهر وروستا در سطح کشور به ویژه در روستاها که در قالب روابط ارگانیک شکل نگرفته و حتی به سمت ناپایداری و روابط غیرارگانیک نیز تمایل پیدا کرده است.از طرفی خارج شدن اراضی از کاربرد اصلی خود، گسترش بی قوارگی، گسترش فقر، حاشیه نشینی را از جمله چالش‌های فراروی تغییرات فضایی حکم بر شهر وروستا پیرامون شهرهای بزرگ است.

همچنین پیامدهای مثبت مانند ایجاد فرصت شغلی، بهره گیری کالا و خدمات فرهنگی و رونق اقتصادی و پیامدهای منفی مثل انتقال انواع آلودگی از جمله سرازیر شدن آب‌های آلوده، پسماندها از عوامل تأثیرگذار همجواری روستاها در اطراف شهرهای بزرگ است. از سوی دیگر کیفیت ارتباط بین عرصه‌های سکونت و فعالیت روستایی و شهری جریان اثرگذار بر نظام توسعه‌ای است. نکات فوق در واقع گزیده‌ای بود از مواردی که دوستان ابراز داشتند.

به عنوان پرسش دوم بفرمایید با توجه به تجربیات جهانی، مدیریت یکپارچه شهر و روستا به ویژه در روستاهای پیرامون شهرها به عنوان یک ضرورت شناخته شده است. از نظر شما منظور از چنین مدیریتی چیست و به نظر شما این ضرورت‌ها می‌تواند از چه

مسایلی در سطح کشور نشأت گیرد؟

بهزاد نسب:

۱- تجربیات جهانی در نگرش یکپارچه به مدیریت شهری و روستایی در حالت واقعی خود که ریشه در سمت و سوی تحولات هر جامعه داشته باشد، نشا نگر یکی شدن نیست بلکه بیانگر نگرش فرآیندی و مکمل به صورت فضاها است که در این صورت همه فرآیندها و حتی فرم‌ها را در راستای دست یابی به اهداف کلان معین هدایت و توانمند می‌سازد. مدیریت یکپارچه سازی (نه یکسان سازی) فرآیندهای زیست و تولید در فضاهای ملی، مدیریت یکپارچه شهری و روستایی در ایران از لزوم تعادل بخشی به فضای ملی سرچشمه می‌گیرد که خود ابعاد و مباحث فراوانی دارد.

۲- مدیریت یکپارچه شهری و روستایی مبتنی بر دیدگاه عملکردهای شهری در توسعه روستایی، یک مفهوم آمایشی است که امکان تعادل بخشی به توزیع جمعیت، بهره برداری از منابع و توزیع مناسب فعالیت‌ها را میسر می‌سازد و تأکید می‌کنم این مدیریت بیش‌تر یک فرهنگ است تا آن که یک ساختار واحد اداری یا برنامه‌ای باشد.

رفیعیان:

بحث مدیریت یکپارچه شهر و روستا دیدگاهی است که تفکر یکپارچه برنامه ریزی را به عنوان پایه مشترک برنامه‌های اقدام تلقی می‌کند. تجربه نشان داده است که نگرش واحد و یکپارچه می‌تواند بخشی از اثرات منفی عملکردهای نگرش بخشی را کاهش دهد. این مسأله به ویژه در حوزه روستاهای پیرامون شهرهای بزرگ از اولویت بیش‌تری برخوردار است. در کشور ما هم بی هیچ تردیدی مدیریت یکپارچه، نه تنها در شکل و ساختار سازمانی، بلکه در محتوی و الگوهای رفتار سازمانی بایستی تجلی پیدا کند.

به نظر من یکی از راه‌های جلوگیری از مدیریت بخشی، حرکت به سمت مدیریت‌های یکپارچه و واحد است. اساساً شهر و روستا را نمی‌توان در یک سیستم دوگانه برنامه ریزی، راهبری کرد. بی‌تردید رویه برنامه‌ریزی تک بخشی، باعث بروز شکاف‌هایی در بدنه نظام برنامه‌ریزی خواهد شد.

طاهرخانی:

در سال‌های اخیر با رشد و توسعه رویکرد سرزمینی در نظام برنامه ریزی توسعه کشورهای در حال توسعه مناسبات شهرها و روستاها نیز در قالب مدیریت یکپارچه مورد توجه قرار گرفته است. منظور از چنین

مدیریت یکپارچه سازی (نه یکسان سازی) فرآیندهای زیست و تولید در فضاهای ملی، مدیریت یکپارچه روستا شهری در ایران از لزوم تعادل بخشی به فضای ملی سرچشمه می‌گیرد که خود ابعاد و مباحث فراوانی دارد.

مدیریتی آن است که ضمن جدایی کارکردهای شهر و روستا سعی می‌شود تعامل فضایی آنان در قالب روابط ارگانیک مورد تاکید قرار گیرد. لذا در چنین مدیریتی همزیستی متقابل میان شهرها و روستاها حاکم است. در این همزیستی روستاها مکانی برای تولیدات و تامین کننده نیروی کار و تقاضا برای کالا ها و خدمات شهری محسوب شده و شهرها نیز عرضه کننده نیازهای جامعه روستایی محسوب می‌شوند. لذا در مدیریت یکپارچه شهرها و روستاها با شکل گیری پایدار سه نوع پیوند مصرف، تولید و مالی زمینه تامین منافع متقابل آنان مهیا می‌شود. در چنین رویکردی از مدیریت، ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیطی شهر و روستا به صورت توامان مورد توجه قرار می‌گیرند. به نظر می‌رسد ضرورت توجه به چنین مدیریتی در سال‌های اخیر علاوه بر مقتضیات جهانی بروز ناهنجاری‌های محیطی، اجتماعی و اقتصادی در سطح روستاها و شهرهای کشور متاثر از عدم توجه یکپارچه به سکونتگاه‌های شهری و روستایی است. در حال حاضر، ظهور اشکال و مظاهر ناپایداری که به صورت کاهش مالکیت اراضی روستایی، تبدیل اراضی روستایی به عنوان یک کالا به ویژه در پیرامون شهرهای بزرگ، تغییرات کاربری اراضی، انباشت زباله و آلودگی‌های محیطی، کاهش قابل توجه اراضی زراعی و باغات در حاشیه شهرها تجلی یافته حاصل عدم توجه جدی به مدیریت یکپارچه شهر و روستا بوده است.

دهیاری‌ها:

از جمع‌بندی صحبت‌های دوستان این گونه برداشت می‌شود که مدیریت یکپارچه شهری بیش‌تر یک فرهنگ است تا یک ساختار اداری یا برنامه‌ای لذا در مدیریت یکپارچه سعی می‌شود ضمن جدایی کارکردهای شهر و روستا تعامل فضایی بین آنان در

قالب روابط ارگانیک مورد تأکید قرار گیرد. و از طرفی تصمیم گیری توسط دو مرجع و اعمال دو سیاست بر فضای شهر و روستایی را موجب بروز مسایل و مشکلات برای هم ساکنان و هم مدیریت داشتند.

طاهرخانی:
در حال حاضر، ظهور اشکال و مظاهر ناپایداری که به صورت کاهش مالکیت اراضی روستایی، تبدیل اراضی روستایی به عنوان یک کالا به ویژه در پیرامون شهرهای بزرگ، تغییرات کاربری اراضی، انباشت زباله و آلودگی‌های محیطی، کاهش قابل توجه اراضی زراعی و باغات در حاشیه شهرها تجلی یافته حاصل عدم توجه جدی به مدیریت یکپارچه شهر و روستا بوده است.

چرا که مدیریت واحد یکپارچه می‌تواند در بخشی از اثرات منفی عملکردهای نگرش بخش را کاهش دهد. این مساله به ویژه در حوزه روستاهای اطراف شهرهای بزرگ از اولویت بیش تری بر خوردار است. با عنایت به مطالبی که فرمودید حال اگرمدیریت یکپارچه شهر و روستا را به عنوان یک اصل برنامه ریزی بپذیریم در آن صورت مدیران شهری و روستایی کشور باید چه عناصر مشترکی را بیش تر مورد توجه قرار دهند؟

بهزاد نسب:
اولاً این که بنده مایل هستم که برای پرهیز از برداشت‌های ناصواب از مدیریت یکپارچه شهر و روستا، از ترکیب مدیریت سرزمین استفاده کنم. در چارچوب مدیریت سرزمین، چنانچه هر یک از مدیریت‌های شهری و روستایی که در درون خود برنامه‌ها، سیاست‌ها و اقدامات مختلف را دارند، از منویات مدیریت یکپارچه سرزمین که مبتنی بر برنامه‌ریزی توسعه همه جانبه و آمایش سرزمین است تبعیت نمایند، کفایت خواهد کرد. البته ورود به مبحث مدیریت سرزمین و آمایش سرزمین بحث مفصل و پیچیده‌ای است که در این گفتار کوتاه نمی‌گنجد.
ثانیاً این که مدیران شهری و روستایی باید خود را تابع فرآیند مدیریت بدانند که در این صورت از دایره مدیریت مشخصی خارج و به اصول مدیریت مبتنی بر برنامه تن خواهند داد، چیزی که همه ما آرزویش را در سر می‌پرورانیم و هر شب با رویای شیرین آن به خواب می‌رویم!

رفیعیان:
من فکر می‌کنم ما نمی‌توانیم تفاوت‌های شهر و روستا را در نظام برنامه ریزی نادیده بگیریم. بلکه باید به این تفاوت‌ها احترام گذاشت و آن‌ها را به عنوان یک فرصت توسعه ای قلمداد کرد. یکسان سازی و (مشابه سازی) شهرها و روستاها با یکدیگر، به نظر من نه امکان پذیر است و نه لازم و ضروری. شهرها هویت خود را می‌خواهند و روستاها ویژگی خود را طلب می‌کنند. نکته‌ای که می‌ماند این است که ما به فرصت‌های مشترک فی مابین توجه کنیم. مدیران در ایجاد موزونیت و یکپارچگی در فرایند توسعه، باید به این خصیصه‌ها توجه کنند. هم شهرها و هم روستاها، عرصه‌های زیستی سکونتی به شمار می‌روند که نظام فعالیتی خاص خود را دارا هستند.
روستاها اقتصاد محلی‌تر و خود بسنده‌تری را دارند ولی این بدان معنا نیست که نتوانند در زنجیره اقتصاد منطقه ای وارد شوند. ما نمونه‌های بسیار خوبی را از ادغام و یکپارچگی اقتصاد مالی و تولیدی نواحی روستایی در اقتصاد منطقه ای و حتی ملی سراغ داریم که می‌توانیم از آن‌ها مدل بسازیم. نمونه‌هایی مانند همدان و آذربایجان شرقی در این زمینه بسیار جالب و درس آموز هستند. در کشورهای دیگر این یکپارچگی با محوریت تولیدات صنایع دستی و گردشگری و حتی در اقتصاد جهانی نیز صورت پذیرفته است. این‌ها ظرفیت‌هایی هستند که بالقوه وجود دارند و مدیران باید به آن‌ها به عنوان فرصت‌های فراروی خود استفاده کنند که حتی می‌توانند مزیت‌های رقابتی توسعه را نیز خلق کنند. زمینه‌سازی‌هایی که اخیراً در قالب تدوین بندهای قانونی و تبصره‌های بودجه در اختیار مدیران قرار گرفته است، فرصت خوبی را برای نهادسازی‌های جدید ایجاد می‌کنند.

طاهرخانی:
در مدیریت توأمان شهری و روستایی بی تردید عناصر مشترکی وجود دارند که شناخت این عناصر مدیران شهری و روستایی را در اعمال مدیریت بهینه یاری می‌رسانند. این واقعیتی است؛ که یک جریان دو سویه از مردم، کالاها، خدمات، تولیدات، اطلاعات، پول و سرمایه میان شهرها و روستاها جاری است که هدف عمده مدیران شهری و روستایی در درجه اول باید ساماندهی این جریانات باشد. جهت ساماندهی

این جریانات، عناصر مشترکی وجود دارند که تأکید مدیران شهری و روستایی باید بر آنان باشد برای مثال می‌توان به بهداشت محیط، مدیریت مواد زاید و زباله، مدیریت تغییرات کاربری اراضی در پیرامون شهرها، نظارت بر ساخت وسازها، توسعه کالبدی شهرها در فضاهای روستایی، گردشگری روستایی و توسعه زیر بناها اشاره نمود.

دهیاری‌ها:
تصور می‌کنم که در مباحث مطروحه به نکات مشترکی از ضرورت توجه توامان به مدیریت یکپارچه شهر و روستا رسیده‌ایم به عنوان آخرین مسئله این سئوال مطرح است که اهم اقدامات جهت تعادل بخشی به تعامل شهر و روستا را از بعد شهری و روستایی در حال حاضر چه می‌دانید؟ یا به تعبیری دیگر چه اقدامات راهبردی کوتاه و بلند مدت باید توسط مدیران شهری و روستایی برای چنین تعاملی اعمال شود؟

بهزاد نسب:
به جز شکل‌های ویژه ارتباط سکونت گاهی در اطراف شهرهای بزرگ، جریان ارتباط شهری و روستایی در ایران چنان‌چه بر مدار رویکردهای راهبردی ذیل استوار شود، اثر بخش خواهد بود. بر حسب شرایط می‌توان مؤلفه‌های هر یک از رویکردها را در دوره‌های زمانی خاص (کوتاه، میان و بلندمدت) طراحی و اجرا نمود:
۱ـ فراهم کردن گردش مجدد ارزش افزوده حاصل از فعالیت‌های اقتصادی مستقر در فضاهای روستایی در همان فضاها
۲ـ تکمیل حلقه‌های مکمل تولید، توزیع و تبدیل در فضاهای روستایی
۳ـ تجهیز مراکز روستایی به عنوان نقاط و مراکز رشد در چارچوب رویکرد تمرکز غیر متمرکز
۴ـ ایجاد پیوستگی اقتصادی میان شهرها و روستاها از طریق توسعه برنامه‌های مربوط به خوشه‌های تولید و خوشه‌های صنعتی
۵ـ توجه به حقوق سرزمینی روستاها و حقوق شهروندی روستاییان.

رفیعیان:
من فکر می‌کنم در وهله اول توجه به تدوین برنامه‌های توسعه راهبردی روستایی بسیار ضروری است. این برنامه‌ها می‌توانند چارچوب اقدام را برای نهادهای مدیریت محلی مهیا سازند و به عنوان استراتژی‌های توسعه محلی نیز تبدیل شوند. بایددر استراتژی حاکمیت محلی را به عنوان ساختاری برای چارچوب‌های عمل استراتژیک استفاده کرد. متأسفانه در کشور ما علی رغم نهادسازی محلی(ترویج حاکمیت‌های شورایی و محلی) هنوز چارچوب‌های راهبردی برای هدایت فرایندهای برنامه ریزی ایجاد نشده‌اند و بنابراین ضعفی بسیار اساسی تلقی می‌شود. و به نظر من در مرحله دوم توجه به رشد زمینه‌های شغلی، تثبیت درآمدها و ارتقاء آن در محیط‌های روستایی و ایجاد مراکز خلاقیت و توسعه در این مناطق بسیار حیاتی و ضروری است. مناطق روستایی ما متأسفانه روحیه خلاقیت و ابداع، حتی در زمینه‌های تولید و فعالیت را از دست داده‌اند. البته دلایل زیادی برای این افول کیفی می‌توان برشمرد چه تاریخی و چه غیر تاریخی. در حال حاضر نتیجه افول کیفی، بی اهمیتی به مقوله ابداع و نوآوری در مراکز روستایی است که پر واضح است ابداع و نوآوری می‌تواند ارتقاء اقتصادی و اجتماعی را نیز به دنبال آورد. هم‌اکنون

طاهرخانی

در جهان بحث دانش محوری و دانایی محوری اقتصاد و یادگیری ناشی از آن، حتی در اقتصادهای کوچک محلی، حرف اول را می‌زند. چیزی که متأسفانه، در مناطق روستایی و مدیریت روستایی به فراموشی سپرده شده است.
شاید در یک نگاه کوتاه مدت راهبردی جهت تشدید تعامل شهر و روستا بتوان از اقدامات زودبازده اقتصادی، صندوق‌های تعاون و سرمایه گذاری محلی و تضمین بازارهای خرید محصولات یاد کرد. هر چند که دهه‌های اخیر، ترویج عمران و بسط زیرساخت‌های توسعه‌ای (فیزیکی) بر سایر اقدامات مداخله‌ای ارجحیت پیدا کرده است ولی به نظر می‌رسد اقدامات

کوچک مقیاس زودبازده در حوزه صنایع دستی و گردشگری، تولیدات محصولات کشاورزی، بازاریابی، ترویج و درآمدزایی بتواند به خوبی از ایجاد تعادل در رابطه شهر و روستا حمایت کند به عبارتی روستاها باید جهت تعادل بخشی به رابطه موزون خود با نواحی شهری، توان‌یابی شوند نه صرفاً نواحی برخوردار. با این روند می‌توان انتظار شراکت در بهره مندی از منابع متقابل را بین شهر و روستا انتظار داشت.

بهزاد نسب:
مدیران شهری و روستایی باید خود را تابع فرآیند مدیریت بدانند که در این صورت از دایره مدیریت مشخصی خارج و به اصول مدیریت مبتنی بر برنامه تن خواهند داد. چیزی که همه ما آرزویش را در سر می‌پرورانیم و هر شب با رویای شیرین آن به خواب می‌رویم!

طاهرخانی:
به نظر می‌رسد مدیران شهری و روستایی کشوردر جهت تعادل بخشی روابط شهر و روستا در گام اول باید به یک باور مشترک در خصوص مدیریت یکپارچه شهر و روستا برسند که در آن ضمن تاکید بر عناصر مشترک میان شهر و روستا، تامین چرخه پایدار مبتنی بر تعامل ارگانیک شهرها و روستاها باید مد نظر قرار گیرد. از آنجایی که مدیریت یکپارچه شهر و روستا دارای سه بعد اقتصادی، اجتماعی و محیطی است پس لازم است اهم اقدامات راهبردی مدیران شهری و روستایی کشور نیز در سه محور مدیریت اقتصادی با هدف تامین کارایی اقتصادی فعالیت‌های شهری و روستایی، مدیریت اجتماعی با هدف تامین یکپارچگی اجتماعی عناصر و نهادهای شهری و روستایی و مدیریت محیطی به هدف تامین مسئولیت پذیری محیطی در قالب توجه به مدیریت پایدار منابع، چشم اندازهای روستایی، میراث طبیعی و فرهنگی، مدیریت پسماندها و زباله، جلوگیری از شکل گیری کاربری‌های اراضی ناخواسته، ... صورت پذیرد. در آن صورت می‌توان بازخورد مناسب از اقدامات مدیران شهری و روستایی را انتظار داشت.

دهیاری‌ها:
هدف عمده مدیران شهری و روستایی در درجه اول ساماندهی، کالا خدمات، تولیدات و اطلاعات است. مدیران شهری و روستایی باید خود را تابع فرآیند مدیریت بدانند که در این صورت از دایره مدیریت شخصی (بدون برنامه) مدیریت خارج از اصول مدیریت مبتنی بر برنامه‌اش خواهند داد. مباحث اقتصادی، فرهنگی، عمرانی، خدماتی و حوزه‌های زیست محیطی از جمله بخش‌هایی هستند که باید به صورت جامع مورد تفکر باشند. تفاوت‌های شهر و روستا در نظام برنامه ریزی نباید نادیده گرفته شوند زیرا یکسان سازی نه ضروری است و نه امکان پذیر، چراکه هرکدام هویت خود را دارند لذا باید به فرصت‌های مشترک فی مابین توجه کنیم.

از مجموع پاسخ‌ها این نکات بارزتر است که؛ ارتباط سکونت گاهی در اطراف شهرهای بزرگ اگر بر مدار رویکرد راهبردی ذیل استوار شود، اثر بخش خواهد بود.

فراهم کردن گردش مجدد ارزش افزوده حاصل از فعالیت‌های اقتصادی مستقر در فضاهای روستایی در همان فضاها؛

تکمیل حلقه‌های مکمل تولید، توزیع و تبدیل در فضاهای روستایی؛

تجهیز مراکز روستایی به عنوان نقاط و مراکز رشد در چارچوب رویکرد تمرکز و غیر متمرکز؛

ایجاد پیوستگی اقتصادی میان شهرها و روستاها از طریق توسعه برنامه‌های مربوط به خوشه‌های تولید و صنعتی؛

توجه به حقوق سرزمینی روستاها و سرمایه گذاری، اقامت، تحصیل و.....

توجه به تدوین برنامه‌های توسعه راهبردی روستایی؛

ضمن عرض تشکر از حضور شما عزیزان، تصور می‌کنم مباحث بسیار مهمی در این میزگرد مطرح شد که بی تردید توجه به نکات آن در بحث مدیریت شهری و روستایی می‌تواند چاره گشای بسیاری از مسایل شهری و روستایی کشور باشد. این واقعیت که نظام مدیریت برنامه ریزی کشور نیازمند یک رویکرد جامع مبتنی بر آمایش سرزمین است اصل انکار ناپذیر توسعه ملی تلقی می‌شود. در این رویکرد تعامل میان شهر و روستا به منظور بهره برداری از مزیتهای متقابل در راستای تعادل بخشی فضایی و مکانی که توسعه توامان و یکپارچه شهری و روستایی را مطمح نظر قرار می‌دهد تنها از طریق ایجاد پیوندهای متقابل فضایی و بخشی میان شهر و روستا حاصل خواهد شد. پس ایجاد مکانیزمی جهت هدایت مدیران شهری و روستایی در جهت ایجاد نوعی تعامل یکپارچه، اصل اساسی در نظام مدیریت آمایشی محسوب می‌شود که باید بدان توجه جدی صورت پذیرد. در آن صورت می‌توان به حرکتهای آتی، با امیدواری بیشتری نگریست.

چگونه

چگونه چگونه چگونه چگونه چگونه چگونه

ضرورت مطالعه روابط متقابل شهر و روستا برای دهیاران

دکتر مهدی طاهرخانی

عضو هیات علمی دانشگاه تربیت مدرس

شهر و روستا به عنوان فضاهای جغرافیایی هستند که از درهم تنیدگی بسیار معنادار عناصر فضایی و کالبدی به وجود آمده‌اند. تفاوت‌های متعدد در حوزه‌های شهری و روستایی با عناصر فضایی خاص چون فعالیت‌ها، انسان‌ها و پدیده‌های انسان ساخت همراه می‌شوند. با این حال ارتباط بسیار معناداری بین آن‌ها باز هم موجود است. مطالعات انجام شده در چند دهه اخیر نشان می‌دهدکه بررسی‌همه جانبه رابطه متقابل روستا و شهر و هدایت آن در بستری هدفمند و آگاهانه بی‌تردید گامی موثر در کاهش فقر روستایی، ایجاد پیوند فضایی میان فعالیت‌های کشاورزی و بازارهای مصرف، توسعه ظرفیت ارایه خدمات و ایجاد مشارکت میان بخش‌های دولتی و خصوصی، توانمندسازی روستاییان و جلوگیری از مهاجرت آنان به شهرها است.

روابط متقابل بین شهر و روستا به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل موثر در بروز تغییرات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در عرصه‌های شهری و روستایی شناخته شده است. در نظریه‌های توسعه عمدتاً بر دوگانگی منظر شهر و روستا تاکید شده و در این راستا برنامه‌ریزان شهری با تمرکز بر گره‌های شهری توجه اندکی به کشاورزی و برنامه‌ریزی با جهت گیری به سمت نواحی روستایی داشته‌اند. در حالی که برنامه‌ریزان توسعه روستایی نیز با تاکید بر روستا و اراضی کشاورزی کم‌تر به فضای شهری و تاثیر آن در توسعه روستایی پرداخته‌اند. روند رو به رشد جریان مردم، کالاها، پول، فن‌آوری، اطلاعات و تنوع شغلی میان شهر و روستا فرایندی پویا و منعکس کننده تغییرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و نیازمند درکی عمیق از شرایط موجود در ارتباط با نواحی شهری و روستایی است. این رابطه و جریان حاکم بر آن از این جهت مهم است؛ که بتوان از طریق آن به یك دستورالعمل مناسب به هدف کاهش فقر و حمایت از نقش مثبت شهرها در توسعه مناطق روستایی دست یافت .

بدین‌ترتیب با شکل گیری پیوندهای مصرف، تولید و روابط مالی میان شهرها و روستاها و نیز شکل گیری جریان‌های متنوع از کالاها، خدمات، پول، اطلاعات، مردم، فن‌آوری و تولید میان شهرها و روستاها روابط فضایی آن‌ها در یك الگوی یك پارچه ناحیه‌ای مورد تاکید برنامه‌ریزان و مدیران محلی قرار گرفته است. بر این مبنا سیاست گذاران و به ویژه مدیران محلی تمایل دارند تا:

- ماهیت پیوندها و جریان‌های حاکم میان شهر و روستا را شناسایی نمایند.
- موقعیت در حال تغییر شهرك‌ها، به ویژه در ممانعت از جریان مهاجرت روستاییان به شهرهای بزرگ را بررسی نمایند.
- چگونگی شکل گیری فعالیت‌های اقتصادی در بعد محلی متاثر از روابط شهر و روستا را مطالعه نمایند.
- آینده روابط روستا و شهر به ویژه در اطراف شهرهای بزرگ را مورد تحلیل قرار دهند.

• روابط بین مراکز شهری کوچك و متوسط و مناطق تحت نفوذ آن‌ها را با تاکید بر پیوندهای فضایی و بخشی و نقش آن در اقتصاد محلی را مورد شناسایی مجدد قرار دهند.
• و در نهایت ماهیت و مقیاس در حال تغییر فعالیت‌های اقتصادی، بازار کار و زمین را در اطراف شهرها و روستاها و تاثیر آن در فضاهای شهری و روستایی‌را مورد تجزیه و تحلیل جدی قرار دهند.
هم‌اینك بی‌هیچ تردید می‌توان اذعان نمود که برای یك خانوار روستایی چشم‌اندازهای زندگی روزانه هم از عناصر شهری و هم از عناصر روستایی تاثیر می‌پذیرد. مدیران محلی باید بدانند که پیوندهای روستا – شهر قسمتی‌از واقعیت‌های زندگی روزانه یك خانوار ساکن نواحی روستایی‌است. چالش امروز برنامه‌ریزان منطقه‌ای تبیین تقسیم فضایی شهر و روستا و یکپارچگی آنان به عنوان یك واقعیت در چارچوب برنامه‌ریزی‌های توسعه در جهت ارایه رویکردهایی برای تقویت مناسبات شهر و روستا و منافع متقابل[1] است. بدین ترتیب به‌نظر می‌رسد که سه دیدگاه برنامه‌ریزی در خصوص روستا و شهر وجود دارد:

اول) دیدگاه برنامه‌ریزی شهرگرا
این دیدگاه با تعصب شهری به عناصر ساختاری چون تمرکزگرایی، صنعت محوری و شهرگرایی معتقد بوده و توجه به توسعه روستایی را به سبب تسهیل در تحقق فرایند توسعه شهری مورد عنایت قرار می‌دهد.

دوم) دیدگاه برنامه‌ریزی روستا گرا
این دیدگاه با تعصب روستایی به عناصری چون تمرکززدایی، کشاورزی محوری و روستا گرایی معتقد بوده و جایگاه شایسته‌ای برای شهر در فرایند توسعه روستایی قایل نیست. از منظر این دیدگاه، شهر به عنوان انگل و مانع تحقق توسعه روستایی است.

سوم) دیدگاه ناحیه گرا
این دیدگاه به دور از تعصبات رایج شهری و روستایی به عناصری چون پیوند صنعت و کشاورزی و روستا و شهر معتقد بوده و توسعه روستایی و شهری را بدون توجه به پیوند متقابل هر یك دست‌نیافتنی می‌داند. این دیدگاه ناحیه گرا بوده و به توزیع فضایی سکونت گاه‌ها در یك ساخت ناحیه‌ای تاکید دارد. در این دیدگاه توسعه روستایی و شهری به عنوان فرایندهای مکمل[2] و یکپارچه موجب تسریع توسعه ناحیه‌ای می‌شوند.
بدین ترتیب می‌توان اذعان داشت که مباحث مرتبط با مطالعه مناسبات دوجانبه شهر و روستا امری جدید در تحقیقات جغرافیایی و یا در توسعه منطقه‌ای نیست بلکه در دوران مختلف تاریخی همواره عملکرد متقابلی میان شهر و روستا حاکم بوده و این دو از یکدیگر تاثیر پذیرفته‌اند. نواحی روستایی عمدتاً به عنوان تولیدکنندگان محصولات کشاورزی و شهرها به عنوان بازارهای مرکزی، ارایه کننده خدمات ویژه به نواحی روستایی بوده‌اند.
لذا تاکید بر بهینه‌سازی مناسبات شهر و روستا گامی موثر در تحقق اهداف توسعه منطقه‌ای محسوب می‌شود. لذا مطالعه روابط متقابل شهر و روستا به دلایل ذیل برای دهیاران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است:
۱) شناخت بهینه مشکلات شهر و روستا در جهت ایجاد تعادل‌های منطقه‌ای
۲) تعادل بخشی در عملکرد و فعالیت‌های روزمره شهر و روستا
۳) تاثیرگذاری شدید شهرها بر فضاهای روستایی
۴) اجتناب‌ناپذیری وابستگی کارکردهای شهر و روستا، تقسیم کار و دریافت‌های متقابل از یکدیگر
۵) رشد غیر ارگانیك شهرها به دلیل مهاجرت‌های وسیع روستاییان به شهرها
۶) وجود اضافه تولید محصولات کشاورزی و صنعتی که لزوم بازاریابی را اجتناب‌ناپذیر می‌داند.
با آگاهی از این واقعیت‌ها، شناخت علمی دهیاران از روابط شهر و روستا اجتناب‌ناپذیر تلقی می‌شود. تا زمانی که مناسبات شهر و روستا به‌طور دقیق مورد مطالعه دهیاران قرار نگیرد، آنان نخواهند توانست به هدایت منطقی روستای خود بپردازند. برقراری تعادل منطقی میان شهر و روستا و توسعه متوازن هر یك در گرو شناخت بهینه روابط آنهاست. بدین منظور ضروری است روند توسعه متقابل برای آنان به‌گونه‌ای فراهم شود که توسعه یکی به بهای رکود و افول دیگری تمام نشود. حصول به چنین هدفی تنها در گرو شناخت بهینه شهر و روستا و برقراری تعادل منطقی در روابط آن‌ها است. در کشورهای در حال توسعه، عدم توجه به روابط شهر و روستا منجر به آن

1-Mutual Benefits
2-Complementary Processes

شده است؛ که بهترین زمین‌های کشاورزی تحت پوشش توسعه شهری، ساختمان‌ها و تجهیزات شهری قرار گیرد در حالی که در کشورهای توسعه یافته بهترین و وسیع‌ترین زمین‌های نواحی مادر شهری به بخش کشاورزی اختصاص می‌یابد و این زمین‌ها در قالب زمین‌های ملی مورد حفاظت دولت قرار می گیرند.
گرشون فیدر و همکاران[3] ضمن توجه بر ابعاد فضایی مدیریت توامان شهر و روستا بر ضرورت‌های شهری و روستایی به شرح ذیل تاکید می کنند:. (شکل۱)

ضرورت‌های روستایی

۱. کاهش فقر روستایی از طریق تنوع اقتصادی به‌ویژه اقتصاد غیر زراعی
۲. ایجاد پیوند فضایی میان فعالیت‌های کشاورزی و بازارهای مصرف
۳. توسعه ظرفیت ارایه خدمات و ایجاد مشارکت میان بخش‌های دولتی و خصوصی
۴. توانمندسازی روستاییان و جلوگیری از مهاجرت آنان به شهرها به‌عنوان ابزاری برای کاهش فقر روستایی
۵. کاهش زیان‌های محیطی و تاکید برحفظ محیط اکولوژیکی از طریق تخصیص بیش‌تر به هزینه‌های عمومی[4]

ضرورت‌های شهری

۱. تأکید بر اهمیت شهر و نقش فعال آن در کاهش فقر و رشد اقتصاد ملی
۲. تأکید بر نقش شهر و شهرنشینی در ایجاد شبکه‌های یکپارچه منطقه‌ای از طریق برقراری نظام سلسله مراتب سکونت گاهی
۳. تأکید بر نقش مشارکت جویانه شهر در توسعه اقتصاد روستایی از طریق استراتژی مشارکت در خطر
۴. تأکید بر جایگاه شهر به‌عنوان مکانی برای تحرک بازار کار، سرمایه، مردم و اطلاعات و جذب نیروی مازاد در بخش کشاورزی.

روابط متقابل بین شهر و روستا به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل موثر در بروز تغییرات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در عرصه‌های شهری و روستایی شناخته شده است.

شکل۱: ضرورت‌های مطالعه روابط متقابل شهر و روستا

نتیجه‌گیری:

روند تکامل و سیر تطور تاریخی روابط شهر و روستا دارای دو نگرش سنتی و نوین است. در نگرش سنتی، روابط شهر و روستا در توسعه ناحیه‌ای کم‌تر مورد توجه بوده و روابط شهر و روستا در امر توسعه بیش‌تر بر محور کارکردهای شهری در توسعه روستایی استوار بوده است .لذا در برنامه‌ریزی توسعه، دگرگونی‌های مطلوب تنها در گرو مطالعات به‌صورت توسعه شهری و توسعه روستایی یعنی جدای از یکدیگر مطمح نظر بوده است که بی تردید این نگرش تاثیر مثبتی در کشورهای در حال توسعه در بر نداشته است.در نگرش نوین، دگرگونی‌های عمیق ساختاری و کارکردی در جامعه و نیز روابط متقابل شهر و روستا در ابعاد ناحیه‌ای مورد توجه قرار گرفته و پاره‌ای از نواحی پیرامونی نقشی برابر با مراکز شهری پیدا می کنند. لذا در این نگرش مناسبات شهر و روستا ابعاد جدیدی چون تحرک مردم، جریان

3-Feder & al
4-General Costs

کالا، سرمایه، تعامل اجتماعی، تامین خدمات و روابط اداری را به خود می‌بینند.
بررسی روند تکاملی مناسبات روستا شهر بیان گر عرصه تمایزات ساختی - کارکردی و یکپارچگی فضایی در ابعاد ناحیه‌ای است. مفاهیم کارکردی شهر و روستا از دوره‌ای با جدایی گزینی نسبی به سمت یك‌پارچگی ناحیه‌ای تغییر مسیر داده تا در فرایند برنامه‌ریزی ناحیه‌ای شهر و روستا نه با کارکردی منتزع و جدای از هم بلکه در یك انسجام فضایی متقابل مورد توجه قرار گیرند. در این فضا، شهر و روستا در تعامل با یکدیگر معنا می‌شود و به توسعه یکدیگر مساعدت می‌نمایند و در ساخت ناحیه‌ای به توسعه پایدار و یکپارچه شهری و روستایی قوام می‌بخشند. مطالعات نشان می‌دهند تحلیل و توجه جدی رابطه متقابل شهر و روستا و هدایت آن در بستری هدفمند و آگاهانه برای مدیران شهری و روستایی می‌تواند بی‌تردید گامی موثر در کاهش فقر شهری و روستایی، رشد ارگانیك شهرها و روستاها، پیوندهای اقتصادی، توانمندسازی، کاهش ضایعات محیطی، ایجاد شبکه‌های یك‌پارچه منطقه‌ای و پویایی تحرك در امر کار، سرمایه، مردم و اطلاعات به‌وجود آورد.

منابع و ماخذ:

1. Tacoli . Cecilia (1998) , " Rural –urban interactions : A guide to the literature " , Environment and urbanization , Vol.10 , No.1 ,PP: 147-162.
2. Tacoli . Cecilia (2000), " Urban governance ; partnership and poverty , supplementary theme paper : Rural-urban interactions " ,PP:5-6.
3. Tacoli .Cecilia (2002)," Changing rural-urban interactions in sub-saharan Africa and their impact on livelihoods ", International institute for environment and development , London ,P:2.
4. Epstein. T. Scarlett & Joseph . David (2001) ,"Development-there is another way: A rural-urban partnership development paradigm",World development, vol. 29 ,PP:1443-1454.
5. Feder.Gershon & al (2000) , " Rural-urban linkages and interactions: synthesis of issues , conclusions and priority opportunities", PP:2-3.
6. World Bank (2001)," Reaching the rural poor ,the rural development strategy of the world bank ",P:1-5.

بررسی مناسبات شهر و روستا در ایران

مجید پریشان
دانشجوی دوره دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه تربیت مدرس
جمشید مولودی
دانشجوی دوره کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه

شهر و روستا به عنوان یک فضای جغرافیایی تحت تأثیر روابط و فرایندهای محیطی- کالبدی، اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی و سیاسی شکل گرفته‌اند. گرچه این دو نوع فضای جغرافیایی تشابهاتی در ابعاد مختلف ساختاری با هم دارند اما به علت تفاوت‌های معنادار کارکردی همواره روابط و جریاناتی به اشکال متفاوت بین آن‌ها برقرار بوده است.

بدین ترتیب روستاها، شهرهای کوچک، شهر و مادرشهرها در یک شبکه تعامل اجتماعی، اقتصادی، مبادلات کالا و خدمات، عرضه محصولات مازاد بخش کشاورزی، عرضه عقاید و آراء و... با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند (شکویی، ۲۶۷: ۱۳۷۳) و نحوه و دامنه روابط موجود میان شهر و روستا به صورت‌های گوناگون بر شکل‌پذیری، رشد و توسعه سکونت گاه‌های روستایی و همچنین بر روابط درونی و برونی آن‌ها اثر می‌گذارد (سعیدی، ۱۲۳: ۱۳۷۷).

لذا، توجه به ویژگی‌های زمانی و مکانی یعنی توجه به شکل روابط در مکان‌های مختلف که بنا به مقتضیات زمانی تغییر می‌کند و همچنین روندهایی که نوع و دامنه تحول و دگرگونی روابط را مشخص می‌سازد، یکی از نکات اساسی در فرایند بررسی روابط شهر و روستا است. بررسی انواع روابط و علل آن، شناخت آثار و پیامدهای اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و فضایی- کالبدی آن بر شهر و روستا و تلاش برای کاهش اثرات منفی این روابط از نکات مهم و اساسی در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست گذاری‌های شهری و روستایی، تحولات و توسعه کانون‌های شهری و روستایی و نهایتاً زمینه ساز توسعه پایدار نواحی روستایی و شهری خواهد بود.

روابط متقابل شهر و روستا در ایران

مطالعات نشان می‌دهد که در ادوار مختلف تاریخی در ایران، ظهور قدرت‌های سیاسی بر فرآیند رشد و توسعه شهرنشینی و روستا نشینی و نحوه و دامنه روابط این دو نوع سکونتگاه موثر بوده است. به طوری که در هر دوره‌ای (علی‌رغم اشتراکات در نوع روابط میان شهرها و روستاها) شهرنشینی و روستانشینی انعکاس اوصاف و شرایط ویژه همان دوره بود.

به عنوان مثال، حمله اعراب و تسلط آنان در سال ۶۴۴ میلادی سبب تخریب بسیاری از مراکز شهری شد؛ اما آنان پایه گذاران ایجاد بسیاری از شهرهای جدید در کشور شدند. در دوره عباسیان روند شهرنشینی با رشد و توسعه ارتباطات به توسعه کشاورزی و روستاها منجر شد. با تخصصی شدن فعالیت‌های تولید، جریان کالاها و خدمات میان شهرها و روستاها افزایش یافت تا بار دیگر مناسبات شهر و روستا از روندی رو به رشد برخوردار شود. بنابراین در این مقطع، وحدت قابل توجهی بین شهر و محصولات کشاورزی که عموماً در روستاها تولید می‌شد، به وجود آمد. در این دوره روابط متقابل بین شهر و روستا موجب رونق شهرنشینی شد و شهرها بیش از روستاها از منافع آن بهره‌مند شدند. با حمله مغولان و نابودی بسیاری از شهرهای کشور رونق شهرنشینی از میان رفت و صدمات جبران ناپذیری به پیکره جوامع شهری و روستایی کشور وارد شد. اما دوره صفویه شاهد شکوفایی مجدد شهرها و روستاها و روابط متقابل میان آنان است. در این دوره با کاهش میزان مالیات از روستاییان، زمینه مناسبی در جهت توسعه اقتصادی نواحی روستایی فراهم شد. حمله افغان‌ها بار دیگر موجب افت شهرنشینی و رکود اقتصادی در نواحی شهری و روستایی‌شد؛ اما با روی کار آمدن حکومت قاجاریه ثبات نسبی در سطح کشور و به تبع آن در نواحی شهری و روستایی کشور حکم‌فرما شد(طاهرخانی، افتخاری، ۹۹: ۱۳۸۳-۱۰۰). در آغاز قرن بیستم با روی کار آمدن رضاشاه که از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۲۰ ه.ش به طول انجامید، فصل نوینی که با رویکرد سرمایه داری غربی همراه بود، در حیات اقتصادی- اجتماعی ایران آغاز شد و زمینه برای عملکرد کاپیتالیسم هموارتر شد. بازتاب این تحولات، روابط شهر و روستا را بتدریج دستخوش دگرگونی‌های آشکاری کرد. روستاها در این زمان ۷۵ درصد از جمعیت کل کشور و بخش عمده تولیدات داخلی را به خود اختصاص می‌دادند و نقاط شهری به عنوان کانون مبادله اضافه تولید محصولات کشاورزی و مراکز سیاسی حاکم بر ناحیه، ایفای نقش می‌کردند(احمدیان، ۴۵: ۱۳۷۴). نفوذ فرهنگ سرمایه داری غرب، روند جدید شهرگرایی و میل به شهرنشینی را می‌توان یکی از مهم‌ترین مسایل کشور در قرن بیستم محسوب‌نمود. در دوره جنگ جهانی دوم و توجه به اهمیت نقش نفت در اقتصاد کشور و تأکید بر روند مدرنیزاسیون با رویکرد غربی به همراه کاهش شدید تجارت خارجی و صادرات مواد اولیه کشاورزی از یک سو و نیز ورود متفقین به ایران و هرج و مرج ناشی از آن از سوی دیگر رابطه سازمان یافته قبلی شهر و روستا از حیث مازاد اقتصاد روستایی و یا نقش شهر در متمرکز کردن این مازاد اقتصادی تضعیف شد. به واسطه رکود تجاری و هرج و مرج داخلی، نقش تجاری شهر تنزل پیدا می‌کند که بازتاب آن در رابطه شهر و روستا به صورت گسیختگی شبکه استخراج مازاد اقتصاد روستایی نمایان شد.

این گسیختگی موجب کاهش فعالیت‌های کشاورزی شد و تصویری که در وهله اول از شهر و روستا در این دوره تجلی پیدا کرد رکود حیات و تجارت شهری و رکود فعالیت‌های کشاورزی است. رکود فعالیت‌های کشاورزی سبب شد تا شهرها جاذب جمعیت بیش‌تری شوند؛ لذا سیل عظیم مهاجران روستایی برای به دست آوردن کار و غذا به سمت شهرها آغاز شد. بنابراین توسعه شهری در خلال سال‌های ۱۳۲۰ و ۱۳۴۰ ه.ش مبتنی بر مهاجرت جمعیت روستایی به شهرها است(افتخاری و طاهرخانی، ۱۰۰: ۱۳۸۳). با انجام اصلاحات ارضی در دهه ۴۰ در سطح جوامع روستایی، مشکلاتی جدی برای روستاییان به وجود آمد و از پیامدهای حاصل از اصلاحات ارضی که در راستای اتخاذ سیاست‌های مربوط به توسعه صنعتی کشور حول محور شهرها و ایجاد جاذبه‌های فراوان در شهرها، بازشدن بازارهای مصرف روستایی روی کالاهای شهری بود، سبب شد که وابستگی روستاها به تولیدات شهری روز به روز شدت پیدا کند و از مزیت‌های تولیدی مواد اولیه کشاورزی روستاها کم شود. لذا در فاصله سال‌های۵۵-۱۳۴۵ ه.ش خیل عظیمی از روستاییان خانه و کاشانه خود را ترک گفته و به شهرها و به خصوص تعداد انگشت شماری از شهرهای کشور که محل استقرار صنایع و خدمات بودند سرازیر شدند. در این راستا سهم تهران به دلیل موقعیت سیاسی و اقتصادی (ناشی از تمرکز شدید سرمایه و قدرت و منابع در آن) منحصر به فرد بوده است. به عبارت دیگر تمرکز سرمایه و قدرت در چند کانون شهری موجب تمرکز شدید جمعیت در این نقاط شد. به گونه ای که در سال ۱۳۵۵ تعداد شهرهایی که بیش از ۱۰۰/۰۰۰ نفر جمعیت داشتند(که در سال ۱۳۴۵ تنها ۱۴ شهر بودند) به ۲۳ شهر افزایش یافت(خراسانی، ۶۸: ۱۳۷۱). بعد از پیروزی انقلاب اسلامی‌نیز علیرغم نگرش‌های مثبت به ایجاد تعادل روابط میان شهر و روستا به دلیل اعمال پاره‌ای از سیاست‌های نادرست در سال‌های اولیه، جوامع

روستایی شاهد وسیع‌ترین تغییرات در زمینه جابجایی جمعیت از روستاها به شهرها بودند. این مسأله سبب شد که از جمعیت روستایی کشور به میزان قابل توجهی کم شود و به کمتر از ۴۰ درصد تنزل پیدا کند. رشد جمعیت شهرها و گسترش فیزیکی آن به پیرامون خود سبب شد تا خرید و فروش و بورس بازی زمین از رونق زیادی برخوردار شود. به طوری‌که می‌توان گفت که توسعه فضایی شهری در ایران در طی دو دهه اخیر به طور عمده به سه شکل رشد سریع شهرها به نواحی پیرامونی، رشد شهرها در ارتفاع و ایجاد شهرهای جدید بوده است (افتخاری، طاهرخانی، ۱۰۱ :۱۳۸۰). این دگرگونی‌ها به تبع وابستگی الگوی توسعه کشور به درآمدهای نفتی و تصمیمات سیاسی با توجه به سیاست توسعه از بالا با تأکید بر اهرم‌های بیرونی نمود پیدا کرد و بیش‌تر سرمایه‌گذاری‌ها و امکانات به چند شهر معدود و به ویژه پایتخت تخصیص یافت. این روند با این تصور همراه بود که با تجمع زیرساخت‌ها و تمرکز سرمایه‌گذاری‌ها در این نقاط (ملهم از تئوری قطب رشد) توسعه به سایر نقاط تراوش خواهد کرد حال آن‌که در عمل ارتباط در درون شبکه سکونت‌گاهی در کشور از هم گسیخت و این روند با تضعیف عرصه‌های روستایی از طریق مهاجر فرستی به کانون‌های بزرگ شهری، شدت گرفت (حسینی حاصل: ۱۳۷۸، ۹۵).

به طور کلی در بحث روابط بین شهر و روستا می‌توان سه دوره مهم و عمده تاریخی را شناسایی کرد (سعیدی، شهرداری ها: شماره ۵۸).

الف) دوره ماقبل درآمدهای نفتی:

درآمد ملی عمدتاً متکی به کشاورزی بود در این دوره شهرها و روستاها پیوستگی خاصی داشتند و تفکیک آن‌ها نه از لحاظ فضایی بلکه بیش‌تر از جنبه اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مطرح بود. در این دوره هر شهری حوزه پیرامونی خاصی را دارا بوده و بین شهر و حوزه پیرامون ارتباط تنگاتنگی وجود داشت، روستاها مراکز تولید و شهرها اداره کننده و نظم دهنده امور بودند و ناحیه یا اصطلاح ناحیه که امروزه به معانی مختلف (ولایت و...) به کار می‌رود دقیقاً مبین پیوند دیرپای شهر و حوزه روستایی پیرامون و به عبارت دقیق‌تر یک کانون شهری و تعدادی آبادی روستای مرتبط با آن است.

ب) دوره گذار بدون منابع نفتی:

دوره گذار بدون منابع نفتی از آغاز سده شمسی حاضر شروع می‌شود. چهره شهرها تغییر می‌یابد و در عمل پوسته سطحی از شهرنشینی مدرن بر چهره شهرهای کشور کشیده می‌شود. کل شهرها در این دوره به بعد مورد توجه ویژه‌ای قرار می‌گیرند.

ج) دوره گذار متکی به درآمدهای نفتی:

بعد از دوره گذار نخستین و شروع دوره جدید که با بهره گیری از درآمدهای نفتی همراه است، روابط و در پی آن مناسبات شهر و روستا با دگرگونی‌های تعیین کننده‌ای روبرو می‌شود. در این دوره شهرها دیگر بر درآمدهای روستایی متکی نبوده و رشد مستقل و مجزا از روستاها را پیش می‌گیرند و آنچه که به این روند دامن می‌زند، پیامدهای اجتماعی- اقتصادی اصلاحات ارضی است، که عمدتاً به شکل مهاجرت‌های روستا شهری نمایان و مشکلاتی در مبدأ و مقصد به وجود می‌آورد. به طور کلی روندها و رویکردهای حاکم بر این دوره باعث از هم گسیختن پیوندهای دیرپای شهر و روستا و جدایی تمام عیار این دو شیوه زیستی می‌شود. افزون بر این، در این از هم گسیختگی روابط، رویکردها و سیاست‌های برنامه‌ای نیز مؤثر بوده‌اند که عموماً از رویکرد تأکید بر کاربرد شهر پیروی می‌کرد.

عوامل موثر بر شکل گیری روابط شهر و روستا

در شکل گیری روابط شهر و روستا عوامل متعددی موثر و دخیل بوده‌اند. یدالله فرید در کتاب جغرافیا و شهرشناسی در پیوند شهر و ناحیه با روستاهای ناحیه یا قلمرو حوزه نفوذ شهر عوامل زیر را موثر می‌داند.

۱- رابطه جمعیتی شهر و ناحیه (این نوع رابطه عمدتاً در قالب مراودات و جابجایی‌های روزانه، هفتگی و .... ساکنین شهر و نواحی پیرامونی به منظور انجام فعالیت‌های مختلف است)،

۲- رابطه شهر و ناحیه در رابطه با جمع آوری، توزیع و بازرگانی تولیدات روستاها یا ناحیه (استقرار بازارهای هفتگی در شهرها از لحاظ جمع آوری و توزیع کالا ها نقش حساسی را در ارتباط متقابل شهر و ناحیه ایفا می‌کند)،

۳- رابطه خدماتی شهر و ناحیه (شهر مرکزی برای ارائه خدمات برای پیرامون خویش است)،

۴- نقش عوامل اداری-سیاسی (نقش شهر به عنوان یک مرکز اداری و سیاسی و همچنین وجود ادارات مختلف ارتباط بین شهر و ناحیه را دوام بخشیده است)،

۵- محورهای ارتباطی مسیری قوی برای ارتباط شهر و ناحیه (وجود راه‌های ارتباطی و دسترسی به وسایل نقلیه

به منظور ارتباط شهر و ناحیه پیرامون از ضروریات اجتناب ناپذیر است)،
۶- توزیع سرمایه و کار (شهر به عنوان مرکز مالی و انباشت سرمایه و ثروت ناشی از توسعه بازرگانی، صنعت و درآمدهای حاصل از تولیدات کشاورزی در عمران نواحی پیرامونی مؤثر است) (فرید، ۴۴۵: ۱۳۷۵-۴۶۸)
در یک جمع بندی و با تأثیر اساسی از طبقه بندی حسین شکویی، عوامل موثر بر فرایند روابط و مناسبات شهر و روستا را می‌توان در ۶ دسته زیر ذکر نمود.

شکل شماره (۱): عوامل مؤثر بر شکل گیری و جهت بخشی روابط شهر و روستا و پیوندهای متقابل بین این عوامل

اما در مجموع روابط اکثر شهرها مخصوصاً شهرهای میانی و کوچک ایران در گذشته و حال بر اصول زیر متکی است:
۱- روابط مالکیت سنتی و قدیمی با فرم تغییر شکل یافته آن بعد از اصلاحات ارضی (روابطی که در آن مازاد اقتصاد روستایی یا محصولات تولیدی توسط صاحبان سرمایه که در شهر مستقر بودند مورد بهره‌برداری قرار می‌گرفت)، ۲- تسلط تجاری روزافزون با تکیه بر افزایش درآمد ملی و سرمایه گذاری بیش‌تر در شهر (زمانی که دولت بیش از پیش به منابع نفتی متکی شد به متصدی امور عمومی تبدیل شد در نتیجه به سرمایه گذاری در شهرها که تنها مکان زودبازده بود، همت گماشت)، ۳- بهره برداری وسیع و متمرکز از نیروی انسانی روستاها در شهرها (به دلیل سرمایه‌گذاری بیش از حد دولت در شهرها و استقرار انواع صنایع نیاز به نیروی انسانی احساس شد بدین ترتیب نیروی انسانی ساکن در روستا که در نتیجه بی توجهی به بخش کشاورزی از آن رانده شده بود به مهاجرت به سوی شهرها پرداختند)، ۴- نقش اداری و خدماتی روز افزون شهرها (با ایجاد زیرساخت‌ها به منظور صنعتی شدن کشور و استقرار انواع صنایع، پیشرفت علم و... تقسیم کار وسیعی به وجود آمد و همین منجر به ایجاد انواع نقش‌های اداری و خدماتی در شهرها شد) (نظریان، ۲۷۴: ۱۳۶۵).

پیامدهای روابط متقابل شهر و روستا

نحوه و دامنه روابط شهر و روستا در دوره‌های مختلف زمانی تحت تأثیر تنوعات مکانی سکونت‌گاه‌ها و فرایندهای موثر در شکل گیری و سازمان دهی روابط، متفاوت بوده است. بنابراین در صورتی که از نقطه نظر ارتباطات و روابط متقابل، شهر و روستا را همانند اجزای یک سیستم که از اجزای مختلفی تشکیل شده ببینیم، پیامدهای روابط متقابل شهر و روستا که عمدتاً منبعث از جریان مردم، کالاها، سرمایه، اطلاعات، تولیدات، و... میان عرصه‌های شهری و روستایی در ابعاد مختلف مکانی-فضایی متفاوت است. ولی در یک جمع بندی انواع پیامدهای حاصل از روابط شهر و روستا را می‌توان به این صورت آورد.
شکل شماره ۲: انواع پیامدهای حاصل از روابط متقابل شهر و روستا را نشان می‌دهد. برگرفته از (قادرمزی، ۱۳۸۳: ۳۵-۴۱) (طاهرخانی، ۱۳۸۲) (Rondienlli, dennis A. 19)

معطالعات نشان می‌دهد که در ادوار مختلف تاریخی در ایران، ظهور قدرت‌های سیاسی بر فرآیند رشد و توسعه شهرنشینی و روستا نشینی و نحوه و دامنه روابط این دو نوع سکونتگاه موثر بوده است.

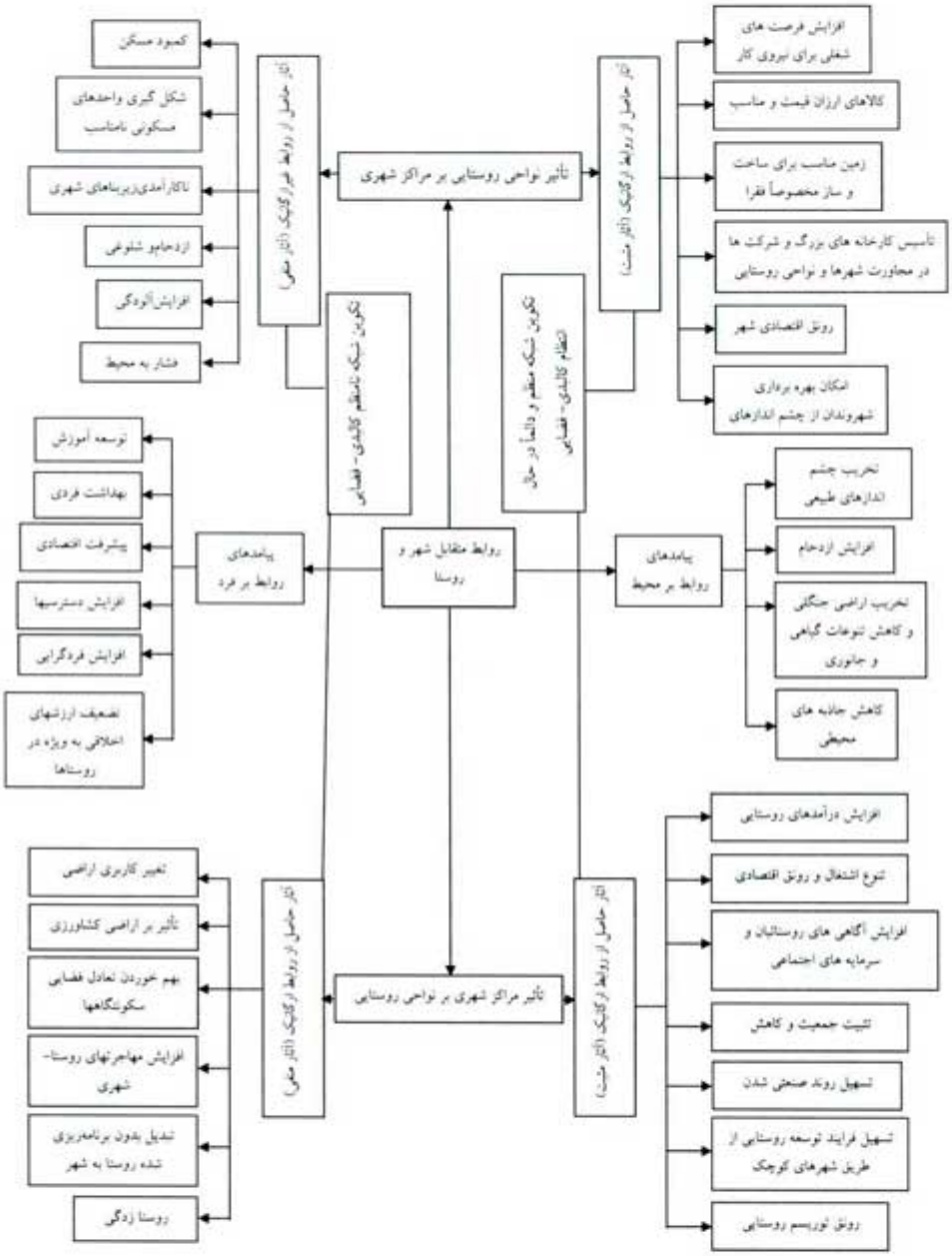

شکل شماره (۲): پیامدهای حاصل از روابط متقابل شهر و روستا

جمع بندی و نتیجه گیری:

با توجه به بررسی انجام شده می‌توان سیر تحولات روابط شهر و روستا را در ایران تابع شرایط زیر دانست:

۱- فرایندهای سیاسی و ظهور قدرت‌های مسلط در نظام حکومتی کشور؛ به تبع شرایط زمانی و مکانی، هرگاه که قدرت‌های حاکم شهر و روستا را در یک نظام منطقه‌ای متصور کرده‌اند و یا به عبارت دیگر همزمان با توسعه شهرها به توسعه روستاها توجه نموده‌اند، این دو نوع فضای سکونت‌گاهی دارای روابط ارگانیک و پایدار بوده‌اند. و برعکس آن، هر وقت توجه به یکی از سکونت گاه‌ها مانند شهر زیاد شده و بهره‌بری از یکی از آن‌ها به ضرر دیگری بوده است ناپایداری در این روابط حاکم شده و اثرات منفی به جای گذاشته است.

۲- فرایندهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی حاکم بر جهان؛ در آغاز قرن بیستم فصل نوینی که با رویکرد سرمایه‌داری غربی همراه بود، در حیات اقتصادی- اجتماعی ایران آغاز شد و زمینه برای عملکرد کاپیتالیسم هموارتر شد. بازتاب این تحولات، روابط شهر و روستا را به تدریج دستخوش دگرگونی‌های آشکاری کرد.

۳- نظام برنامه‌ریزی متمرکز به تبع نظام سیاسی کشور، در این نظام برنامه‌ریزی، تصمیم گیری از بالا به پایین صورت می‌گرفت و با تأکید بر اهرم‌های بیرونی نمود پیدا کرد و بیش‌تر سرمایه گذاری‌ها و امکانات به چند شهر معدود و به ویژه پایتخت تخصیص یافت. این روند با این تصور همراه بود که با تجمع زیرساخت‌ها و تمرکز سرمایه‌گذاری‌ها در این نقاط (ملهم از تئوری قطب رشد) توسعه به سایر نقاط تراوش خواهد کرد.

بدین ترتیب می‌توانیم با توجه به فرایند تاریخی روابط شهر و روستا به این نکته مهم اشاره نماییم که یکی از مهم‌ترین عوامل‌مؤثر بر مناسبات این دو نوع فضای سکونت گاهی و پایداری در این مناسبات، نوع نظام برنامه‌ریزی (عمدتاً متمرکز) کشور بوده است. حال شکست‌های ناشی از سیاست‌های نظام برنامه‌ریزی متمرکز که مردم در برنامه‌ریزی‌ها جایگاهی نداشتند باعث شد که رویکرد برنامه‌ریزی مشارکتی به عنوان ابزاری مهم در راستای نهادینه کردن برنامه و سیاست‌های توسعه مورد توجه برنامه ریزان توسعه شهری و روستایی قرار گیرد. در شیوه برنامه‌ریزی مشارکتی پروژه‌ها با مردم و برای مردم تهیه می‌شود. و مردمی‌که برایشان برنامه تهیه می‌شود به راحتی می‌توانند در امر برنامه‌ریزی دخیل و تأثیرگذار باشند. به طور کلی در این سبک برنامه‌ریزی بر خلاف برنامه ریزی متمرکز، تصمیم گیری از پایین به بالا انجام می‌شود. لذا در این راستا تشکیل شوراهای اسلامی‌روستا در سال ۱۳۷۷ یک اقدام اساسی بود که در جهت تحقق و عملیاتی نمودن اهداف برنامه‌ریزی مشارکتی صورت گرفت. اما از آنجایی که شوراهای اسلامی‌یک نهاد مشورتی هستند و دارای ضوابط خاصی جهت عملیاتی نمودن تصمیمات خود نیستند، تشکیلاتی برای اجرایی نمودن تصمیم سازی‌ها لازم شد که بتواند اقدامات اجرایی را در سطح روستا پیاده نماید. از این جا بود که تفکر تشکیل نهادی اجرایی "دهیاری" به منظور اعمال نظرات شوراها در سطح روستا بنیان گذاشته شد.

دهیاری‌ها با فعالیت در اقداماتی همچون اجرای طرح هادی، برنامه خدمات عمومی‌و برنامه خدمات اجتماعی- اقتصادی در سطح روستا و با ایجاد و مستقر نمودن خدمات و امکانات، تسهیل در دسترسی‌ها و ارتباطات و همچنین بهبود کیفیت محیط زیست روستا به کاهش اختلاف بین شهر و روستا منجر می‌شوند و با برقراری یک نوع رابطه قانونمند و براساس ظوابط تعریف شده با شهر به ایجاد یک نوع رابطه ارگانیک و پایدار می‌انجامد. رابطه‌ای که اصل آن بر پیوندهای شهری-روستایی بنا شده و با تبعیت از عوامل ارگانیک به شکوفایی این دو سکونت‌گاه می‌انجامد.

پیامدهای روابط متقابل شهر و روستا که عمدتاً منبعث از جریان مردم، کالاها، سرمایه، اطلاعات، تولیدات، و... میان عرصه‌های شهری و روستایی در ابعاد مختلف مکانی-فضایی متفاوت است.

منابع و مأخذ:

- احمدیان، محمد علی، روابط شهر و روستا و سیر تحول آن در ایران، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره مقاله ۳۲۴، ۱۳۷۴.
- حسینی حاصل، صدیقه، موسسه جغرافیا، مجموعه مقالات همایش پژوهش‌ها و قابلیت‌های علم جغرافیا در عرصه سازندگی، ۱۳۷۸.
- خراسانی، ابوالقاسم، تأثیر ایجاد شهرهای جدید در روند شهرنشینی و توزیع جمعیت، مجله اطلاعات سیاسی- اقتصادی، اردیبهشت ۱۳۷۱.
- رضوانی، محمد رضا، تحلیل الگوهای روابط شهر و روستا در نواحی روستایی اطراف تهران، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، ۱۳۸۱، شماره ۴۳
- سعیدی، عباس، مبانی جغرافیای روستایی، انتشارات سمت، ۱۳۷۷.
- سعیدی، عباس، توسعه شهری و توسعه روستایی، شهرداری‌ها، سال ۵، شماره ۵۸.

- شکویی، حسین، دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری، انتشارات سمت، جلد اول، ۱۳۸۰.
- طاهر خانی، مهدی، تحلیل نقش روابط شهر و روستا در تحول نواحی روستایی، دانشگاه تربیت مدرس، پایان نامه دکترای جغرافیا، ۱۳۸۲
- طاهر خانی، مهدی، رکن الدین افتخاری عبد الرضا، تحلیل نقش روابط شهر و روستا در تحول نواحی روستایی، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، ۱۳۸۳، شماره ۴
- فرید، یدالله، جغرافیا و شهر شناسی، دانشگاه تبریز، چاپ سوم، ۱۳۷۵
- قادر مرزی، حامد، نقش روستاشهرها در توسعه روستاهای پیرامونی، مطالعه موردی: روستاشهر دهگلان، دانشگاه تربیت مدرس، گروه جغرافیا، ۱۳۸۳.
- نظریان، اصغر، سیر تحول روابط شهر و روستا در ایران، مجموعه مقالات سمینار جغرافیا(شماره ۱)، بنیاد پژوهش‌های آستان قدس رضوی، ۱۳۶۵.
- Rondienlli, dennis A. 1983," Dynamics of Growth of secondary cities in developming countries" , 73, No1, pp. 44-57. ,The geographical Review, vol

روابط شهر و روستا با تأکید بر نقش مهاجرین در توسعه روستایی

دکتر محمدرضا رضوانی
عضو هیأت علمی دانشگاه تهران

روابط و مناسبات متنوع و متعددی بین روستاها و شهرها در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی وجود دارد که الگوی حاکم بر آن در مناطق مختلف با یکدیگر تفاوت‌هایی را نشان می‌دهد. به هر حال این مناسبات می‌تواند اثرات و پیامدهای گسترده‌ای بر فضاهای روستایی و شهری داشته باشد. به همین دلیل امروزه تبیین وضع موجود و تحولات شهرها و روستاها و حتی هرگونه اقدام برای ساماندهی و توسعه آن‌ها بدون در نظر گرفتن این مناسبات بی‌تأثیر خواهد بود.
در این راستا، یکی از مناسبات شهر و روستا، مناسبات مالی و سرمایه‌ای است که به اشکال و الگوهای مختلف انجام می‌شود. متأسفانه اکثر این مناسبات منجر به خروج سرمایه و منابع مالی از نواحی روستایی انجام می‌شود و به همین دلیل روستاها در فرایند توسعه با بیلان منفی مالی و کمبود سرمایه و سرمایه‌گذاری مواجه هستند. به همین دلیل چگونگی تأمین مالی و ارایه اعتبارات مناسب برای روستاها، در راهبردها و اقدامات توسعه روستایی مورد توجه قرار گرفته است.
بدون شک بخشی از مناسبات شهر و روستا و تأثیرات آن‌ها بر یکدیگر از طریق مهاجرین ساکن در نواحی روستایی و شهری صورت می‌گیرد. در این میان مهاجرین روستایی ساکن در شهرها می‌توانند با حفظ روابط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با زادگاه خود و مشارکت مؤثر در امور آن به همراه مردم روستایی ساکن، نقش مهمی در تحولات و نیز توسعه روستاها داشته باشند.
مهاجرین روستایی ساکن در شهر با ارسال وجوه نقدی و غیر نقدی به خانواده و اقوام خود در روستا، کمک‌های مالی در اجرای طرح‌های مختلف عمرانی در روستاها، و نیز سرمایه‌گذاری آن‌ها در فعالیت‌های تولیدی از جمله در زمینه ایجاد و توسعه صنایع روستایی و کوچک نمونه‌هایی از نقش مثبت مهاجرین در تأمین مالی و روند توسعه نواحی روستایی است؛ که در این زمینه تجارب زیادی در کشورهای در حال توسعه و از جمله ایران وجود دارد. این موضوع هم در سطح بین‌المللی و هم در سطح ملی مصداق دارد. بدین ترتیب که هم مهاجرین روستایی ساکن در کشورهای خارجی و هم مهاجرینی که در داخل یک کشور به شهرها مهاجرت کرده‌اند می‌توانند چنین نقشی داشته باشند. سوال اصلی مقاله حاضر این است که مهاجرین روستایی ساکن در شهر چه نقشی در تامین مالی و سرمایه‌گذاری در روستاها دارند و چگونه مدیران روستایی می‌توانند از قابلیت آن‌ها در روند توسعه روستایی بهره‌برداری نمایند.

۲- مهاجرت و توسعه روستایی

بسیاری از نظریه‌های اقتصادی از جمله نظریه وابستگی بر جریان یک‌طرفه سرمایه و منابع اقتصادی از نواحی روستایی به طرف شهرها تاکید دارند. به همین دلیل در خصوص مهاجرت‌های روستایی- شهری صرفاً به پیامدهای منفی مهاجرت بر مناطق مبدأ پرداخته و از اثرات مثبتی که به‌ویژه مهاجرین روستایی ساکن در شهرها می‌توانند بر انتقال منابع اقتصادی و توسعه روستاها داشته باشند غفلت کرده‌اند.

در مقابل، دیدگاه‌های متأثر از اقتصاد کلاسیک نشان می‌دهند که امکان رخنه به پایین سرمایه از نواحی شهری به نواحی روستایی نیز وجود دارد. در همین راستا برخی محققان به دنبال یافتن شواهدی برای جریان سرمایه در مسیری متضاد یعنی از شهر به روستا هستند. جریان وجوه ارسالی، سرمایه‌گذاری مهاجران در نواحی روستایی، انتقال اطلاعات و فناوری به این نواحی از جمله زمینه‌هایی است که موجبات انتقال سرمایه را فراهم می‌آورد.

در این میان جریان وجوه ارسالی توسط مهاجران برای توسعه مناطق مهاجرفرست بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته است. افزایش توجه به موضوع وجوه ارسالی در چند سال اخیر مربوط به افزایش حجم این وجوه ارسالی به کشورهای کم درآمد ونقش این وجوه در توسعه اقتصادی مناطق دریافت‌کننده است. جریان وجوه ارسالی در واقع انتقال پول نقد از مکانی به مکان دیگر است(Bruyn and Wets,2006:7) انواع مختلفی از وجوه ارسالی وجود دارد که می‌توان آن‌ها را به شکل بین‌المللی یا داخلی، جمعی یا انفرادی، رسمی یا غیر رسمی، نقدی یا غیر نقدی طبقه‌بندی کرد(Van Doorn,2001:68). محققان و سیاست‌گزاران معتقدند وجوه ارسالی فرستاده شده توسط مهاجران، نقش حیاتی در کاهش فقر و بهبود زندگی خانواده‌ها ایفا می‌کند.

(De Haas, 2006:565). ون دورن (۲۰۰۱) معتقد است که وجوه ارسالی یا بازگشت سرمایه به روستا نشان‌دهنده توجه مهاجرین به مبدأ خود است. این جریان آن‌ها را به افراد باقیمانده در روستا پیوند می‌دهد. مطالعات موجود نشان می‌دهد که این وجوه سهم نسبتا زیادی از درآمدهای مهاجر و خانواده‌ها در مبدأ را تشکیل می‌دهند. به عنوان نمونه در پاکستان، مکزیک، کنیا، کامرون، اروگوئه و نپال این وجوه ۲۵ تا ۵۰ درصد از درآمد مهاجران را تشکیل می‌دهد (فیندلی، ۱۱۷:۱۳۷۰).

رگمی و تیسدل نیز در مطالعات خود در نپال دریافتند که به‌طور متوسط ۴/۰۷ درصد درآمد خانواده‌ها از وجوه ارسالی اعضای خانواده از شهر بوده است. این میزان از ۱۵/۶۵ درصد در بین کسانی که تا ۱۰ هزار روپیه درآمد داشتند، تا ۲/۵۲ درصد در بین مهاجرانی که پنجاه هزار روپیه درآمد داشتند متغیر است. مبالغ دریافتی با سطح درآمد افزایش می‌یابد و به‌طور متوسط بین ۸۸۹/۶۵ تا ۲۷۷۵/۰۳ روپیه است. آن‌ها داده‌های بسیار متفاوتی از سایر کشورها ارایه کرده‌اند. (Regmi, C. et al. ,2002)

برخی از محققان علاوه بر بررسی مقدار و نسبت وجوه ارسالی، به دنبال بررسی پیامدهای اقتصادی و اجتماعی آن نیز هستند. "رگمی" و "تیسدل" در بررسی خود دریافتند که ۵۵/۱ درصد پول‌های ارسالی برای جبران هزینه‌های خانوار استفاده شده است. به‌ویژه آن‌ها نشان دادند که این مقدار پول برای خرید نیازمندی‌هایی مانند صابون، نفت سفید، نمک، شکر و لباس هزینه شده است. در چنین مواردی وجوه ارسالی نمی‌تواند تأثیر پایداری در روند توسعه روستایی

تعهد وابستگی و علاقه مهاجرین به زادگاه خود و حتی برخورداری آن‌ها از مالکیت باغ و مسکن، باعث شده تا آن‌ها روابط و مناسبات خود را با روستاها حفظ نمایند.

داشته باشد و حتی می‌تواند زمینه وابستگی خانوارهای روستایی را نیز فراهم سازد. در مقابل مطالعات نگارنده (رضوانی، ۱۹۹۷) نشان می‌دهد که در برخی مناطق، جریان وجوه ارسالی به شکل کمک‌های سرمایه‌گذاری به روستا و خا نوارهای روستایی بوده و به همین دلیل توانسته است نقش مؤثری در عمران روستایی، ایجاد اشتغال و افزایش درآمد روستاییان داشته باشد.

۳- نقش مهاجرین در توسعه روستاهای کشور

با وجود شواهد زیاد در زمینه نقش مهاجرین روستایی در توسعه و عمران روستاهای کشور، مطالعات چندانی در خصوص میزان وجوه ارسالی، چگونگی هزینه آن و تأثیر این وجوه بر اقتصاد روستاها انجام نشده است.

این شواهد هم مربوط به مهاجرین روستایی ساکن در کشورهای خارجی و هم مهاجرین ساکن در شهرهای کشور است. نمونه‌های زیادی از این موارد در کشور وجود دارد که به‌طور اختصار فقط به ذکر چند مورد در این زمینه به شرح زیر اکتفا می‌شود:

- در مناطقی از جنوب و جنوب غرب کشور از جمله در استان‌های فارس و چهارمحال و بختیاری برخی از مهاجرین در کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس کار می‌کنند. این مهاجرین درآمد بالایی دارند. خانواده‌ها و حتی بسیاری از مهاجرین به‌طور فصلی در روستاها سکونت دارند. به هر حال این موضوع به همراه علقه‌های دیگری که مهاجرین به زادگاه خود دارند باعث شده تا آن‌ها از توان مالی خود برای تأمین مالی خانواده خود و کمک مالی به طرح‌های توسعه روستاها و حتی شهرها استفاده نمایند. نقش مهم این دسته از مهاجرین در عمران و آبادانی این مناطق به ویژه در جنوب استان فارس آن‌قدر مشهود است که بدون در نظر گرفتن آن‌ها نمی‌توان این مناطق را تحلیل نمود.
- در شهرستان اصفهان، به‌ویژه در دهستان رامشه، مهاجرین روستایی ساکن در شهرها به‌ویژه مهاجرین ساکن در تهران نقش اساسی در تامین مالی خانوارها و اجرای بسیاری از طرح‌های زیربنایی، رفاهی و اقتصادی روستاها داشته‌اند. آن‌چه بیش از همه زمینه این نقش آفرینی را فراهم ساخته است سکونت بسیاری از مهاجرین در مجاورت یکدیگر در شهر و وجود برخی نهادها و انجمن‌ها در بین آنان است. در واقع وجود این نهادها و تشکل‌ها باعث شده که کمک‌های مهاجرین به روند توسعه روستاها، بیش‌تر، سازمان یافته‌تر و مؤثرتر باشد. به هرحال در روستاهای این ناحیه به‌ویژه، در روستای رامشه که کمک‌ها بیش‌تر در زمینه‌های زیربنایی و در راستای ایجاد طرح‌های اشتغال‌زا (نه صرفاً کمک مالی به خانوارها) بوده است، مهاجرین با حفظ روابط و مناسبات خود با روستاها (علیرغم فاصله زیاد)، از توان، موقعیت و امکانات خود برای توسعه روستاها استفاده کرده و زمینه عمران روستایی را در این منطقه فراهم ساخته‌اند (جدول ۱).

به زادگاه خود و حتی برخورداری آن‌ها از مالکیت باغ و مسکن، باعث شده تا آن‌ها روابط و مناسبات خود را با روستاها حفظ نمایند که این ارتباط حتی در بین نسل دوم و سوم مهاجرین نیز کم و بیش حفظ شده است. با توجه به این‌که برخی از مهاجرین از موقعیت و امکانات خوبی در شهرها برخوردار هستند، این شرایط باعث شده تا آن‌ها از این امکانات برای توسعه و عمران روستاها این ناحیه استفاده نمایند. به همین دلیل نقش مهاجرین در نوسازی، اجرای طرح‌های عمرانی و ایجاد فعالیت‌های اشتغال‌زا در روستاهای این منطقه چشم‌گیر است.

۴- نتیجه‌گیری

آن چه مسلم است بخش زیادی از جمعیت روستایی به شهرها مهاجرت کرده‌اند. این موضوع کم و بیش در همه نواحی کشور وجود دارد. حداقل برخی از این مهاجرین در شهرها دارای موقعیت مناسب سیاسی، اقتصادی، فکری و اجتماعی- فرهنگی هستند. نکته دیگر این‌که اکثر این مهاجرین نسبت به جمعیت ساکن روستاها به‌طور متوسط دارای شرایط و امکانات بهتری هستند. به دلایل مختلف از جمله؛ وجود روابط قوی خویشاوندی بین مهاجرین و ساکنان روستاها و حتی سکونت برخی از اعضای خانواده آن‌ها در نواحی روستایی، برخورداری مهاجرین از املاک در روستاها مانند اراضی کشاورزی و مسکن، دلبستگی و تعلق به زادگاه، امید بازگشت به زادگاه در دوران بازنشستگی، وجود زمینه‌های گردشگری و تفریح در نواحی روستایی با توجه آلوده بودن محیط زیست در شهرها و عوامل دیگر باعث شده تا مهاجرین روابط و مناسبات خود را با روستاها حفظ نمایند.

این آمد و شد و به‌طور کلی روابط مهاجرین با روستاها در طول سال و به‌ویژه در ایام خاصی از سال مانند فصل تابستان، تعطیلات نوروز، ایام تاسوعا و عاشورای

جدول (۱) میانگین درآمد و سهم وجوه ارسالی از درآمد خانوارهای روستایی در دهستان رامشه

درآمد روستا	رامشه	احمد آباد	اسفنداران	فیض آباد	حارث آباد
میانگین درآمد (هزار ریال)	۲۲۰۰	۱۰۲۰	۱۴۳۲	۱۱۲۰	۱۵۳۰
سهم وجوه ارسالی از درآمد	٪۱۷/۷	٪۶۷	٪۳۶/۷	٪۴۴/۶	٪۳۵/۹

ماخذ: رضوانی، 1997.

- در روستاهای محور دامغان- شاهرود در استان سمنان به‌ویژه در روستای دهملا، مهاجرین زیادی از روستاها در نقاط شهری به‌ویژه در تهران سکونت دارند. به هر حال تعهد، وابستگی و علاقه مهاجرین

حسینی فرصتی را برای مدیران روستایی فراهم می‌کند تا بتوانند با این افراد ارتباط حضوری داشته باشند و با طرح مسایل، مشکلات، نیازها و امکانات نواحی روستایی از توان و امکانات مهاجرین در زمینه‌های

مهاجرین با حفظ روابط و مناسبات خود با روستاها (علیرغم فاصله زیاد)، از توان، موقعیت و امکانات خود برای توسعه روستاها استفاده کرده و زمینه عمران روستایی را در این منطقه فراهم ساخته‌اند.

فکری، علمی، مالی، سیاسی و اجتماعی- فرهنگی برای توسعه و عمران روستاها استفاده نمایند. در این راستا دهیاری‌ها می‌توانند بانک اطلاعاتی از مهاجرین روستا تهیه کنند و با ثبت مشخصات و توانمندی آن‌ها، ارتباط منظم و مؤثری در طول سال به‌صورت حضوری و غیرحضوری با آن‌ها برقرار نمایند و از مشارکت آن‌ها در تهیه و اجرای برنامه‌های خود و رفع نارسایی‌های موجود در روستا بهره‌برداری کنند.

در این راستا، اگر نهادها و تشکل‌های مردمی در بین ساکنان روستا، در بین مهاجرین ساکن شهرها و حتی تشکل‌های مشترکی با حضور ساکنین و مهاجرین وجود داشته باشد باعث می‌شود که این روابط بیش‌تر و کارآمدتر شود و در نتیجه تأثیر بیش‌تری در روند توسعه و عمران روستاها خواهد داشت.

به عنوان نمونه مهاجرین روستای رامشه در محله سیروس تهران از همان ابتدای مهاجرت اقدام به ایجاد تشکل‌ها و نهادهای مردمی‌نموده‌اند که به مرور این تشکل‌ها گسترش یافته است. اولین تشکل آن‌ها جلسات مذهبی و قرآنی بوده، ولی به مرور تشکل‌هایی مانند؛ صندوق قرض الحسنه، حسینیه، مسجد، تیم‌های ورزشی و سازمان غیر دولتی(NGO) به آن‌ها افزوده شده است. به هرحال نهادسازی و وجود نهادهای مختلف اجتماعی- فرهنگی و اقتصادی در بین مهاجران از یک طرف باعث افزایش ارتباط و انسجام بیش‌تر مهاجرین در مقصد شده و از طرف دیگر باعث توجه بیش‌تر آن‌ها به زادگاه خود و انجام اقدامات جمعی برای توسعه و عمران آن شده است. در واقع وجود نهاد پیش شرط مشارکت و تلاش همگانی و اقدام مؤثر مهاجرین در امور روستاها است.

۵- منابع و ماخذ

– رضوانی، محمدرضا، روابط متقابل شهر و روستا با تأکید بر ایران؛ درسنامه دوره کارشناسی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، ۱۳۷۴.

– فیندلی، سلی، برنامه‌ریزی مهاجرت‌های داخلی. ترجمه عبدالعلی لهسایی‌زاده، دانشگاه شیراز، انتشارات دانشگاه شیراز، (۱۳۷۳).

- Bruyn, T. , and Johan W. , (2006), Remittances in the Great Lakes Region, Prepared for IOM (International Organization for Migration), Katholieke Universities Leuven.

- De Haas, 2006:565, De Haas, H. (2003), Migration and Development in Southern Morocco. The Disparate Socio-Economic Impacts of Out-Migration on the Todgha Oasis Valley, Unpublished Ph. D. Thesis, Radboud University, Nijmegen.

- Regmi, C. and Tisdell, T. (2002), remits behavior of Nepalese rural-to-urban migrants: implication for theory and policy. Journal of Development Studies 38(3), pp. 76-94.

- REZVANI, M. R. ,(2007),PROCESSUS DE L'ÉMIGRATION ET INSTALLATION DES RURAUX DANS LA VILLE DE TÉHÉRAN.
ÉTUDE PONCTUELLE: SOCIÉTÉ RURALE DE RÂMCHÉ (PROVINCE D'ISPAHAN). COMMENT LIRE LA VILLE D'AUJOURD'HUI? MORPHOLOGIES URBANIES ET TRANSFORMATIONS SOCIO-SPATIALES, ANNABA, 24-25 AVRIL 2007.

ضرورت و اثرهای بهره‌گیری از مدیریت سرزمینی در مدیریت شهری و روستایی (تعامل مشترک مدیریت شهری و روستایی)

دکتر قدیر فیروزنیا
عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور

واقعیت این است که روستاها در شرایط حاضر به شدت درگیر مسایل توسعه نیافتگی هستند ونباید فراموش شود که تحقق توسعه روستایی در ایران بدون چندپیش شرط اساسی محال است. پیش شرط های اساسی برای تحقق توسعه روستایی به شرح زیر است:

۱. تدوین چشم‌انداز توسعه روستا
۲. وجود استراتژی برای توسعه روستا
۳. شکل گیری مدیریت محلی و مشارکت نهادینه مردم در فرایند توسعه
۴. وجود منابع لازم (سرمایه، نیروی انسانی، ابزار و تجهیزات). با این فرض که منابع طبیعی وجود دارد.
۵. حاکمیت نگاه سرزمینی در فرایند توسعه (مدیریت یکپارچه در فرایند توسعه).

بررسی فرایند توسعه روستاها و وضعیت شرایط فوق در حال حاضر بیان‌گر وجود ضعف‌های زیادی در عرصه توسعه روستایی و نظام برنامه‌ریزی توسعه روستایی است. به عبارت دیگر در حال حاضر شرط‌های لازم برشمرده شده در فوق کاملاً مهیا نیست و نظام برنامه‌ریزی روستایی با خلاء‌های زیادی مواجه است. با وجود این که دو دوره از شکل گیری سراسری مدیریت محلی سپری شده و چند ماهی نیز از دوره سوم می گذرد، اما نه در سطح کلان دارای چشم‌انداز و استراتژی معینی برای روستاها و توسعه روستایی هستیم و نه در سطح خرد (روستا). به دیگر بیان هیچ یک از روستاهای کشور افق روشنی برای توسعه خود ندارند (هر چند که دستیابی به خدماتی که شهرها به آن دسترسی دارند و گاهی تبدیل به شهر آرزوی بیش‌تر روستاییان است).

بررسی وضعیت استراتژی توسعه روستایی به عنوان یکی دیگر از پیش‌شرط‌های لازم برای تحقق توسعه روستایی وضعیت پیچیده‌تری را نشان می‌دهد به طوری که متاسفانه در سطح کلان و خرد استراتژی مدون و منسجمی برای توسعه روستایی کشور نمی‌توان یافت. (البته با بررسی برنامه‌ها و اسناد توسعه کشور می‌توان مطالبی را در خصوص استراتژی توسعه روستایی استنباط نمود). در سطح خرد وضعیت روستا به مراتب دشوارتر است چرا که هیچ یک از روستاها دارای برنامه مدونی برای توسعه روستایی خود نیستند.

بررسی وضعیت موجود پیش‌شرط سوم نشان می‌دهد که خوشبختانه مدیریت محلی در روستاها شکل گرفته و روز به روز از قوام بیش‌تری برخوردار می‌شود بنابراین زمینه حضور و مشارکت مردم در برنامه‌ریزی توسعه روستایی تا حدودی فراهم است، هر چند که این مشارکت، در سرتاسر کشور نهادینه نشده است و بستگی به سلیقه و سازوکار موجود در سازمان‌های دولتی ذی‌ربط و میزان توانمندی عناصر مدیریت

محلی روستایی و سطح فرهنگ و میزان انسجام اجتماعی جامعه روستایی دارد.
بررسی پیش‌شرط چهارم تحقق توسعه روستایی نشان‌دهنده وضعیت بهتری نسبت به بقیه شرایط است. خوشبختانه در این زمینه منابع و امکانات خوبی پس از پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون در عرصه توسعه روستایی مصرف شده است. (هر چند که شاید بتوان گفت که این منابع درخور شان و نیازمندی‌های جامعه روستایی نبوده و یا این‌که مصرف این منابع بدون چشم‌انداز و استراتژی، توسعه روستایی را محقق نمی‌کند).
در خصوص حاکمیت نگاه سرزمینی به توسعه (پیش‌شرط پنجم) وضعیت پیچیده‌تر از بقیه است. به گونه‌ای که روستاها و شهرها به صورت جزیره‌ای دورا از یکدیگر مدیریت و اداره می‌شوند. در این بحث سعی می‌شود که در خصوص ضرورت حاکمیت نگاه یکپارچه و مدیریت سرزمینی و نقشی که تعامل بین دهیاران و شهرداران یک منطقه می‌تواند در این زمینه داشته باشد مطالبی را ارایه نماید. به‌ویژه که در دوران کنونی به نظر می‌رسد بدون توجه به پیوندهای میان شهر روستا، اداره امور روزمره شهر و روستا برای متولیان آن دشوار باشد. بدون شک برای تحقق توسعه ضروری است که همکاری و مشارکت نهادهای مدیریتی شهر و روستا برای اداره امور الزامی باشد.
لازم به ذکر است که منظور ما از شهر و روستا تعریف رایج و عرفی موجود و پذیرفته شده در جامعه است. با این وصف مدیریت شهری مجموعه عناصر مدیریتی شهر شامل شورای اسلامی شهر و شهرداری است؛ و مدیریت روستایی نیز شورای اسلامی روستا و دهیاری است.

سابقه تاریخی و دیدگاه‌های مطروحه در باب تعامل شهر و روستا

از زمان شکل‌گیری نخستین شهر در تاریخ بشر، تاکنون موضوع روابط بین شهر و روستا مطرح بوده و این دو سکونت‌گاه انسانی در تعامل با یکدیگر به توسعه و رشد خود ادامه داده‌اند. شیوه و دامنه روابط موجود میان شهر و روستا به صورت‌های گوناگون بر شکل‌پذیری، رشد و توسعه سکونت‌گاه‌های روستایی و همچنین بر روابط درونی و برونی آن‌ها اثر گذاشته است (پاپلی یزدی، ۱۳۸۲، ص۲۴۱). ملاحظه روابط موجود بین شهر و روستا، بیان‌گر وجود دامنه گسترده از روابطی است که بین این دو سکونت‌گاه وجود داشته است. این طیف از تولید مواد غذایی جمعیت شهری در روستاها و تامین ابزار و ادوات از سوی شهر، استقرار هیات حاکمه در شهر، پدیده مالکین غایب (مالکین املاک روستایی که در شهرها ساکن هستند) سلف خری محصولات کشاورزی و صنایع دستی از سوی تجار شهری، تامین نیاز مالی روستاییان آغاز می‌شود تا روابط پیچیده‌ای که امروزه در روابط شهر روستا مانند حضور موقت جمعیت شهری در روستاها به منظور گذران اوقات فراغت و احداث ویلا ادامه می‌یابد؛ همه بیان‌گر اهمیت توجه به روابط شهر و روستا است.
بررسی ادبیات موجود در خصوص روابط شهر و روستا نشان می‌دهد که دیدگاه‌ها و نظریات متفاوتی تاکنون در این حوزه مطرح شده است (همان صص۲۴۱ تا ۲۸۶)، (سعیدی عباس، ۱۳۷۶) و (شکویی، حسین ۱۳۷۳) و (صرافی ۱۳۷۹). بررسی این دیدگاه‌ها نشان می‌دهد که در برخی از آن‌ها نگاه یک‌پارچه به توسعه شهر و روستا ضرورت داشته است. از بین نظریات مطروحه در باب روابط شهر و روستا می‌توان به نظریات رشد متوازن، نظریه دور باطل فقر و روابط شهر و روستا؛ (در این نظریه توسعه یکپارچه ناحیه‌ای و تحلیل کارکردی از سیستم‌های شهری و نقش آن‌ها در اقتصاد ملی بیش‌تر مورد توجه است)، نظریه توسعه از پایین در روابط شهر و روستا (توجه به سیاست توسعه از پایین و به صورت یکپارچه)، نظریه کارکردهای شهری در توسعه روستایی راندینلی اشاره نمود که به ضرورت توسعه یکپارچه شهر و روستا معطوف هستند.

ضرورت تعامل مدیریت روستایی و شهری

دلایل گوناگون و متعددی ایجاب می‌نماید که امروزه با نگاه مدیریت سرزمینی، مدیریت روستایی و شهری در تعامل با یکدیگر به برنامه‌ریزی و اداره امور روستاها و شهرها در یک منطقه بپردازند. برخی از این دلایل به شرح زیر بیان می‌شوند:

- تعاریف و اصطلاحات شهر و روستا و تمیز آن از هم، واژه‌هایی ساخته ذهن بشر است. طبیعت هیچ‌گاه روستا و شهر را از یکدیگر جدا نکرده است.
- شکل‌گیری تدریجی مدیریت شهری و روستایی بدون نگاه مدیریت سرزمینی در کشور سبب شده که هر یک از آنان صرفاً به فکر وظایف قانونی خود بوده و تعامل مشترک بین مدیریت شهری و روستایی معنی و مفهوم نیابد (مگر بر مبنای سلیقه و یا نواحی که الزاماً می‌بایست به تعامل مشترک توجه شود). بدین ترتیب به نظر می‌رسد که از نظر قانونی سازوکار معینی برای تعامل مشترک بین مدیریت شهری و روستایی پیش‌بینی نشده است.
- با توجه به تبیین نتایج نامطلوب نگرش‌های شهرگرایانه به توسعه در کشورهای در حال توسعه ضروری است؛ که به تعامل مشترک بین مدیریت

شهری و روستایی توجه لازم مبذول شود. این دو سکونت‌گاه انسانی تکمیل‌کننده توسعه یکدیگرند و بی‌توجهی به این پیوند و تمرکز بر توسعه یکی از این سکونت‌گاه (شهر) همانند رشد ناموزن یکی از اندام‌های بدن یک موجود زنده سبب معلولیت سایر اندام‌ها یا همان اندام می‌شود. بنابراین ضروری است که هر گونه فعالیتی که برای توسعه این سکونت‌گاه‌ها انجام می‌پذیرد با نگرش توسعه یک‌پارچه ناحیه‌ای انجام پذیرد. و بدون شک توسعه یک منطقه و ناحیه نیز باید بر مبنای سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه ملی انجام پذیرد. (شکویی، حسین، ۱۳۷۳ص ۳۲۷)

• ارایه برخی از خدمات و نیازهای اساسی زندگی روزمره همچون تامین آب شرب، جمع‌آوری و دفع زباله، گذران اوقات فراغت و نگهداری فضای سبز، محافظت و نگهداری منابع طبیعی محدوده خارج از سکونت‌گاه‌های شهری و روستایی.

دلایل فوق ایجاب می‌نماید که مدیریت شهری و روستایی در تعامل مشترک با همدیگر نسبت به تصمیم‌گیری و اقدام در این خصوص عمل نمایند. چرا که هرگونه تصمیم‌گیری و اقدام بدون توجه به پیامدهای زیست محیطی و اقتصادی و اجتماعی در سایر جوامع سبب بروز مشکلات عدیده در سرزمین شده و به یکپارچگی سرزمین لطمه وارد می‌نماید.

نقش تعامل مشترک مدیریت شهری و روستایی در تحقق توسعه یکپارچه یکی از پیش‌شرط‌های اساسی به‌کارگیری راهبرد یکپارچه در توسعه، تعامل عناصر مدیریتی و بازی‌گران اصلی سکونت‌گاه‌های موجود در یک سرزمین و شکل‌گیری تلقی سرزمینی واحد برای عناصر مذکور و مردم آن سرزمین است. شکل‌گیری این طرز تلقی یکی از مهم‌ترین چالش‌های موجود در اتخاذ رویکرد یکپارچه توسعه است، چرا که در صورت شکل‌گیری این طرز تلقی می‌توان امیدوار بود که با تلاش مردم و عناصر مدیریتی مذکور بقیه مسایل و مشکلات به تدریج رفع شوند. بنابراین به نظر می‌رسد که یکی از اولویت‌های اساسی نظام برنامه‌ریزی کشور، ایجاد زمینه برای شکل‌گیری این طرز تلقی در جامعه است. لذا در صورت شکل‌گیری این مشی در جامعه و نهادینه شدن آن، می‌توان امیدوار بود که شرایط برای استقرار نظام برنامه‌ریزی منطقه‌ای و تحقق توسعه پایدار فراهم شود.

بدون شک اگر تعامل مشترک بین مدیریت شهری و روستایی ایجاد شود می‌توان امید داشت که برخی نابسامانی‌های موجود در روابط شهر و روستا به شرح زیر برطرف شده و زمینه برای تحقق توسعه یک‌پارچه فراهم شود.

به نظر می‌رسد که از نظر قانونی ساز و کار معینی برای تعامل مشترک بین مدیریت شهری و روستایی پیش‌بینی نشده است.

۱. تعامل مشترک مدیریت شهری و روستایی در محافظت از حریم سکونت‌گاه‌ها

یکی از معضلات موجود سکونت‌گاه‌های شهری و روستایی رعایت نکردن حریم سکونت‌گاه‌ها از سوی سکنه به ویژه ساکنان شهرها است. در شرایطی که بین نهادهای متولی مدیریت شهر و روستا تعامل وجود نداشته باشد، زمینه برای تعرض به حریم سکونت‌گاه‌ها فراهم می‌شود. چرا که نهادهای مدیریتی فاقد انگیزه لازم برای محافظت و مراقبت از حریم سکونت‌گاه دیگر هستند. اما در صورتی که تعامل مشترک بین مدیریت محلی روستایی و شهری وجود داشته باشد، طرفین در حفظ حریم سکونت‌گاه‌های یکدیگر تلاش نموده و محافظت از حریم دیگری را محافظت از حریم خود می‌دانند.

۲. جمع‌آوری، دفن و دفع بهداشتی زباله

معمولاً روزانه چندین تن انواع زباله در شهرها و روستاهای بزرگ تولید می‌شود، که دفع و دفن آن یکی از چالش‌های بزرگ این گونه سکونت‌گاه‌ها در قرن بیست‌و یکم است. این مشکل در مناطقی که عمق سطح آب سفره‌های زیرزمینی بالا است و در آن دسته از نواحی که فاصله سکونت‌گاه‌ها نسبت به یکدیگر کم است (جنگلی و مرتعی)، حادتر است. با توجه به این که این مشکل گریبان‌گیر اکثر شهرها و روستاهای یک منطقه است، منطق حکم می‌نماید که به صورت ریشه‌ای با این مشکل برخورد شود. یکی از راه‌کارهای موجود در این زمینه اتخاذ راه‌کاری واحد برای تمامی سکونت‌گاه‌های واقع در یک منطقه اعم از شهر و روستا است.

جمع‌آوری بهداشتی زباله در سکونت‌گاه‌های انسانی یکی از ضروریات زندگی امروزین است، به‌گونه‌ای که هرگز نمی‌توان تصور نمود که یک روز زباله از سطح

شیوه و دامنه روابط موجود میان شهر و روستا به صورت‌های گوناگون بر شکل‌پذیری، رشد و توسعه سکونت‌گاه‌های روستایی و همچنین بر روابط درونی و برونی آن‌ها اثر گذاشته است.

سکونت‌گاه‌های بزرگ (شهر و روستا) جمع‌آوری نشود. مشارکت شهرداری‌ها و دهیاری‌ها با یکدیگر و مشارکت دهیاری‌های روستاهای یک منطقه، هزینه جمع‌آوری و دفن و یا بازیافت زباله را کاهش می‌دهد. بنابراین به نظر می‌رسد یکی از عرصه‌های تعامل مشترک بین دهیاری و شهرداری، جمع‌آوری اشتراکی زباله از سطح سکونت‌گاه‌های منطقه است.

انتخاب محلی واحد و مناسب برای دفع و دفن زباله این امکان را فراهم می‌نماید که از دفن و دفع پراکنده و بدون برنامه زباله در اراضی منابع ملی پرهیز نموده و آلودگی کم‌تری در محیط زیست ایجاد شود. در این زمینه نیز به نظر می‌رسد که مشارکت سازمان‌یافته شهرداری‌ها و دهیاری‌ها می‌تواند هزینه تمام شده دفع و دفن زباله و یا بازیافت آن‌را کاهش دهد. به‌ویژه این که در صورت ایجاد همکاری مشترک بین دهیاری و شهرداری در این زمینه امکان استفاده از نتایج اصل صرفه‌جویی تجمع فراهم می‌شود.

۳. ساماندهی گذران اوقات فراغت و گردشگری روستایی

یکی از عرصه‌های دیگری که ساماندهی آن نیازمند همکاری و تعامل مدیریت شهری و روستایی (با اغماض دهیاری و شهرداری) است، موضوع گردشگری روستایی و ساماندهی آن است. اگر جمع‌آوری و دفع و دفن بهداشتی زباله با هزینه بیش‌تر توسط شهرداری و دهیاری امکان پذیر است، ساماندهی گردشگری روستایی و به‌ویژه ساماندهی احداث خانه‌های دوم (ویلاهای شهرنشین‌ها در روستا) بدون مشارکت مدیریت شهری و روستایی امکان‌پذیر نبوده و ناگزیر مدیریت شهری و روستایی باید با اتخاذ دیدگاه سرزمینی به ساماندهی آن بپردازند.

۴. ساماندهی بازار محصولات کشاورزی

یکی از ثمرات اتخاذ دیدگاه سرزمینی در مدیریت سکونت‌گاه‌های شهری و روستایی (تعامل مشترک دهیاری و شهرداری با همدیگر) ساماندهی بازار محصولات تولیدی روستاها به‌ویژه محصولات کشاورزی است. در شرایط کنونی که تعامل مشترک بین دهیاری و شهرداری وجود ندارد، بخش عمده محصولات کشاورزی در مراحل مختلف توزیع و بازار رسانی آسیب دیده و تلف می‌شود و از سوی دیگر محصولات کشاورزی با قیمت بالاتری در اختیار مصرف‌کننده قرار می‌گیرد. تعامل بین مدیریت شهر و روستا این امکان را فراهم می‌نماید که بازار محصولات کشاورزی ساماندهی شود.

نتیجه‌گیری

در این بحث سعی شد که با بیان پیش‌شرط‌های توسعه، وضعیت هر یک از پیش‌شرط‌ها در کشور به اختصار بررسی شده و ضرورت و پیامدهای اتخاذ رویکرد یکپارچه به توسعه را مورد کنکاش قرار داده و زمینه را برای آشنایی مدیریت روستایی و شهری با آثار به‌کارگیری این دیدگاه (تعامل مشترک مدیریت شهری و روستایی) در فرایند توسعه به منظور اتخاذ رویکرد توسعه یکپارچه فراهم نماید. باشد که با تلاش و پشت‌کار دهیاران و شهرداران، زمینه برای تحقق این دیدگاه در نظام برنامه‌ریزی کشور فراهم شود.

منابع و ماخذ:

پاپلی یزدی، محمد حسین و حسین رجبی سناجردی، نظریه‌های شهر و پیرامون، تهران: انتشارات سمت، (۱۳۸۲).

سعیدی، عباس، مبانی جغرافیای روستایی، تهران: انتشارات سمت، (۱۳۷۵).

شکویی، حسین، دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری "جلد اول" تهران: انتشارات سمت، (۱۳۷۳).

صرافی، مظفر، مبانی برنامه‌ریزی منطقه‌ای، تهران: انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، (۱۳۷۹).

پیامدهای تبدیل روستا به شهر

علی گلی
عضو هیأت علمی دانشگاه شیراز

مقدمه:

شهر، روستا؛ دو کلمه ساده برای دسته‌بندی سکونت‌گاه‌های انسانی هستند اما در پس زمینه این دسته‌بندی ظاهراً ساده سکونت‌گاه‌های انسانی، عوامل بسیاری تاثیر گذار هستند. صرف نظر از سکونت‌گاه‌هایی که از بدو تاسیس به صورت شهر شکل می گیرند، بسیاری از سکونت‌گاه‌های روستایی که با تغییر عملکرد یا مقیاس کارکرد در طول زمان و افزایش نقش، پس از طی یک دوره انتقالی سیما و کارکرد روستایی خود را از دست می‌دهند. در گذشته‌ای نه چندان دور بسیاری از سکونت‌گاه‌های شهری کشور این روند را طی و پس از تایید قانون به عنوان شهر شناخته می‌شدند. بررسی تعداد نقاط شهری کشور در طی دوره ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵ بیانگر حاکمیت نسبی این الگو تا سال ۱۳۷۵ است. اما در طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۷۵ این الگو به یک باره دچار تغییر اساسی شده است و نکته مهم در این دوره نیز این است که آیا همه سکونت‌گاه‌های روستایی که عنوان شهر را به خود گرفته‌اند، تحولات فرآیند تبدیل به شهر را طی نموده‌اند؟ آیا تمامی آن‌ها از حداقل اندازه‌های مورد نیاز شهر شدن در قانون تقسیمات کشوری برخوردار هستند؟ آیا تبدیل گسترده سکونت‌گاه‌های روستایی به شهر از مسایل آن‌ها کاسته است؟ تاثیر تبدیل روستا به شهر بر روند مهاجرت جمعیتی چگونه بوده است؟

این گفتار مروری مختصر بر تحولات نقاط شهری کشور و آثار و پیامدهای آن خواهد داشت و بدین منظور ابتدا نگرشی بر قانون تقسیمات کشوری می‌نمائیم، سپس تحولات نقاط روستایی در کشور بررسی شده و در ادامه تبعات و نتایج آن مورد اشاره قرار خواهد گرفت.

مروری بر تعریف شهر و روستا در قانون تقسیمات کشوری

ارایه تعریف جامع و کامل از شهر که بتواند وجوه مختلف، اجزاء متنوع، مباحث نظری و زمینه‌های تحقیقاتی متداول در این زمینه را پوشش دهد، ساده نیست زیرا ماهیت شهر و تنوع اشکال آن در زمان گذشته و حال و وسعت موضوعات و مسایل مربوط به شهر، مانع از ارایه چنین تعریفی می‌شود. اما در مقابل در تعریف روستا، آن را مکانی می‌دانند که شهر نباشد و جمعیت ساکن داشته باشد.

صرف نظر از تحولاتی که در ادبیات موضوعی شهر می‌توان یافت، در قرن اخیر تا سال ۱۳۳۵ شهر و مفهوم شهر از مجموعه ملاک‌های کمی و کیفی، تاریخی و سیاسی و اداری مستفاد می‌شد، زیرا تا این دوره به رغم مصوبه ۱۳۱۶ تقسیمات کشوری - تعریف دقیقی از شهر ارایه نشده بود. در سال ۱۳۳۵ ملاک عمل برای طبقه‌بندی مناطق مسکونی میزان نفوس آن‌ها قرار گرفت و نقاط بالای ۵۰۰۰ نفر به عنوان نقاط شهری شناخته شدند هر چند که دارای شهرداری یا فاقد آن باشند و یا نوع فعالیت آن‌ها در هر بخشی متفاوت

باشد. در سرشماری ۱۳۴۵ نیز تمام مراکز دارای ۵هزار نفر و بیش‌تر جزء نقاط شهری محسوب شدند. در سرشماری ۱۳۵۵ کلیه مراکز شهرستان‌ها (بدون در نظر گرفتن جمعیت آن‌ها) و نقاطی که جمعیت آن‌ها در موقع سرشماری پنج هزار نفر و بیش‌تر بود، شهر به حساب آمد. در قانون تقسیمات کشوری مصوب ۱۵ تیرماه ۱۳۶۲ مجلس شورای اسلامی و مصوبه مورخه ۶۳/۲/۲۲، هیات دولت در مورد آیین‌نامه‌های اجرایی قانون تقسیمات کشوری تعداد جمعیت شهر را از ۵ هزار به ۱۰ هزار نفر افزایش داد و وزارت کشور مکلف شد که امکانات لازم و تسهیلات شهری و تاسیس شهرداری را در این نقاط فراهم نماید.

در سرشماری ۱۳۶۵ و حتی سرشماری ۱۳۷۵ شهر نقطه‌ای بود که دارای شهرداری باشد. بدین ترتیب از نظر تعداد جمعیت، مرکز آمار ایران ملاک حداقل جمعیت را تغییر داده و نقاط دارای شهرداری را شهر به حساب آورد. در سال ۱۳۷۱ (۱۳۷۱/۲/۲۳) تبصره الحاقی به ماده ۴۳ قانون تعاریف تقسیمات کشوری، شرط جمعیتی را برای روستاهای مراکز بخش حذف کرد و کلیه مراکز بخش با هر اندازه جمعیتی را شهر محسوب نمود و سکونت‌گاه‌های روستایی با حداقل جمعیت ۴هزار نفر در مناطق با تراکم کم و حداقل جمعیت ۶ هزار نفر در مناطق با تراکم متوسط، روستاهای واجد شرایط تاسیس شهرداری عنوان نمود. طبق دستورالعمل اجرایی تبصره الحاقی، پیشنهاد تاسیس شهرداری از طرف استانداری‌ها به وزارت کشور ارایه می‌شود و استانداری‌ها موظف به تامین شرایط لازم جهت تاسیس شهرداری در این سکونت‌گاه‌هاهستند(وزارت کشور، ۱۳۷۸).

روستا را نیز می‌توان مجموعه‌ای مرتب و نظام یافته از واحدهای مستقر در یك بستر جغرافیایی دانست که در راستای عملکردهای عمومی ساکنین آن در بخش کشاورزی شکل گرفته است و سازمان فضایی و ساختار آن منطبق بر محیط فیزیکی واقع در آن است(صرافی.م، ۱۳۶۴).

در قانون تقسیمات کشوری بین سال‌های ۱۳۶۳-۱۳۳۵، تمامی نقاطی که زیر ۵ هزار نفر جمعیت داشتند، روستا نامیده می‌شدند. در برخی تعاریف دیگر نیز روستا را کوچك‌ترین واحد مستقل و دارای محدوده مشخص جغرافیایی(عرفی و ثبتی) می‌دانستند که ساختار و کارکرد آن گویای تعامل تنگاتنگ جمعیت و فعالیت‌های آن با منابع محیط پیرامون است(اداره‌فنی - مهندسی وزارت کشور: ۸). براساس سرشماری‌های ۱۳۴۵ و ۱۳۵۵ هر نقطه‌ای که کمتر از ۵ هزار نفر جمعیت داشت به عنوان روستا مورد سرشماری قرار می گرفت.

براساس سرشماری ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ "به مجموعه یك یا چند مکان و اراضی به هم پیوسته (اعم از کشاورزی و غیرکشاورزی) که خارج از محدوده شهرها واقع شده و دارای محدوده ثبتی یا عرفی مستقل باشد روستا گفته می‌شود(مرکز آمار ایران، ۱۳۷۵ ،۱۳۶۵،۱۳۵۵،۱۳۴۵، ۱۳۳۵،۱۳۸۵).

در مجموع می‌توان گفت که: "روستا زیست‌گاه جماعتی از مردم در خارج از محدوده شهرهاست با مشخصات جمعیتی معین و به عنوان جامعه‌ای مستقل و دارای هویت‌های خاص فرهنگی، تاریخی، اقلیمی و جغرافیایی و اقتصادی با اتکا بر نظام‌های رهبری و مدیریت محلی خود. عرصه اصلی اقتصاد آن فعالیت‌های کشاورزی است". همچنین "روستا یك واحد همگن طبیعی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی است که از یك مرکز جمعیت و محل کار و سکونت (اعم از متمرکز و پیوسته و یا پراکنده) با

روستاهایی که به آستانه‌های تعاریف قانونی از شهر می‌رسند، زمانی می‌توانند خصوصیات وضعیتی را که در آن قرار گرفته‌اند، داشته باشند که طی مراحلی با برنامه‌ریزی‌های مناسب، شرایط و آمادگی‌های لازم را برای این منظور کسب نمایند.

حوزه و قلمرو معین ثبتی و یا عرفی مستقل تشکیل می‌شود و اکثریت ساکنان شاغل دایمی آن به طور مستقیم یا غیرمستقیم به یکی از فعالیت‌های اصلی زراعی، دامداری، باغداری، صیادی، صنایع روستایی و یا ترکیبی از این فعالیت‌ها اشتغال دارند و از آن ارتزاق می‌نمایند و پیوند فرهنگی و اجتماعی عمیقی مابین اعضای جامعه آن برقرار است و در عرف به عنوان آبادی، دهکده، قریه و یا نهایتاً روستا یا ده شناخته می‌شود(ضیاء توانا: ۴). و شهر با وجود تعداد معین و مشخص جمعیت، ساختار کالبدی، عناصر شهری، محورهای ارتباطی نوع اشتغال، عملکردها و فعالیت‌های اقتصادی، شرایط اجتماعی و فرهنگی و بالاخره موقعیت در رابطه با پسکرانه و فضاهای

پیرامونی با ویژگی‌های خاص اقتصادی، کالبدی، اجتماعی - فرهنگی حاکم از روستا متمایز می‌شود. به عبارت دیگر شهر اجتماعی است با تعداد و تراکم معین و متناسب جمعیت، با بافت و ساختار کالبدی یك پارچه و به هم پیوسته اعم از محلات، کوی‌ها و یا مناطق مسکونی، فضاهای فرهنگی بارزگانی، تولیدی، اداری، ارتباطی، صنعتی و نظایر آن که اکثریت ساکنان شاغل دایمی آن در مشاغل غیرکشاورزی به کار اشتغال داشته و بر اثر تمرکز تولید و خدمات فرامحلی، کانون سیاسی- اجتماعی، فرهنگی، اداری، مواصلاتی و مرکز مبادلات اقتصادی و تأمین نیازهای حوزه جذب و فضای پیرامون خود نیز است(18:2004, Mitchell).

تحولات نقاط روستایی در کشور

جمعیت روستایی کشور در فاصله ۵ دهه اخیر یعنی بین سال‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵ به طور متوسط با نرخ رشد سالانه‌ای معادل ۱/۴۶ درصد افزایش یافته و در این مدت ۱/۷۹ برابر شده‌است. مقایسه نرخ رشد جمعیت روستایی با ارقام مشابه در کل کشور و نقاط شهری مبین مهاجرفرست بودن نقاط روستایی است. به رغم افزایش مطلق جمعیت روستایی، درصد جمعیت روستانشین در برابر درصد جمعیت شهرنشین به طور مرتب در حال کاهش بوده‌است به‌گونه‌ای که سهم جمعیت روستایی از کل جمعیت با نرخ رشد ۱/۴۲- درصد به طور متوسط در هرسال، از ۶۸/۶ درصد در سال ۱۳۳۵ به ۳۲ درصد در سال ۱۳۸۵ تقلیل یافته‌است. بر اساس برآوردهای انجام شده طی دهه اخیر به طور متوسط ۱/۶۵- درصد از جمعیت روستایی کاسته شده و این در حالی است؛ که میزان باروری زنان روستایی کشور بالاتر از رقم مشابه در جمعیت شهری است (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵،۱۳۷۵،۱۳۶۵،۱۳۵۵، ۱۳۴۵،۱۳۳۵).

بررسی اطلاعات موجود در زمینه تغییرات ترکیب جمعیت بالای ۱۰ سال روستایی حاکی از آن است که جمعیت فعال روستایی طی چهار دهه گذشته به طور متوسط رشد سالانه‌ای معادل ۱/۰۶ درصد داشته مضاف بر این که جمعیت شاغل روستایی نیز طی همین دوره از ۰/۸۶ درصد رشد سالانه برخوردار بوده‌است. افزایش جمعیت غیرفعال روستایی توأم با کاهش جمعیت فعال بیانگر بالارفتن نرخ سرباری یا بارتکفل در این گونه نقاط است.

از نظر ساختار سنی جمعیت در مناطق روستایی، طبق بررسی‌های انجام شده نسبت جمعیت کم‌تر از ۹ سال به رغم روند نزولی از ۳۳/۸ درصد در سال ۱۳۳۵ به ۱۵/۶ درصد در سال ۱۳۸۵ ، به طور نسبی جمعیت خردسال در مناطق روستایی (۱۷/۱۳٪) هنوز هم نسبت به مناطق شهری (۱۴/۸۵٪) و کل کشور (۱۵/۵۷٪) بالاتر است. در طبقه سنی ۱۹-۱۰ ساله نیز هر چند شاهد روند کاهشی هستیم لیکن اطلاعات موجود حاکی از آن است که نسبت این طبقه سنی (۲۴/۲٪) بیشتر از جمعیت شهرنشین (۲۰/۸۳٪) و کل کشور (۲۱/۹۰٪) است. در یك جمع‌بندی کلی در مورد ساختار سنی جمعیت در مناطق روستایی می‌توان دریافت که به طور کلی ساخت و ترکیب سنی در جامعه روستایی از دامنه تغییرات بیش‌تری نسبت به مناطق شهری برخوردار بوده و به‌طورکلی بر سهم جمعیت خردسال و نوجوان و همچنین سالخوردگان افزوده و از سوی دیگر از سهم جمعیت میان‌سال به میزان زیادی کاسته شده‌است.

بررسی سهم اشتغال هر یك از بخش‌های اقتصادی در کل اشتغال کشور نشان می‌دهد که طی چهار دهه گذشته بخش کشاورزی از ۳۴ درصد در سال ۱۳۵۵ به ۲۹ درصد در سال ۱۳۶۵ و ۲۳/۰۴ درصد در ۱۳۷۵ و ۱۹/۷٪ درصد در آخرین سرشماری تنزل کرده در حالی که بخش خدمات بیش‌ترین افزایش سهم را نسبت به سایر بخش‌های اقتصادی داشته است. توأم با کاهش تدریجی سهم کشاورزی، شاغلین مناطق روستایی طی چهار دهه کمترشد به گونه‌ای که از ۵۳/۳ درصد در سال ۱۳۳۵ به ۳۱/۲۱ درصد در سال ۱۳۸۵ رسیده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۶).

به‌طور خلاصه در نگرش آماری زودگذر بر جمعیت روستایی کشور می‌توان دریافت که مهاجرت‌های روستایی و تبدیل گسترده نقاط روستایی به شهر از عمده‌ترین عوامل کاهنده درصد جمعیت روستایی نسبت به جمعیت شهری است. تحرکات مکانی جمعیت روستایی با توجه به ساختار سنی بسیار جوان مناطق روستایی، افزایش پرشتاب نرخ باسوادی، محدودیت منابع آب و خاك، فقدان تنوع در ساختار شغلی، نبود فرصت‌های شغلی مناسب برای قشر تحصیل کرده در نواحی روستایی به‌ویژه طی دو دهه اخیر از شدت بیش‌تری برخوردار بوده و از سوی دیگر ایجاد باور در دستیابی به فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی با تبدیل شدن به شهر در جمعیت روستایی شدت بخش این روند بوده است.

روند افزایش نقاط شهری به‌ویژه در طی دهه ۸۵-۱۳۷۵ که عمدتاً بر مبنای تقاضاهای مردمی و بدون توجه به بسترها و زیرساخت‌های مور نیاز سکونت‌گاه‌های شهری بوده، سبب شده که بسیاری از این نقاط شهری در سرشماری ۱۳۸۵ جمعیتی کمتر

از دهه قبل داشته باشند. تغییر یا تبدیل تدریجی علاوه بر بسترسازی مناسب شکل گیری شهر در ابعاد اقتصادی و کالبدی زمینه لازم را در ابعاد اجتماعی و فرهنگی نیز به وجود خواهد آورد. اما زمانی که این تبدیل به صورت ناگهانی و بدون هیچ زمینه‌سازی صورت گیرد کار برای کلیه نهادها و دست‌اندرکاران برنامه‌ریزی مشکل و پیچیده می‌شود. کسانی که به برنامه‌ریزی روستایی می‌پردازند توان تحلیل و به کارگیری الگوهای برنامه‌ریزی روستایی را در این دسته از سکونت گاه‌های روستایی که از بُعدی شهر برخوردار خواهند شد غیرمنطقی و غیر معقول قلمداد می‌کنند و همچنین برنامه‌ریزان شهری نیز از آنجا که با این سکونت گاه‌ها قبل از شهر شدن ارتباطی نداشته‌اند، با مشکلات زیادی مواجه می‌شوند. مدیران و مسوولان

افزایش جمعیت غیرفعال روستایی توأم با کاهش جمعیت فعال بیانگر بالارفتن نرخ سرباری یا بارتکفل در این گونه نقاط است.

این دسته از سکونت گاه‌ها نیز با مسایل و مشکلات زیادی مواجه هستند که از جمله آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- عدم تناسب رشد بخش کشاورزی با سایر بخش‌ها
- وجود محدودیت در رشد صنعتی
- تشدید مهاجرت از روستا به شهر
- تشدید بیکاری و ناهنجاری‌های ساختاری در اقتصاد
- حاشیه‌نشینی و فقر در پیرامون شهرها
- توزیع نامتعادل درآمد و ثروت و ابقای مشکلات خاص جوامع روستایی.

رویکرد موجود در تبدیل یك سکونت گاه روستایی به شهر در کشور حاکی از عدم شناخت قبلی از خصایص و ویژگی‌های این گونه از سکونت گاه‌ها است و فقط تقاضاهای مردمی و عوامل سیاسی در شکل گیری و تبدیل یك روستا به شهر تاثیر دارند.

مجاری تبدیل سکونت گاه روستایی به شهر نیز به دو شیوه مختلف عمل می‌نمایند:

۱ـ تبدیل روستا به شهر براساس توان مشارکت مردم محلی در ایجاد و تامین شهرداری که عمدتاً از سوی مرجع تصمیم‌گیر شرط جمعیتی و توان پرداخت حق خودیاری و تامین امکانات و تاسیسات اولیه مورد نیاز ایجاد شهرداری به عنوان شاخص یا عامل اساسی مطرح می‌شود.

۲ـ تبدیل روستا به شهر براساس ویژگی‌های محیطی و اجتماعی که در این شیوه مرجع تصمیم‌گیر و سیاست‌گزار پس از درخواست و تقاضای تبدیل یك روستا به شهر بر مبنای متوسط تراکم جمعیت در پهنه جغرافیایی و سطح تقسیمات کشوری (دهستان) به تعریف شهر می‌پردازد. در این شیوه فقط براساس تراکم نسبی جمعیت در پهنه تقسیمات کشوری، پیشنهاد شکل گیری شهر مطرح می‌شود.

با عنایت به این نکته که سکونت گاه اعم از شهری یا روستایی ترکیبی از عوامل مختلف اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و ... است که در تعامل و تقابل با یکدیگر شکل گیری، حیات و بقاء یك سکونت گاه را مطرح می‌نمایند، پس منطقی نخواهد بود که تغییر و تبدیل یك سکونت گاه از سطح روستا به شهر فقط با در نظر گرفتن یك یا چند عامل محدود انجام شود.

روستاهایی که به آستانه‌های تعاریف قانونی از شهر می‌رسند، زمانی می‌توانند خصوصیات وضعیتی را که در آن قرار گرفته‌اند، داشته باشند که طی مراحلی با برنامه‌ریزی‌های مناسب شرایط و آمادگی‌های لازم را برای این منظور کسب نمایند. بدون داشتن چنین برنامه‌ای و صرفاً با کسب آستانه جمعیتی لازم، که در تعاریف قانونی شهر در اغلب کشورها منحصراً بر پایه تعداد جمعیت صورت می گیرد، نمی‌توان انتظار کارکرد شهری از این سکونت گاه‌ها را داشت. این تبدیل بدون مقدمه نه تنها بر بافت سکونت گاه تاثیر می گذارد بلکه از سوی دیگر با ایجاد نگرش کاذب در ساکنین باعث رواج بورس بازی زمین، خارج شدن اراضی کشاورزی از چرخه تولید و تضعیف ساختار اقتصادی روستا می‌شود.

در مجموع تبدیل روستا به شهر بدون ایجاد بسترهای مناسب در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیربنایی علاوه بر افزایش هزینه‌های بخش عمومی به دلیل عدم توانایی ساکنین در کمك و تامین هزینه‌ها، سبب افزایش سطح توقع و انتظار ساکنین این سکونت گاه‌ها و تقویت باور تلاش در تبدیل روستا به شهر به منظور جذب حمایت‌های مالی و اعتباری جهت توسعه و عمران روستا، می‌شود. شناسایی

سکونت‌گاه‌های مساعد و پیش‌بینی در خصوص نحوه تغییر و تحول آن‌ها و انجام اقدامات لازم در خصوص بسترسازی مناسب جهت شکل‌گیری زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیربنایی جهت تبدیل شدن این سکونت‌گاه‌ها به شهر نه تنها زمینه‌های مشکلات یادشده را از میان برداشته، بلکه امکان جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی را نیز فراهم آورده و سبب شکل‌گیری نظامی پویا و متحول از سلسله مراتب سکونت‌گاهی خواهد شد که از حیات اقتصادی برخوردار بوده و قادر به توسعه و دستیابی به سطوح بالاتر نظام سکونت‌گاهی بدون نیاز به سرمایه‌گذاری بخش عمومی خواهد بود.

• جمع‌بندی

در تعریف توسعه آن را مقوله‌ای چند بعدی عنوان نموده‌اند که نمی‌توان به آن به صورت یک بعدی نگریست و نگرش یک سویه به آن نه تنها به دور ماندن از هدف، بلکه به شکست و اختلال در فرایند توسعه منجر می‌شود. به همین جهت ضرورت دارد تا در فرآیند توسعه ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، طبیعی، کالبدی، زیربنایی و ... در نظر گرفته شود. در تعریف یک جامعه توسعه یافته، تاکید بر دستیابی آن جامعه در تمامی ابعاد به توسعه است و نمی‌توان توسعه در یک بخش یا بُعد را، توسعه همه جانبه جامعه مزبور عنوان کرد.

تغییر یا تبدیل تدریجی روستا علاوه بر بسترسازی مناسب شکل‌گیری شهر در ابعاد اقتصادی و کالبدی زمینه لازم را در ابعاد اجتماعی و فرهنگی نیز به وجود خواهد آورد. اما زمانی که این تبدیل به صورت ناگهانی و بدون هیچ زمینه‌سازی صورت گیرد کار برای تمامی نهادها و دست‌اندرکاران برنامه‌ریزی مشکل و پیچیده خواهد شد.

در شرایط کنونی با وجود تاکید و تلاش در جهت رفع نابرابری‌های میان شهر و روستا و تقویت توده‌های روستایی، موانع و مشکلاتی در زمینه توسعه وجود دارد که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

نبود یک سیستم (سلسله مراتب) سکونت‌گاهی پویا و منعطف که امکان استقرار و ارایه خدمات و فعالیت‌های حمایتی را در زمینه تامین امکانات و خدمات و فعالیت‌های تولیدی فراهم آورد. فقدان این سیستم (سلسله مراتب) سکونت‌گاهی موجب نبود امکان دسترسی آسان مردم نواحی روستایی به خدمات و تاسیسات زیربنایی، نهاده‌های تولید، ارایه محصول به بازار مناسب و فقدان شبکه‌ها و محورهای ارتباطی می‌شود.

نبود یکپارچگی سکونت‌گاه‌ها در ابعاد اجتماعی، اقتصادی به‌واسطه وجود تعداد زیاد شهرهای کوچک که فاقد توانایی‌های لازم در خصوص ارتباط و پیوند با سکونت‌گاه‌های روستایی هستند و این ضعف ارتباط و پیوند سبب تقاضای ساکنین روستایی جهت ارتباط مستقیم با شهرهای بزرگ‌تر به منظور ارتباط با بازار آن‌ها و بهره‌گیری و استفاده از خدمات این شهرها می‌شود.

وجود شهرهای کوچک متعدد که توانایی لازم را در تامین نیازهای ساکنین خود و حوزه تحت نفوذشان ندارند و به همین دلیل از قدرت لازم در تثبیت و جذب جمعیت برخوردار نیستند زمینه تمرکز منابع و قدرت را در شهرهای بزرگ‌تر فراهم می‌نمایند.

با توجه به مطالب فوق و به منظور ایجاد یک سیستم (سلسله مراتب) سکونت‌گاهی پویا و منعطف، توجه به ویژگی‌ها و شرایط سکونت‌گاه‌های متقاضی تبدیل به شهر، تعیین معیارها و ضوابط متناسب با ویژگی‌های منطقه‌ای و ارایه ملاک‌ها و معیارهای شناخت سکونت‌گاه‌های مناسب، ضروری است؛ که یک سلسله مراتب سکونت‌گاهی پویا و منعطف در نواحی روستایی به وجود آورد تا ضمن برخورداری از توان‌ها و پتانسیل‌های مورد نیاز، به عنوان کانون اقتصادی در تامین تولیدات کشاورزی شهرهای مجاور، عامل پیوند روستاهای پیرامونی خود با مراکز سطح بالاتر، مرکز تامین خدمات مورد نیاز ساکنین خود و روستاهای پیرامون و عامل تقویت کارکردهای اقتصادی حوزه تحت نفوذ خود باشد.

منابع

• صرافی. مظفر، سیری در مباحث توسعه فضایی، چاپ اول، تهران، سازمان برنامه و بودجه، مرکز مدارک اقتصادی-اجتماعی و انتشارات، تهران، ۱۳۶۴.

• وزارت کشور، گزارش سابقه تاریخی تقسیمات کشوری در ایران و جهان، وزارت کشور، دفتر تقسیمات کشوری، تهران، ۱۳۷۹.

• مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵ - ۱۳۳۵. نتایج تفضیلی کل کشور، تهران، مرکز آمار ایران (انتشار سالهای ۱۳۳۷ تا ۱۳۷۶).

• مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵. نتایج مقدماتی کشور، تهران، مرکز آمار ایران، ۱۳۸۶.

• Mitchell.C.J.A (2004), "Making sense of counter urbanization", Journal of Rural Studies 20, PP 15-34

مشاور حقوقی

مشاور حقوقی

دهیاری
شماره ۲۵ / صفحه ۳۸

مشاور حقوقی

فرهنگ فقیه لاریجانی

•دهیاری در نظر دارد تا با انتشار برچسب عوارض از ماشین‌آلات واقع در حوزه دهیاری عوارضی تحت عنوان عوارض ماشین‌آلات اخذ نماید، لطفاً اظهار نظر فرمایید آیا عوارض مذکور قانونی است؟

با توجه به احکام مندرج در قانون موسوم به تجمیع عوارض در خصوص عوارض متعلقه به انواع خودروها و همچنین مدلول ماده ۵ قانون مزبور، برقراری هرگونه عوارض و سایر وجوه برای انواع کالاهای تولیدی که تکلیف مالیات و عوارض آن‌ها به موجب مفاد قانون مذکور تعیین شده ، ممنوع است. علی‌هذا وضع عوارض بر ماشین‌آلات در روستا تا جایی که با حکم مذکور مخالفت داشته و یا متضمن وضع عوارض مضاعف باشد، فاقد محمل قانونی است.

با توجه به پرداخت نکردن حقوق و مزایای دهیاران نیمه وقت و مسوولین مالی مربوطه براساس قانون کار حق بیمه آنان به چه صورت و چگونه باید کسر و پرداخت شود؟

■ طبق تبصره بند (ل) ماده ۴۹ آیین‌نامه اجرایی تشکیلات، انتخابات داخلی و امور مالی شوراهای اسلامی، دهیاری که به طور نیمه وقت فعالیت می‌نماید، می‌تواند به کار دولتی همزمان با تصدی سمت دهیار اشتغال داشته باشد. در صورتی که دهیار به کار دولتی اشتغال دارد، حق بیمه وی مطابق مقررات پرداخت می‌شود و پرداخت مجدد حق بیمه توسط دهیاری فاقد وجاهت قانونی است. در صورت عدم اشتغال دهیار پاره وقت به مشاغل دولتی و یا مشاغلی که حق بیمه آن تبعاً کسر می‌شود، با توجه به مفاد بند الف ماده ۴ قانون تامین اجتماعی کسر و پرداخت حق بیمه این افراد الزامی است.

چرا که اشخاصی که به هر عنوان در مقابل دریافت مزد یا حقوق کار می‌کنند، مشمول قانون تامین اجتماعی هستند. این حکم در ماده ۹ آیین‌نامه استخدامی دهیاری‌ها نیز تصریح شده است. همچنین در مواردی که دریافت حقوق به صورت کارمزد باشد، ماده ۳۲ قانون مذکور اشعار می‌دارد: در مورد بیمه‌شدگان که کارمزد دریافت می‌کنند، حق بیمه به مأخذ کل درآمد

ماهانه آن‌ها احتساب و دریافت می‌شود، این حق بیمه در هیچ مورد نباید از حق بیمه‌ای که به حداقل مزد کارگر عادی تعلق می گیرد، کم‌تر باشد.

●دهیاری‌ها در کدامیک از بانک‌های رسمی کشور مجاز به افتتاح حساب بانکی خواهند بود؟

■طبق ماده ۴۶ آیین‌نامه مالی دهیاری‌ها، حساب‌های بانکی دهیاری بایستی در نزدیک‌ترین شعب بانک‌های مجاز کشور مفتوح شود، افتتاح حساب بانکی به نامه دهیاری با پیشنهاد دهیار و با تصویب شورای اسلامی روستا امکان‌پذیر خواهد بود.

●با توجه به عدم پیش‌بینی در قانون جهت پرداخت عیدی پایان سال دهیاران نیمه‌وقت و مسوولان مالی مربوطه پرداخت آن به چه صورت خواهد بود؟

■ مسوول امور مالی دهیاری که به‌صورت تمام وقت اشتغال داشته و مطابق قرارداد کار در استخدام دهیاری است، در استناد به ماده ۹ آیین‌نامه استخدامی دهیاری‌ها، مطابق با مقررات کار پاداش سال (عیدی) دریافت می‌دارد. همچنین دهیاران پاره‌وقت که به شغل دولتی اشتغال ندارند و از مرجع دیگری حقوق و مزایا دریافت نمی کنند، طبق مفاد قانون کار و ماده ۳۹ آن، به نسبت ساعات کار انجام یافته، مزد و مزایای آن‌ها محاسبه و پرداخت می‌شود.

●تاییدیه تفریغ بودجه در صورت رعایت اعتبارات جاری و عمرانی به عهده چه مرجعی خواهد بود؟

■ مسوولیت تنظیم بودجه دهیاری و مراقبت در حسن اجرای آن و همچنین تنظیم تفریغ بودجه به عهده دهیاری و مسوول امور مالی است و طبق ماده ۳۲ آیین‌نامه مالی دهیاری‌ها،اعلام نظر و تصویب صورت‌های مالی و تفریغ بودجه بر عهده شورای اسلامی روستا است.

●حق ماموریت و اضافه‌کار دهیاران پاره وقت چگونه محاسبه می‌شود؟

■ در صورتی‌که دهیار پاره وقت باشد، پرداخت حق مأموریت و سایر مزایا و حق اضافه‌کار وی، وفق ماده ۹ آیین‌نامه استخدامی دهیاری‌ها، تابع قانون کار خواهد بود. لازم به ذکر است که کارکنان دولت که در زمان‌های فراغت و خارج از ساعت کار، با دهیاری به صورت دهیار یا همکار، همکاری می کنند، مشمول بازنشستگی و بیمه نخواهند بود.

●در مواردی شخص به عنوان دهیار توسط شورای اسلامی روستا انتخاب می‌شود و بخشدار ضمن مخالفت با شخص تعیین شده از صدور حکم وی امتناع می‌نماید، در چنین مواردی تکلیف چیست؟

■ طبق بند م ماده ۶۹ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراها و ماده ۴۷ آیین نامه اجرایی تشکیلات، انتخابات داخلی و امور مالی شوراها مصوب ۷۸، انتخاب دهیار از اختیارات شورا و صدور حکم برای وی از تکالیف بخشدار است، در مواردی که بخشدار، دهیار معرفی شده را واجد شرایط قانونی نداند، با استفاده از وحدت ملاک تبصره ۳ ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراها، استنباط می‌شود که می‌بایست مراتب را با ذکر دلیل و مستندات به شورای روستا منعکس نماید، در صورت اصرار شورا به نظر قبلی خود و عدم صدور حکم دهیار موضوع به هیات حل اختلاف ارجاع خواهد شد. در صورت عدم اعلام نظر شورای حل اختلاف، نظر شورا با توجه به صلاحیت ذاتی خود در این خصوص متبع خواهد بود. لازم به ذکر است چون انتخاب دهیار از اختیارات شورا است، مخالفت بخشدار می‌بایست مستدل و مستند به موارد قانونی باشد.

●آیا دهیار می‌تواند یکی از اعضای شورای اسلامی روستا به عنوان مثال منشی را به عنوان مسوول امور مالی انتخاب نماید؟

■ ذیل ماده ۷۴ قانون تشکیلات، انتخابات و وظایف شوراها، واگذاری مسوولیت اجرایی به اعضای شوراها در دهیاری‌ها، شهرداری‌ها، شرکت‌ها و سازمان‌های تابعه را ممنوع نموده است. لذا دهیار نمی‌تواند اعضای شورا را به عنوان مسوول امور مالی به خود شورا جهت تصویب معرفی نماید.

تبصره ذیل ماده ۴۵ آیین‌نامه اجرایی تشکیلات، انتخابات داخلی و امور مالی شوراهای اسلامی روستاها اشعار می‌نماید: در حوزه انتخابیه کمتر از ۱۵۰۰ نفر جمعیت، فعالیت دهیار نیمه‌وقت است و در صورت نیاز به کار تمام وقت با توافق شورای بخش و ارایه راه‌های تامین حقوق وی امکان‌پذیر است. در خصوص این‌که آیا شورای بخش جدید نیز باید موضوع فوق را تایید نماید اظهار نظر فرمایید.

در چنین مواردی در صورتی که موضوع قبلاً به تایید شورای اسلامی بخش رسیده باشد، نیاز به تایید مجدد نیست. چرا که شوراها قائم به اشخاص نمی‌باشند، اما با توجه به این‌که حکم فوق واجد دو شرط اساسی زیر است:

۱- نیاز به کار تمام وقت

۲- ارایه راه‌های تامین حقوق وی

در صورتی‌که به کار تمام وقت به تشخیص شورا نیاز نبوده و یا راه‌های تامین حقوق منتفی شده باشد، شورای روستا می‌تواند فعالیت نیمه وقت دهیار را اعاده نماید. در این خصوص اخذ موافقت شورای بخش نیز مورد نیاز نیست.

فرهنگ روستا

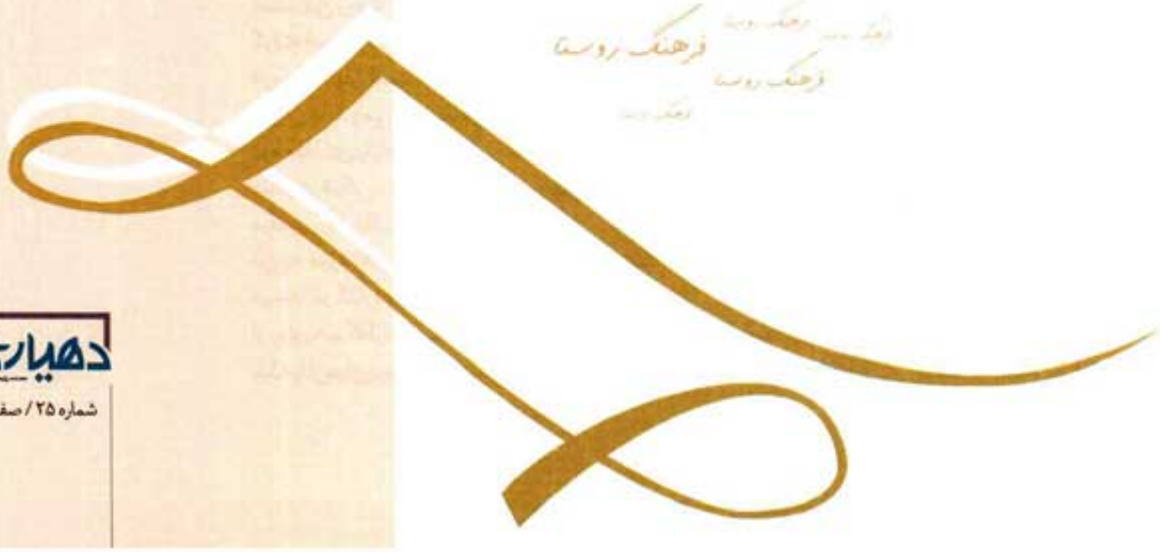

دهیاری
شماره ۲۵ / صفحه ۴۱

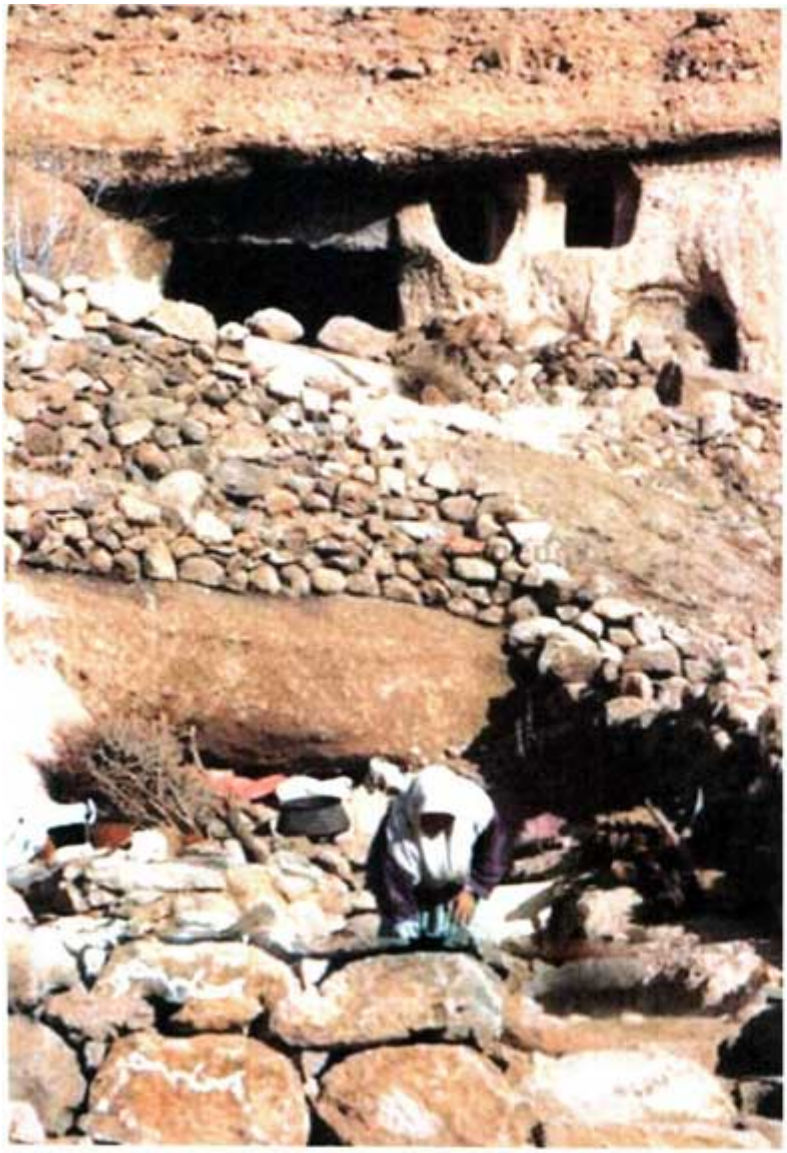

"میمند" هفتمین روستای تاریخی جهان

مریم نادری پرتو

روستای صخره ای میمند در ۳۸ کیلومتری شمال شرقی شهربابک استان کرمان و در عرض ۳۰ درجه و ۱۶ دقیقه و طول ۵۵ درجه و ۲۵ دقیقه قراردارد. ارتفاع آن از سطح دریا ۲۲۴۰ متر و وسعت آن ۴۲۰ کیلومترمربع است. این روستا بین شهرهای یزد، کرمان و شیراز قرار گرفته است. روستای ۱۲ هزارساله میمند تنها روستای تاریخی جهان است که هنوز روابط سنتی زندگی در آن جریان دارد و می‌توان تعامل انسان و طبیعت در هزاره دوم میلادی را به‌خوبی در آن دید. این روستا هفتمین منظر فرهنگی ـ طبیعی و تاریخی جهان بود که جایزه مرکوری را دریافت کرد[1].

آن‌چه مورد اهمیت است و بی شک بر نحوه شناخت میمند اثر گذارده این است؛ که خانه های این روستا از روی هم گذاردن سنگ و آجر و غیره پدید نمی‌آید، بلکه با از میان برداشتن انبوهی از خاک شکل می گیرد و در ساخت آن نیازی به خشت و آجر و ملات نیست، بلکه باید توده ای را بردارد تا پناهگاه مهیا شود. به همین دلیل برای اتاق، طاقچه در اندازه های مختلف کنده شده‌است. (نام هر واحد، کیچه (kiche) است).

وجه تسمیه میمند

در مورد وجه تسمیه میمند، اختلاف نظرهای زیادی وجود دارد. عده‌ای معتقدند: میمند به معنای گلاب است، زیرا گل سرخ در میمند فراوان بوده است. عده‌ای دیگر میمند را برکه آب معنی می‌کنند. جایی که چشمه‌های آب فراوان دارد و به نوعی جایی که چشمه‌ای در وسط آن قرار دارد و دلیل گفته خود را وجود "کلو میمند" در وسط میمند می دانند. اما دکتر سعید برومند، دکتر حسن عباسی و عده ای دیگر از اساتید، معتقدند که: میمند از کلمه "میار" به معنی

پناه و پناهگاه گرفته شده است. این عقیده قابل قبول تر و اساسی تر از بقیه نظرات است زیرا میمند در دل کوه کنده شده است و راه های ورودی زیادی ندارد. به همین علت در گذشته کمتر مورد حملات اقوام مختلف بوده است. به علاوه اطلاق کلمه میمند به خانه‌هایی که در دل کوه کنده می‌شده در ایران قدیم بسیار به چشم می خورد.

اقتصاد مردم میمند بر سه محور کشاورزی، دامداری و قالی‌بافی می‌چرخد که در این میان قالی‌بافی نقش بسیار مهمی داشته است به گونه‌ای که در حال حاضر نیز قالی میمند از بهترین قالی‌های کرمان بوده و شهرت جهانی دارد. علیرغم ورود تکنولوژی به زندگی روستاییان، مردمان میمند از همان ابزارهای سنتی برای بر آوردن نیاز خود استفاده کرده و کم‌تر به ابزارهای مدرن روی آورده‌اند. اهالی روستا مسلمان و شیعه اثنی‌عشری هستند. مسجد و حسینیه میمند علاوه بر وجهه مذهبی، مرکز تبادل نظر اهالی است. در میمند گندم، جو، نخود و لوبیا کشت می‌شود و در باغات آن درختان میوه از جمله گردو، بادام، گلابی، انگور و زردآلو به چشم می‌خورد.

آثار تاریخی میمند

حمام میمند؛ که مثل خانه های آن در دل سنگ کنده شده که به صورت حمام های سنتی دارای خزانه بوده است. از نکات عجیب در این حمام آن است که سوراخی در بالای صحن و رختکن تعبیه شده که سنگی مرمر بر روی آن گذاشته اند و این سنگ به طرز عجیبی نور را در حمام منعکس می کند و در واقع تامین کننده نور است.

مدرسه قدیم روستا؛ به همان شیوه و طرح واحدهای مسکونی ساخته شده است، با این تفاوت که عرض و عمق کیچه و مسیر ورود آن بیش‌تر از واحدهای مسکونی است. به طور کلی هرچه از ابتدای کیچه به عمق آن می‌رویم ابعاد کلاس ها گسترده‌تر می‌شود.

مسجد میمند؛ مولود تغییراتی است که در یک یا چند

واحد مسکونی داده شده است. این مسجد در حدود ۱۲۰ متر مربع وسعت داردو شکل آن مدور و نامنظم است بعد از عبور از راهرویی به پهنای ۱/۵ متر به صحن مسجد می‌رسیم. سقف مسجد بر روی سه ستون سنگی به ارتفاع دو متر بنا شده است. محراب مسجد در سنگ کنده شده و ارتفاع آن حدود ۱ متر است. بنای این مسجد با توجه به اسناد موجود به سال ۱۲۴۰ هجری قمری باز می گردد.

حسینیه میمند؛ در وسط روستا قرار دارد و دارای سه ایوانچه با طاق گهواره ای است که در انتهای آن ها ورودی های حسینیه قرار دارند بنای حسینیه از تجمع چند منزل مسکونی صخرهای ایجاد شده و تمامی اجزای آن از سنگ تراشیده شده است.

کیچه "دوبندی"؛ یکی از کیچه‌های دیدنی میمند است که برخی کارشناسان باستان‌شناسی به علت وجود آتشدان های بزرگ آن را آتشکده نامیده‌اند. عده‌ای هم معتقدند در گذشته محل عبادت مهرپرستان بوده و بعد از منسوخ شدن آیین مهرپرستی و رواج دین زرتشت از آن به عنوان آتشکده استفاده می‌شده است.

آسیاب‌های میمند؛ در حوزه میمند سه رودخانه فصلی وجود دارد، آثار و بقایای تعدادی آسیاب‌های آبی در حاشیه رودخانه (اغلب در حاشیه رودخانه مورنگ) به چشم می‌خورد. عملکرد این آسیاب‌ها بسته به میزان ریزش باران و جریان آب رودخانه‌ها در چهار ماه از سال بوده است. آثار و بقایای هفت آسیاب در حاشیه رودخانه به چشم می خورد که تعداد نسبتاً زیاد آن‌ها به منظور جوابگو بودن به جمعیت ساکن گذشته در این منطقه بوده است. آب آسیاب‌ها از طریق یک کانال

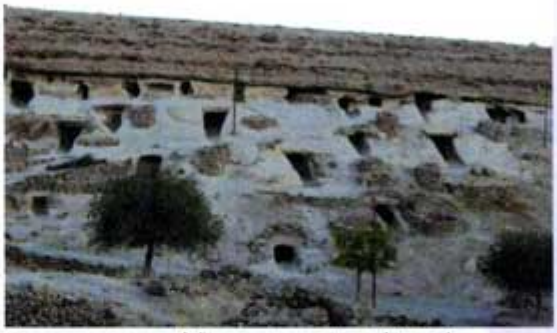

از رودخانه به تنوره مدوری به قطر حدود دو متر و عمق هشت متر انتقال داده می‌شد. این تنوره از قطعات سنگ و ملات ساروج ساخته شده است. در قسمت زیرین معمولاً یک اتاق قرار داشته که سنگ آسیاب در آن نصب می‌شد.

غذاهای سنتی میمند

نان تاوه ای: با تاوه دو نوع نان می‌پزند، اگر آرد را خمیر کنند و سپس بلافاصله بعد از خمیر کردن آن را روی سطح تاوه پهن کنند و بپزند به آن فتیر می گویند. ولی اگر آرد را خمیر کنند و خمیر را برای مدتی بگذارند تا خود را بگیرد و به اصطلاح زنان عشایر ترش شود و سپس آن را بپزند نان حاصله را نان تاوه ای می گویند.

کمـــاج: کماج نوعی نان تنوری است و آرد نان کماج را با شیر خمیر می‌کنند و در لای خمیر آن مغز گردو و خرما قرار می دهند.

اسپـــــار: محصول لبنی بسیار خوشمزه ایست که در این روستا تولید می‌شود، دوغی جوشانده شده از شیر میش و بز است که کره آن گرفته می‌شود و دوغ حاصل را در داخل ظرف مسی بزرگی می‌ریزند و با آتش ملایم حرارت می‌دهند.

درحین جوشانیدن دوغ بااستفاده از "شپو"(،فتح "ش" و سکون "پ" وصدای "او"، که بر شاخه های بوته های بیابانی که چوب محکمی دارند، اقدام به همزدن دوغ کرده و از سررفتن آن جلوگیری می‌کنند و این کار را تا غلیظ شدن دوغ ادامه دارد .که "طردوغ"(به کسر "ط" وسکون "ر") گفته می‌شود.

گویش میمندی

گویش این ناحیه نیز در منطقه منحصر به فرد است و بیش‌تر از کلمات پهلوی ساسانی استفاده می‌شود شباهت چندانی با سایر گویش های رایج منطقه ندارد لذا به اعتقاد محققین این گویش در طول تاریخ تغییرات کمی داشته است.

کیچه در گویش میمندی به معنای کوچه است

آیین های سنتی در میمند

مراسم پنجه‌بندی: این مراسم برای تعیین چوپان روستا انجام می‌گرفت و بر اساس تعداد گوسفندان مالکان آن‌ها باید به چوپان دستمزد می‌پرداختند و این شخص وظیفه داشت تا گوسفندان را به چرا ببرد و بعد از اتمام فصل چرا گوسفندان را برای تحویل به صاحبانشان به روستا بازگرداند.

مراسم عید نوروز: در این روستا مانند سایر نقاط کشور، اسفندماه زمان خانه تکانی و غبارروبی جهت استقبال از سال نو است. میمندی ها دو شب مانده به نوروز را شب علفه می‌نامند که شاید وجه تسمیه اش در سبز

شدن علف‌ها باشد. آن‌ها معتقد بودند که در این دو شب باید پلو خورد(پلو در گذشته جزء بهترین غذاهایی بوده که دسترسی همیشگی به آن کار آسانی نبوده و اهالی فقط در شب علفه سعی می‌کردند از بهترین غذاها استفاده نمایند). در شب علفه از غذای پخته شده به عنوان خیرات برای اموات به همسایگان هم داده می شود. بعد از تحویل سال نو دید و بازدیدها اول از بزرگان خانواده و صاحبان عزا آغاز می‌شود. مردان میمندی به صورت دسته جمعی به دیدن یکدیگر می‌روند. ابتدا به خانه بزرگ‌تر محل رفته و او می گوید دید و بازدید را از کجا شروع کنند. معمولا عید دیدنی را از جایی شروع می کنند که صاحب خانه در سال گذشته عزادار شده باشد. بعد از آن به دیدن افراد دیگر رفته و با شیرینی، چای و آجیل پذیرایی می‌شوند. لازم به ذکر است رسم عید دیدنی دسته جمعی مردان هنوز هم در بین میمندی های ساکن شهربابک ادامه دارد.

۱- جایزه ملینا مرکوری جایزه‌ای است که از سوی دولت یونان و با همکاری مجامع فرهنگی بین المللی مانند یونسکو و ایکوموس (شواری حفاظت از بناها و محوطه‌های تاریخی) به آثاری اهدا می‌شود که دارای شرایط و ضوابط فرهنگی، طبیعی و تاریخی منحصر به فرد باشد.

گفتگو

در گفتگو با دکتر
نورالدین میرزایی
رییس موسسه
آموزش از راه دور
وزارت آموزش و
پرورش عنوان شد:

آموزش آسان همیشه، همه جا، برای همه

پروین حسن پور

در راستای کاهش نابرابری‌های اجتماعی و آموزشی و برخورداری یکسان مردم از امکانات آموزش و پرورش و بسط انتخاب‌های دانش آموزان و پاسخ گویی به نیازها و شرایط متنوع آنان و نیز ضرورت آموزش‌های غیر حضوری و نیمه حضوری و افزایش پوشش تحصیلی، موسسه آموزش از راه دور وزارت آموزش و پرورش اقدام به برگزاری آموزش‌های نیمه حضوری براساس روش‌های کتاب محور، دیداری- شنیداری و شبکه محور نموده است.

به دلیل محدودیت منابع مالی و انسانی و پراکندگی جغرافیایی جمعیت و عدم امکان تشکیل کلاس‌های زیر حد نصاب، بسیاری از دانش آموزان فرصت تحصیل نداشته‌اند. از طرف دیگر اصل سی‌ام قانون اساسی فراهم نمودن امکان آموزش و پرورش رایگان برای همه مردم تا پایان دوره متوسطه را برای دولت مقرر نموده است.

موسسه آموزش از راه دور با فراهم نمودن شرایط و زمینه‌های مناسب و نسبتاً یکسان برای شکوفایی استعدادهای همه کودکان و نوجوانان کشورمان در نقاط

برخوردار و محروم و حتی خارج از کشور با در نظر گرفتن تفاوت‌های جغرافیایی و شرایط متفاوت سنی، جسمی، ذهنی و اقتصادی فراگیران فراهم نموده است. آموزش از راه دور با ایجاد انعطاف در ارایه آموزش‌ها، آزادی عمل و انتخاب دانش آموزان را توسعه داده و منجر به ارتقاء کیفی و کمی فرایند یاددهی و یادگیری شده است. موسسه آموزش از راه دور تاکنون توانسته برای حدود یکهزار مرکز آموزش از راه دور مجوز فعالیت صادر کند و بیش از ۲۰۰هزار نفر تحت پوشش موسسه آموزش از راه دور قرار دهد.

این موسسه بیش از ۱۱۰ عنوان محتوای ترکیبی به صورت VCD و رایانه‌ای تهیه و به استان‌ها ابلاغ نموده است که حدود ۶۵ نرم افزار آموزشی وب و ۳۵ نرم افزار آموزشی به صورت رایانه‌ای است. همچنین ۵۷ عنوان کتاب خودآموز تالیف، چاپ و به استان‌ها ارسال نموده است. هم اکنون مناطق تحت پوشش این مرکز بیش از ۴۰۰ منطقه و روستاهای تحت پوشش ۶۴۰۰ روستا است. طرح "خانه‌های آموزش و پرورش" در سال ۸۷-۸۶ بیش از ۱۰۰ هزار روستا را تحت پوشش آموزش از راه دور قرار خواهد داد. برای آشنایی بیش‌تر با فعالیت‌های موسسه آموزش از راه دور به جهت اطلاع‌رسانی و آشنایی خوانندگان ماهنامه‌ها دهیاری و یافتن راهکارهای مناسب برای تعامل این موسسه با دهیاری‌ها با دکتر نورالدین میرزایی رییس موسسه آموزش از راه دور گفتگویی انجام دادیم که از نظرتان می گذرد.

رییس موسسه آموزش از راه دور در معرفی فعالیت‌های این موسسه گفت: مراکزی تحت عنوان مراکز آموزش از راه دور توسط آموزش و پرورش راه‌اندازی شده، این مراکز براساس قانون می‌توانند کلاس‌های اقماری و خانه‌های آموزش را در تمامی روستاها و مناطق محروم و در همه رشته‌ها از اول راهنمایی تا پیش‌دانشگاهی راه‌اندازی کنند. به این ترتیب دیگر دانش‌آموزان روستایی به ویژه دختران لازم نیست برای ادامه تحصیل کیلومترها از محل سکونت خود دور شوند. مراکز آموزش از راه دور این امکان را برای آنان اعم از دختر و پسر در حال تحصیل و بازمانده از تحصیل فراهم می کند که در همان روستای محل سکونت خود ادامه تحصیل دهند.

من به این وسیله به اطلاع عموم روستاییان می‌رسانم که اگر در روستا فضایی ولو در حد یک اتاق وجود داشته باشد که در اختیار موسسه آموزش از راه دور قرار بگیرد، موسسه کلاس‌های اقماری را پایه راهنمایی، دبیرستان را راه اندازی و نسبت به تجهیز این کلاس‌ها با یک دستگاه رایانه، ویدئو پروژکتور با هزینه ای حدود یک میلیون تومان اقدام خواهد کرد. گفتنی است که تامین این مبلغ با همیاری ادارات آموزش و پرورش، شوراهای محلی، دهیاری‌ها، انجمن اولیا و مربیان زیر نظر نمایندگی موسسه آموزش از راه دور خواهد بود.

دکتر میرزایی افزود: برای هر دانش‌آموز که ثبت نام می‌کند، ۱۶۰ هزار تومان سرانه بودجه در نظر گرفته شده است و از دانش‌آموزان بابت تحصیل در این مرکز هیچ‌گونه وجهی دریافت نمی‌شود و تحصیل برای دانش‌آموزان بازمانده از تحصیل کاملاً رایگان است.

رییس موسسه آموزش از راه دور گفت: تعداد مراکز ما در سراسر کشور ۱۵۰۰ مرکز است. وی افزود: این مراکز محدود نیستند و هر کدام از این مراکز می‌توانند ۱۰ تا ۲۰ روستا را زیر چتر حمایتی خودشان بگیرند. همچنین موظف هستند در هر نقطه‌ای حتی اگر یک یا دو دانش‌آموز در حال تحصیل و یا بازمانده از تحصیل هم

موسسه آموزش از راه دور بیش از ۱۱۰ عنوان محتوای ترکیبی به صورت VCD و رایانه‌ای تهیه و به استان‌ها ابلاغ نموده است که حدود ۶۵ نرم افزار آموزشی وب و ۳۵ نرم افزار آموزشی به صورت رایانه‌ای است. همچنین ۵۷ عنوان کتاب خودآموز تالیف، چاپ و به استان‌ها ارسال نموده است و در حال حاضر مناطق تحت پوشش این مرکز بیش از ۴۰۰ منطقه و روستاهای تحت پوشش ۶۴۰۰ روستا است.

باشد آن‌ها را شناسایی و نسبت به آموزش آنان اقدام کنند. در حال حاضر کلاس‌های اقماری به صورت سیار زیر نظر موسسه آموزش از راه دور اداره می‌شود. به این ترتیب که، معلم در محل حضور پیدا می‌کند، همان جا درس می‌دهد و کلاس رفع اشکال نیز می‌گذارد. علاوه بر آن آزمون نیز از دانش آموز گرفته می شود.

میرزایی در مورد بسته‌های نرم‌افزاری آموزشی گفت: قیمت بسته‌های آموزشی برای روستاییان (۷۰۰۰ تومان نصف هزینه‌ای که دانش‌آموزان شهری باید پرداخت کنند) برای هر سال تحصیلی است در این نرم‌افزارها، تدریس دروس توسط معلمین برگزیده کشور ارایه و فیلم‌برداری شده است.

وی یادآور شد: مراکز آموزش از راه دور نرم‌افزارهای آموزشی را خریداری می‌کنند، چرا که دانش‌آموزان توان خرید این نرم‌افزار را ندارند، بنابراین ۳۰ حلقه CD برای هر پایه تحصیلی موجود است. ۱۰ حلقه از این CDها قابل نصب بر روی رایانه و ۲۰ حلقه دیگر با سیستم VCD قابل استفاده است.

میرزایی در مورد تعداد افراد بازمانده از تحصیل تحت پوشش موسسه آموزش از راه دورگفت: مراکز آموزش از راه دور ۱۰۲ هزار و ۳۱۵ نفر روستایی و ۹۹ هزار نفر شهری را تحت پوشش دارد طبق برنامه ۲۴۰ هزار نفر را باید تحت پوشش می بردیم که در حال حاضر ۲۰۱ هزار نفر را تحت پوشش هستند، ۱۲۰ هزار نفر از آن‌ها بزرگسال و ۸۰ هزار نفر در سن تحصیل هستند. یعنی ما ۸۳/۳ درصد

از اهداف برنامه را به تحقق رساندیم. لذا همین آمار نشان‌گر حضور و فعالیت ما در مناطق است.

در حال حاضر حدود ۲ میلیون و ۴۷۰ هزار نفر در جامعه، بازمانده از تحصیل داریم که غالباً روستایی هستند، بنابراین حدود ۱۰ تا ۱۲ سال زمان نیاز است تا همه این افراد تحت پوشش قرار بگیرند.

وی گفت: هدف‌گذاری ما تحت پوشش قرار دادن ۲۴۰ هزار نفر بوده که تاکنون ۲۰۱ هزار نفر آن محقق شده است و امسال ما در طرح آموزش در خانه‌های اقماری تلاش داریم تا این رقم را به یک میلیون نفر برسانیم.

وی با تاکید بر این که بیش تر افراد بازمانده از تحصیل روستاییان هستند یادآور شد، ما ۳ گروه مخاطب داریم، گروه یک روستاییان بازمانده از تحصیل، لازم‌التعلیم و بزرگسال، گروه دوم شهری‌های بازمانده از تحصیل بزرگسال و گروه سوم لازم‌التعلیم و بزرگسال خارج از کشور. در حال حاضر در ۴۰ کشور فعالیت داریم و همچنین دارای ۲۵ مرکز الکترونیکی هستیم.

میرزایی در پاسخ به این سوال که شما برای از بین بردن و یا حداقل کم کردن تبعیض و شکاف طبقاتی بین مناطق شهری و روستایی در زمینه برخورداری از امکانات آموزشی چه اقداماتی انجام داده‌اید؟ گفت: برای برطرف کردن این شکاف نرم‌افزارهایی را تهیه کرده‌ایم که از نظر محتوا بسیار غنی و دارای نکته‌های کنکوری هستند و آزمون از راه دور بوده است. تا خلاء موجود در زمینه‌های آموزشی بین مناطق شهری و روستایی را تا حدی جبران کنیم.

میرزایی در پاسخ به این سوال که کیفیت آموزش در این مرکز در حدی هست تا آموزش دیده‌ها قادر به رقابت در عرصه کنکور باشند؟ گفت: همه سعی ما تحقق این توانمندی یعنی موفقیت صد در صد دانش آموزان روستایی در رقابت کنکور و ورود به مراکز آموزش عالی کشور برای دانش آموزان بازمانده از تحصیل و یا در حال تحصیل مناطق محروم و دورافتاده است. چرا که وظیفه ذاتی آموزش و پرورش طبق قانون اساسی فراهم نمودن زمینه تحصیلی رایگان برای تمامی فرزندان کشور است، اما آموزش و پرورش هم در حد و توان خودش اقدام می‌کند، بودجه و اعتبارات آموزش و پرورش محدود است و این می‌طلبد که سایر سازمان‌ها و نهادها نیز به کمک آموزش و پرورش بیایند. از جمله این نهادها دهیاری‌ها هستند که مدیریت امور روستا را بر عهده دارند.

درست است که به لحاظ قانونی ردیف اعتبار و بودجه‌ای برای آموزش در نهاد دهیاری و سایر نهادها پیش‌بینی نشده اما به هر حال آموزش و پرورش طرح آموزش از راه دور را ارایه کرده که به روش نیمه حضوری است، آموزش و پرورش برای ایجاد خانه‌های آموزش و تشکیل کلاس‌های اقماری نیروی انسانی و امکانات کم و محدود را تهیه می‌کند و اگر روستاییان بخواهند رسماً این خانه‌های آموزش، کلاس‌های اقماری را راه‌اندازی کنند و یک چیز ثابت و دایمی و پایداری هم باشد می‌توانند، درخواست کنند و ما به جهت تشکیل و تاسیس آن‌ها، حتماً موافقت خواهیم کرد.

میرزایی در پاسخ به این سوال که، آموزش باید مبتنی بر نیازهای جامعه باشد آیا آموزش‌هایی که در روستاها هست این گونه است؟ گفت: بدیهی است که نیازهای مخاطبین باید در برنامه‌ریزی‌های آموزشی در نظر گرفته شود، اما باید این نکته را هم توجه داشته باشید که در بسیاری از روستاهای ما هنوز در ارایه آموزش در مقطع راهنمایی دچار مشکل هستیم. لذا اول باید زمینه آموزش پایه را برای روستاییان فراهم کنیم و آموزش تخصصی ویژه متناسب با نیازهایشان در مرحله بعد است. بنابراین تا جایی که مقدور باشد، آموزش‌های پایه را ارایه می‌دهیم و در سطوح بعدی با کمک سایر نهادها می‌توانیم نسبت به ارایه آموزش تخصصی اقدام کنیم.

مراکز آموزش از راه دور در برخی از رشته‌ها از راهنمایی تا پیش‌دانشگاهی فعالیت می‌کنند و می‌توانند با کمک شوراهای محلی، دهیاری‌ها، ادارات آموزش و پرورش با بهره‌گیری از امکانات موجود مدارس نسبت به راه‌اندازی خانه آموزش و کلاس اقماری به صورت نیمه حضوری با استفاده از بسته‌های آموزشی (نرم افزاری) کلاس‌ها را اقدام کنند.

در حال حاضر در شاخه کار و دانش حدود ۵ تا ۶ رشته وجود دارد که می‌شود متناسب با نیازهای روستاییان رشته‌های مورد نیاز را در روستا راه‌اندازی کنیم، یکی از مجوزهایی که به موسسه آموزش از راه دور داده شده است، برگزاری رشته‌های کار و دانش مثل باغداری و کشاورزی و دامداری است. ما ۱۴ رشته در رشته‌های فنی و حرفه‌ای شناسایی کردیم. موسسه ما یک موسسه عمومی غیردولتی است که با حمایت دولت اداره می‌شود.

دبیر اجرایی اولین همایش ملی مدیریت نوین روستایی در گفتگو با ماهنامه دهیاری‌ها:

همایش ملی مدیریت نوین روستایی از سال آینده بین‌المللی می‌شود

یکی از مهم‌ترین فعالیت ها در زندگی اجتماعی بشر امروزی مدیریت است. در واقع مدیران با داشتن اطلاعات و اندوخته‌های علمی نظام‌مند امور روزمره خود را با بازدهی بیش‌تری انجام می‌دهند. دسته‌ای از این افراد طی چند سال اخیر با سمت دهیار در سطح روستاها با تغییر نگرش در نحوه مدیریت روستایی و شکل گیری نهاد دهیاری در روستاهای کشور به عنوان دهیار پا به عرصه مدیریت روستایی گذاشته‌اند و مشغول به فعالیت هستند. این مدیران روستایی با اشاعه و ترویج روش‌های نوین، موجب بهبود وضعیت معیشتی روستاییان و مشارکت آنان در برنامه‌ها می‌شوند که در نهایت به توسعه روستاها منجر خواهد داشت.

درهمین راستا همایشی تحت عنوان "همایش ملی مدیریت نوین روستایی" برای اولین بار در روستای تاریخی کلت مازندران برگزار می‌شود. از همین رو ماهنامه دهیاری‌ها این شماره را به گفتگو با حسن مهیار دبیر اجرایی اولین همایش ملی مدیریت نوین روستایی و دهیار روستای کلت اختصاص داده است.

دهیاری‌ها: شما به عنوان فردی که مدیریت یک روستا را بر عهده دارید و هم اکنون دبیراجرایی اولین همایش ملی مدیریت نوین روستایی هستید بفرمایید که چه عاملی موجب شد تا چنین همایشی را برگزار نمایید؟

متاسفانه شوراهای اسلامی روستایی در اجرای پروژه‌های مختلف عمرانی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و آموزشی دچار روز مرگی شده‌اند یعنی دارای اهداف بلند مدت نیستند و تنها به تشکیل و تنظیم صورت جلسه اکتفا می کنند. طرح برگزاری چنین همایشی از زمانی آغاز شد که برای روستای یک‌هزار نفری کلت یک چشم انداز ۲۰ ساله تدوین شد. در واقع کلت به عنوان اولین روستای کشور دارای یک برنامه ۲۰ ساله با ۴ برنامه میان مدت است که از بهمن سال ۱۳۸۳ آغاز شده است و در پایان سال ۱۴۰۳ (کلت بهشت ایران) به پایان می‌رسد. این احتمال وجود دارد که در پایان این برنامه ۲۰ ساله، کلت به دلیل افزایش جمعیت به شهر تبدیل شود.

دهیاری‌ها: محورها و اهدافی که در اولین همایش ملی مدیریت نوین روستایی دنبال خواهد شد چیست؟

در این همایش نقش دهیاری‌ها به عنوان مدیریت نوین روستایی در توسعه روستاها از نظر کارآفرینی و ایجاد اشتغال و توسعه روستاها در ابعاد اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، عمرانی، آموزشی و پژوهشی مورد بحث و بررسی قرار می گیرد.

همچنین از دیگر محورهای این همایش مطالعات تطبیقی مدیریت نوین روستایی در مقایسه با دیگر کشورها و ارایه راهکارهایی برای جلوگیری از مهاجرت روستاییان به شهرها است.

دهیاری‌ها: آیا این همایش به صورت سالانه برگزار خواهد شد و برنامه‌ای برای بین المللی شدن آن در نظر دارید؟

بله، این همایش قرار است سالانه برگزار شود و برای بین‌المللی شدن آن با برخی از دانشگاه‌های دنیا همچون هندوستان و لهستان مذاکراتی انجام گرفته است و آن‌ها نیز برای شرکت در این همایش اعلام آمادگی کرده‌اند ما سعی داریم تا با بین‌المللی شدن این همایش نقاط ضعف را در این خصوص شناسایی نموده و آن ها را تقویت کنیم. در همین جا اعلام می کنم از سال آینده این همایش در سطح بین‌المللی برپا خواهد شد.

دهیاری‌ها: آیا در این همایش دهیاران حضور خواهند داشت؟

بله، ازهر استان دو دهیار نمونه برای شرکت و ارایه مقاله در این همایش حضور خواهند داشت، که از طریق استانداری‌ها دعوت نامه برای حضور آن‌ها ارسال شده است.

دهیاری‌ها: اعتبار مورد نیاز برای برگزاری این همایش از چه منابعی تامین شده است ؟

ارگان‌های بسیاری از برگزاری این همایش حمایت کرده‌اند از جمله: استانداری مازندران، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، فرمانداری و بخشداری بخش مرکزی نکاء، مرکز کارآفرینی دانشگاه مازندران، پست بانک ایران، دانشگاه آزاد اسلامی، معاونت برنامه‌ریزی استانداری مازندران، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری مازندران، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی و اداره کل منابع‌طبیعی مازندران.

دهیاری‌ها: زمان دقیق و چگونگی شرکت متقاضیان در این همایش را اعلام کنید؟

این همایش اواخر بهمن ماه سال جاری(تاریخ دقیق برگزاری این همایش در سایت همایش اعلام خواهد شد) به مدت دو روز در روستای کلت مازندران که در ۶ کیلومتری شهرستان نکاء واقع شده برگزار می شود، در روز اول این همایش ۸ مقاله ارایه خواهد شد و روز دوم نیز به بازدید از مناطق گردشگری روستای کلت، منطقه میانکاله و عباس آباد بهشهر اختصاص داده شده است. متقاضیان شرکت در این همایش فرصت دارند تا تاریخ ۱۰ بهمن ماه سال جاری مقالات خود را به دبیرخانه همایش واقع در استان مازندران، شهرستان نکاء، صندوق پستی ۴۸۴۱۵-۱۳۸ امور پژوهشی و علمی دهیاری کلت و یا به آدرس اینترنتی info @.kolet.ir ارسال نمایند.

دهیاری
شماره ۲۵ / صفحه ۵۰

مقایسه گزارش عملکرد حوزه معاونت امور دهیاری‌ها در سال ۱۳۸۶ با سال‌های گذشته

آبادانی و توسعه روستاها همواره یکی از اهداف عالی انقلاب شکوهمند اسلامی بوده که با توجه به وضعیت کنونی روستاهای کشور، در دولت نهم نیز موکداً مسئولیتی خطیر و ضروری برای دولت قلمداد شده است و برای تحقق آن تلاشی فزاینده در دست انجام است. برای تسریع در فرایند توسعه روستایی، استفاده از همه امکانات موجود در روستاها و کمک‌های دولت ضروری است. روستاها دارای منابع کافی از نظر انسانی و طبیعی هستند که می‌توانند زیربنای توسعه روستایی را با حمایت دولت فراهم آورند. استفاده بهینه از این منابع نیازمند شناسایی و سازماندهی آنهاست که تشکیل نهاد دهیاری را می‌توان یکی از مهمترین فرصت‌ها برای استفاده از این منابع در راستای توسعه روستایی هستند.

دهیاری به عنوان نهادی خودکفا و متولی مدیریت روستایی دارای ظرفیت‌های زیادی برای مدیریت منابع روستایی و هماهنگ سازی آنها در راستای سازندگی و توسعه روستاهاست. تشکیل این نهاد نقطه عطفی در شکل گیری مولفه‌های توسعه در روستاهاست که می‌تواند نقش مدیریتی و اجرایی مناسبی برای تحقق سیاست‌های عدالت محور دولت نهم در روستاها ایفا کند. با وجود منابع کافی در روستاها و فعالیت دهیاری‌ها در بیشتر روستاهای کشور، امکان تقویت سازماندهی منابع برای توسعه در روستاها بیش از پیش فراهم شده است که ضروری است در این شرایط از طریق طرح‌های مناسب نسبت به بسیج منابع انسانی، مالی، ظرفیت‌های تولیدی و اقتصادی روستاها برای تسریع در توسعه پایدار روستایی اقدام گردد.

بر همین اساس روند اجرایی وظایف حوزه معاونت امور دهیاری‌ها و طرح‌های کاربردی جدید که در راستای تحقق اهداف عالیه دولت نهم تهیه شده است با دوره قبل (قبل از سال ۱۳۸۴) مقایسه‌ای به شرح زیر انجام شده است.

صدور مجوز تاسیس دهیاری‌ها

صدور مجوز تاسیس دهیاری‌ها به عنوان نخستین گام در تشکیل نهاد مدیریت روستایی و به عنوان مستند قانونی اجازه‌ی فعالیت رسمی و نیز تخصیص اعتبار در صدر برنامه‌های معاونت امور دهیاری‌ها قرار دارد. در سال ۱۳۸۶ تاکنون تعداد کل مجوزهای دهیاری صادرشده به عدد ۱۹۹۸۳ دهیاری رسیده است که در مقایسه با سال گذشته از رشدی معادل ۷/۳ درصد برخوردار بوده است.

اعتبارات

به استناد قانون موسوم به تجمیع عوارض از محل عواید حقوق گمرکی ۳۰ درصد (موضوع تبصره ۳ ماده ۲) و از محل عواید سوخت، سیگار، شماره‌گذاری ۲۰ درصد (موضوع تبصره ۱ ماده ۶) جهت توزیع بین دهیاری‌های سراسر کشور در اختیار وزارت کشور (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور) قرار گرفته است. همچنین به استناد همین قانون ۱۰۰ درصد عوارض خارج از حریم هر یك از شهرستان‌ها بین دهیاری‌های همان شهرستان توزیع می‌گردد.

در سال ۸۶ براساس پیش‌بینی‌های انجام شده از محل عواید سوخت مبلغ ۶۹۰ میلیارد ریال و از محل عواید حقوق گمرکی مبلغ ۱۰۹۶ میلیارد ریال، خارج از حریم ۲۰۰ میلیارد ریال و ردیف مستقل ۴۳ میلیارد ریال جمعاً مبلغ ۲۰۲۹ میلیارد ریال به دهیاری‌ها اختصاص می‌یابد که نسبت به سال ۸۵ از رشد ۲۱/۲۵ درصدی برخوردار بوده است. وضعیت عواید دهیاری‌ها طی سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۶ در جدول زیر درج شده است.

جدول ۱- وضعیت توزیع عواید متمرکز دهیاری‌ها طی سال‌ها ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۶ میلیون ریال

عواید / سال	خارج از حریم	سوخت	حقوق گمرکی	ردیف مستقل	جمع کل	رشد نسبت به سال قبل
۱۳۸۲	۴۷۰۰۰	۳۳۷۰۰۰	۵۹۰۳۶۰	۰	۹۷۴۳۶۰	
۱۳۸۳	۱۱۱۰۰۰	۴۹۴۰۰۰	۷۸۴۷۷۷	۰	۱۳۸۹۷۷۷	٪۴۲.۶۳
۱۳۸۴	۱۵۰۰۰۰	۵۴۴۰۰۰	۸۲۶۰۰۰	۰	۱۵۲۰۰۰۰	٪۹.۳۷
۱۳۸۵	۲۰۰،۰۰۰	۶۰۰۰۰۰	۸۷۳۷۵۰	۰	۱۶۷۳۷۵۰	٪۱۰.۱۱
۱۳۸۶	۲۰۰،۰۰۰	۶۹۰۰۰۰	۱۰۹۶۵۰۰	۴۳۰۰۰	۲۰۲۹۵۰۰	٪۲۱/۲۵

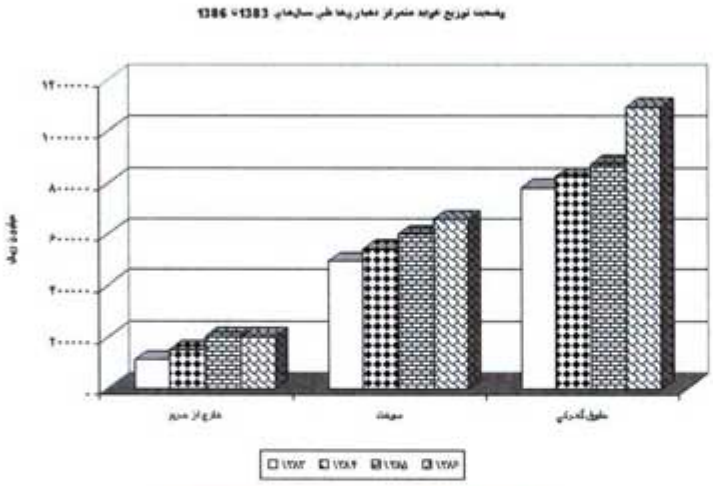

سامان‌دهی گلزارهای شهدای روستایی

به منظور ارج نهادن به مقام شامخ و والای شهدای هشت سال دفاع مقدس و زنده نگاه داشتن یاد و خاطره آنان

سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور طی سال‌های ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ با همکاری بنیاد شهید و امور ایثارگران اقدام به تهیه و اجرای طرح سامان‌دهی گلزار شهدا در روستاها و شهرها نموده است و طبق تفاهم‌نامه منعقده فی مابین وزارت کشور و بنیاد شهید و امور ایثارگران در هر سال اعتباری را برای این منظور اختصاص یافته است. جدول اعتبار سامان‌دهی گلزارهای شهدای روستایی طی سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۶ به شرح ذیل است:

سال	میزان اعتبار (میلیون ریال)	درصد رشد
۱۳۸۴	۱۰۰۵۵	-
۱۳۸۵	۳۰۰۰۰	۱۹۸
۱۳۸۶	۳۰۰۰۰	۰

طرح زکات

به منظور اجرا و بهره‌برداری پروژه‌های عمرانی و خدماتی در روستاهای دارای دهیاری کشور سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و کمیته امداد امام خمینی (ره) ابلاغیه مشترکی را در سال ۱۳۸۶ تهیه نمودند که در مرحله ابلاغ است. طبق این ابلاغیه پروژه‌های مشخص در روستاهای کشور از محل اعتبارات دهیاری‌های کشور و وجوه زکات جمع‌آوری شده در روستاها اجرا خواهند شد.
وفق ابلاغیه مذکور فی‌مابین در سال ۱۳۸۶، پیش‌بینی شده است اعتباری معادل ۳۰ میلیارد ریال از محل عواید دهیاری‌ها و همین میزان از محل وجوه زکات (جمعاً ۶۰ میلیارد ریال) برای تهیه و اجرای پروژه‌های عمرانی هزینه شود.

سال	میزان اعتبار (میلیون ریال)	درصد رشد
۱۳۸۴	۱۰۰۵۵	-
۱۳۸۵	۳۰۰۰۰	۱۹۸
۱۳۸۶	۳۰۰۰۰	۰

تفاهم نامه همکاری مشترک با سازمان دارالقران

در راستای نشر و ترویج فرهنگ مقدس قرآن کریم در روستاهای کشور و با توجه به وظیفه‌مندی نهاد دهیاری در همکاری با سازمان‌ها و نهادهای مختلف و ایجاد تسهیلات لازم برای ایفای وظایف آن‌ها و با اعتقاد بر ضرورت توجه به ابعاد فرهنگی و اجتماعی توسعه روستایی به منظور تحقق توسعه پایدار روستایی از یك سو و وظیفه‌مندی سازمان دارالقرآن‌الکریم در زمینه توسعه فرهنگ قرآنی در سطح کشور و سامان‌دهی فعالیت‌های قرآنی مردمی و مسوولیت اجرای نهضت قرآن‌آموزی و در راستای سیاست‌های کلان جمهوری اسلامی ایران تفاهم‌نامه همکاری مشترکی بین سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و سازمان دارالقرآن‌الکریم درخصوص توسعه و ترویج فرهنگ قرآنی در روستاهای کشور در تاریخ ۲۳ تیرماه سال جاری منعقد گردید. هدف اصلی این تفاهم‌نامه، برنامه‌ریزی جهت برگزاری محافل، مجالس و مسابقات قرآنی در روستاهای کشور و نیز اجرای طرح ملی نهضت قرآن‌آموزی و گسترش آموزش‌های عمومی و تخصصی قرآن‌کریم از طریق تاسیس و راه‌اندازی خانه‌های قرآن روستایی در روستاهای کشور است. لازم به ذکر است که در همین راستا، آیین‌نامه ضوابط و فرایند اجرایی تاسیس خانه‌های قرآن روستایی تهیه و تدوین و در تاریخ ۵ آبان‌ماه سال جاری به استان‌ها ابلاغ شد و در همین راستا در نظر است تا پایان سال ۱۳۸۶ حداقل تعداد ۵۰۰ خانه قرآن روستایی در سراسر کشور مجوز فعالیت دریافت کرده و راه‌اندازی شوند.

درجه بندی دهیاری‌ها

از اول سال ۸۶ بررسی ومطابقت اطلاعات ارسال شده از سوی استانها درخصوص درجه بندی دهیاری‌ها (کمیسیون تعیین درجه دهیاری) با مجموعه قوانین ومقررات دهیاری‌ها و بانك اطلاعات موجود در حوزه معاونت وپردازش وویرایش آنها که در نهایت درجه نهایی دهیاری‌ها بعد از صورتجلسه دومین کمیسیون توسط ریاست محترم سازمان به استانداری مربوطه ابلاغ می گردد. وتا به حال درجه بندی ۱۲ استان تصویب و ابلاغ گردیده است

طرح‌های برگزیده دهیاری‌ها

نظر به اهمیت جایگاه مدیریت محلی در بهبود شاخص‌های توسعه روستایی وبمنظور ترغیب وتشویق دهیاری‌ها جهت انتقال دانش بومی وتبادل تجارب حاصل از اقدامات وشناسایی دستاورد های موفق دهیاری‌ها ، سازمان شهرداریها ودهیاری های کشور با همکاری مرکز بین المللی پژوهش هنر ومعماری هرساله با برگزاری جشنواره ازبین طرح های دریافتی از دهیاری های سراسر کشور به طرح ها وابتکاراتی که با بهره‌گیری بهینه از منابع وپتانسیل های موجود درمحیط های روستایی در بهبود شرایط وارتقاء کیفیت زندگی روستایی موثر باشد.
۱۰ طرح برتر را انتخاب وضمن اعطای جوایز قابل توجه به همه طرح های برتر حداقل سه طرح برگزیده توسط شورای علمی انتخاب وبه برنامه ثئبثأت‌ثثئا مرکز اسکان بشر سازمان ملل متحد پث - ثاثب‌اا‌ب معرفی می شوند. این طرح ها به عنوان طرح های برتر ملی علاوه بر دریافت گواهینامه وجایزه نقدی لوح افتخاردریافت می نمایند .

مناسب‌سازی فضاهای عمومی روستا برای جانبازان و معلولین جسمی - حرکتی

با عنایت به ضرورت حفظ و ارتقاء سطح سلامت در جوامع بشری و تحقق شعار "توانبخشی برای همه"، وبه منظور تامین نیازهای جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی افراد جامعه و نقش با اهمیت "توانبخشی مبتنی بر جامعه" در ایجاد زندگی خلاق، ارتقاء سطح سلامت و افزایش توانمندی جامعه و تحقق توسعه اجتماعی از یك سو و فراهم سازی بستر مناسب جهت استفاده از توان بالقوه و بالفعل دهیاری‌ها برای همکاری با سازمان‌ها و نهادهای دولتی و ایجاد تسهیلات لازم در جهت ایفای وظایف آنان (موضوع بند ۵ ماده ۶۹ اصلاحی قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران) و همچنین انجام وظایف محوله در خصوص معرفی خانواده‌های بی‌سرپرست و بی بضاعت به سازمان بهزیستی و مساعدت به آن‌ها در حد امکان (موضوع بند ۳۵ ماده ۱۰ اساسنامه، تشکیلات و سازمان دهیاری‌ها) ، تفاهم‌نامه‌ای بین سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و سازمان بهزیستی کشور (متولی برنامه‌های توانبخشی در جمهوری اسلامی ایران) منعقد گردید.
در سال جاری به استناد تکلیف بند ۲ ماده ۳۰ قانون برنامه چهارم توسعه، در خصوص مناسب‌سازی فضاهای شهری و روستایی برای جانبازان محترم و معلولین جسمی - حرکتی و همچنین پیرو انعقاد تفاهم‌نامه همکاری مشترك با سازمان بهزیستی کشور (به شماره ۷۱۲۵/۱/۱۰ مورخ ۱۳۸۵/۴/۲۸) اعتباراتی در راستای مناسب‌سازی فضاهای عمومی (شامل ایجاد رمپ برای دسترسی به مسجد، خانه بهداشت، مدرسه و . . .) در ۳۰۰ روستای دارای اولویت در سراسر کشور تخصیص یافته است.

کمک به دهیاری‌های مرزی، کویری و جزایر

با عنایت به اهمیت ماندگاری جمعیت روستایی در نواحی مرزی، کویری و جزایر در راستای توسعه فضایی و آمایش سرزمین و نیز ارتقاء امنیت ملی در مرزهای کشور، در سال ۱۳۸۶، مبلغ ۶۰ میلیارد ریال از محل عواید سوخت جهت تقویت دهیاریهای مذکور اختصاص یافت. باتوجه به شاخصهای موردنظر فهرست روستاهای واجد دهیاریاز طریق مکاتبه با استانداریها تکمیل گردید که پس از جمع‌بندی اقدام لازم برای تخصیص و ابلاغ اعتبار درحال پیگیری می‌باشد.

تفاهم نامه ها

به منظور هم‌افزایی توان دهیاری‌ها و دستگاه‌ها، نهادها و سازمان‌های اجرایی مختلف در راستای خدمت‌رسانی و کمك به توسعه پایدار روستایی و فراهم نمودن بسترهای لازم جهت تحقق برنامه‌ها، اهداف و وظایف آن‌ها، انعقاد

تفاهم‌نامه‌های همکاری مشترک با سازمان‌ها، نهادها و دستگاه‌های اجرایی مختلف از اهم برنامه‌های حوزه معاونت امور دهیاری‌ها می‌باشد که اهم اقدامات انجام شده در سال جاری به شرح ذیل می‌باشد:

۱. تفاهم نامه همکاری مشترک با شرکت بهینه سازی مصرف سوخت وابسته به وزارت نفت در زمینه توسعه استفاده از انرژی خورشیدی در مناطق روستایی با محوریت دهیاری ها

۲. تفاهم نامه همکاری مشترک با بنیادمسکن انقلاب اسلامی در زمینه تهیه و اجرای طرح های هادی و ساخت و ساز در روستاهای کشور

۳. تفاهم نامه همکاری سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و جمعیت هلال احمر در زمینه انجام فعالیت‌های امدادی و عام المنفعه در سطح روستاهای کشور

۴. مبادله تفاهم‌نامه همکاری مشترک با سازمان ملل متحد - حوزه تسهیلات جهانی - برنامه کمک‌های کوچک - به منظور انجام پروژه‌های مشترک در زمینه محیط زیست روستایی در چهار استان کشور

کمک به بهبود مدیریت پسماندهای روستایی و حفظ محیط زیست

(در راستای تحقق مفاد ماده ۶۰ و ۶۱ قانون برنامه چهارم توسعه)

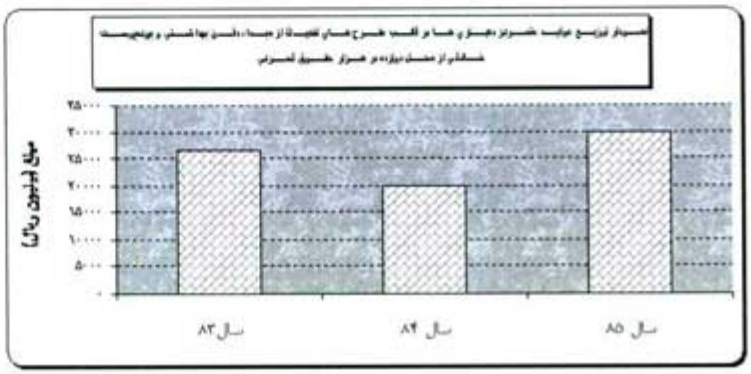

رشد اعتبارات توسعه مدیریت پسماند روستایی از محل ۱۲ در هزار حقوق گمرکی

سال	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	رشد اعتبار در سال ۸۵ نسبت به سال قبل
اعتبار (میلیون ریال)	۲۶۵۵۹	۲۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۵۰ درصد

همچنین اعتبار اجرای مفاد تفاهم‌نامه همکاری مشترک با سازمان ملل در سال ۱۳۸۶ معادل ۱۲۰۰ میلیون ریال می‌باشد.

تجهیز دهیاری‌ها به ماشین آلات و تجهیزات فنی

دهیاری‌ها برای انجام فعالیت‌های خدماتی و عمرانی نظیر جمع آوری، حمل و دفن پسماندهای روستایی و اجرای طرح هادی روستایی نیازمند ماشین آلات و تجهیزات مناسب هستند.

جدول توزیع ماشین آلات به تفکیک سال

نوع ماشین آلات	۱۳۸۳	۱۳۸۴	رشد	۱۳۸۵	رشد
تراکتور	۴۰۰	۱۰۰۰	۹/۶	۴۵۰	-۷/۶
خودروی حمل زباله	۶۰۰	۱۵۰۰	۹/۶	۵۰۰	-۱۰/۴
بکهو لودر	۵۰۰	۱۵۰	-۱۱/۳	۵۰۰	۱۲/۷

جدول توزیع ماشین آلات از سال ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۶						
نوع ماشین	تراکتور	بکهو لودر	خودروی حمل زباله	کپسول آتش نشانی	موتورسیکلت	خودرو آتش نشانی امیکو
تعداد کل قرارداد	۱۸۵۰	۱۱۵۰	۲۶۰۰	۱۷۳۳	۲۴۳۵	۱۱۵

کمک به توسعه گردشگری روستایی در کشور

جدول توزیع اعتبارات گردشگری روستایی از سال ۱۳۸۳ تا پایان ۱۳۸۶

اعتبارات تخصیص داده شده به دهیاری ها جهت توسعه گردشگری روستائی	اعتبارات تخصیص یافته جهت انجام مطالعات تفصیلی و اجرائی (میلیون ریال)				اعتبارات تخصیصی توسط سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها جهت اجرای پروژه‌های توسعه گردشگری (میلیون ریال)	
	اعتبارات تخصیصی توسط سازمان شهرداری ها و دهیاری ها		اعتبارات تخصیصی توسط سازمان میراث فرهنگی و گردشگری			
	تعداد پروژه	مبلغ تخصیصی	تعداد پروژه	مبلغ تخصیصی	تعداد پروژه	مبلغ تخصیصی
سال ۱۳۸۳	۵۴	۶۴۸۰	۰	۰	۳۵	۱۳۵۶۱
سال ۱۳۸۴	۰	۰	۰	۰	۵۳	۱۸۰۰۰
سال ۱۳۸۵	۰	۰	۴۰	۱۰۰۰۰	۷۲	۳۰۰۰۰
سال ۱۳۸۶	۰	۰	۰	۰	۹۰	۱۵۰۰۰
جمع کل	۵۴	۶۴۸۰	۴۰	۱۰۰۰۰	۲۵۰	۷۶۵۶۱

رشد اعتبارات در سال ۱۳۸۵ نسبت به سالهای گذشته ۶۰ درصد بوده است. ضمناً در نیمه اول سال ۱۳۸۶ مبلغ ۱۵ میلیارد ریال درخصوص توسعه گردشگری روستایی اختصاص یافته است.

احداث خانه‌عالم در روستاهای کشور

تفاهم‌نامه همکاری مشترک با سازمان تبلیغات اسلامی به منظور احداث خانه عالم در روستاهای کشور در راستای دستیابی به اهداف فرهنگی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران جهت تحقق بخش اجتماعی توسعه پایدار و به منظور ترویج اندیشه‌های دینی و مذهبی منعقد گردید.

سال	اعتبار (میلیارد ریال)
۱۳۸۵	۱۵
۱۳۸۶	۱۵
مجموع	۳۰

طرح بهبود وضعیت آبرسانی به روستاها

با توجه به اهمیت دسترسی به آب آشامیدنی سالم در کلیه نقاط کشور و به منظور محرومیت زدایی از کلیه روستاهای ایران اسلامی در راستای تحقق بخشیدن به اهداف دولت خدمتگزار و امکان بهره‌مندی روستاها از این نعمت الهی این موضوع به جدیت در دستور کار قرار گرفته است

در ابتدای سال ۱۳۸۶ از ۳۵۵۴۳ روستای بالای ۲۰ خانوار در کشور ، تعداد ۱۷۸۷۵ روستا معادل ۵۰ درصد دارای تاسیسات سالم آبرسانی ، ۱۰۷۷۹ روستا معادل ۳۰ درصد دارای تاسیسات فرسوده و ناقص ، ۲۱۵۱ روستا معادل ۶ درصد دارای تاسیسات غیر قابل استفاده و ۴۷۳۸ روستا معادل ۱۴ درصد فاقد تاسیسات آبرسانی بودند. مطابق مصوبه سمینار معاونین محترم امور عمرانی استانداری‌ها در تاریخ ۱۵ اسفندماه ۱۳۸۵ مقرر گردید روستاهای فاقد هرگونه تاسیسات (۴۷۳۸ روستا) در برنامه سال ۸۶ جهت برخورداری از تاسیسات آب آشامیدنی سالم قرار گیرند.

طی گزارشات ارسالی از استانداری‌ها در خصوص پیشرفت برنامه مذکور از مجموع ۴۷۳۸ روستای فاقد تاسیسات آب در سطح کشور تعداد روستاهایی که در ۶ ماهه اول سال جاری آبرسانی شده اند ۵۹۳ روستا و تعداد روستاهایی که در ۶ ماهه دوم آبرسانی خواهند شد ۸۰۳ روستا می باشد. لذا با عنایت به آمار فوق میانگین پیشرفت برنامه در سطح کشور در ۶ ماهه اول سال ۱۲/۵ درصد و تا پایان سال جاری به ۲۹/۵ درصد خواهد رسید.

کمک به حفظ و احیاء فضای سبز و منابع طبیعی روستا

فضای سبز روستا و منابع طبیعی شامل جنگل و مرتع از اهمیت زیادی در حیات روستاها برخوردار هستند و دهیاری‌ها با توجه به مسئولیت خود در حفظ و توسعه فضای سبز، توجه خاصی به امور مربوط به منابع طبیعی و فضای سبز روستا دارد. این معاونت نیز با هدف کمک به دهیاری‌ها در حفظ و بهبود وضعیت فضای سبز روستا و منابع طبیعی ، طرح احداث ۳۱۳ بوستان روستایی چند منظوره با همکاری سازمان جنگلها ، مراتع و آبخیزداری کشور در حال اجرا می باشد.

دهیاری
شماره ۲۵ / صفحه ۵۸

روابط متقابل شهر و روستا برای توسعه پایدار[1]

مولف: پروفسور هولگر ماجیل[2]
دسامبر ۲۰۰۳
مترجم: لیلا دیانی[3]

مقدمه

امروزه بسیاری از کشورهای در حال توسعه شاهد مهاجرت‌های روستا-شهری هستند. این پدیده مشکلات متعددی را در مناطق شهری و روستایی به همراه دارد، لذا به منظور رفع این گونه مسایل و دستیابی به توسعه پایدار، توجه به روابط متقابل شهر و روستا باید مورد توجه سیاستگزاران و برنامه‌ریزان قرار گیرد. در این راستا، هولگر ماجیل در دومین کنفرانس منطقه‌ی *FIG* (دسامبر سال ۲۰۰۳) در مراکش، سخنرانی‌هایی را ارایه نمود که در این مقاله نکات اصلی آن به شرح ذیل مورد توجه و بررسی قرار گرفته است:

۱ـ مسایل و مباحث مناطق شهرها و روستاها

تیبای جیوکا در مقاله‌ای در خصوص زیستگاه (در سپتامبر سال ۲۰۰۳) بیان کرد که:

بر طبق برآورد سازمان ملل ۶۰ درصد از جمعیت جهان در سال ۲۰۱۵ در مناطق شهری زندگی می‌کنند. که در کشورهای در حال توسعه تعداد زیادی از جمعیت آن (عمدتاً مهاجرین روستایی) در مراکز شهری که دارای محلات قدیمی و با خانه‌های غیرقانونی و غیراستانداردی (زاغه‌ها) هستند، زندگی می‌کنند. در این مفهوم، تیبای جیوکا معتقد است: در این گونه مناطق به ویژه در زمینه‌ی آب سالم و بهداشت عمومی اولیه بایستی سرمایه گذاری کرد. در این راستا، مقاله حاضر در پی پاسخ‌گویی به این سوال است که روستاها چه وضعیتی دارند؟ آیا به راستی باید روستاها را فراموش کرد تا به عنوان یك بازیچه و آلت دست شهرنشینان شوند؟ آیا برای بهبود و توسعه‌ی روستاها، روستاییان بایستی به تنهایی و بدون هیچ کمکی و با دست خالی برای خودشان کاری کنند؟ و یا این که دولت، سازمان‌ها و موسسات بایستی در این زمینه وارد عمل شوند؟ در این خصوص تیبای جیوکا مدیر کل وقت فائو (سازمان جهانی خواربار و کشاورزی) در بیست و یکمین کنگره‌ی جهانی روستا در پوسدام در سال ۲۰۰۰ گفت: بیش‌تر تلاش‌ها و سرمایه گذاری‌ها بایستی در مناطق روستایی انجام گیرد.

با توجه به آن‌چه گفته شد ممکن است این سوال در ذهن ما نقش ببندد که آیا این مقاله بیش‌تر یك موضوع شهری است یا یك موضوع روستایی؟ و یا نه اصلاً می‌خواهد روابط متقابل (دو جانبه) شهر و روستا را مورد بررسی قرار دهد؟

پروفسور تاپفر نیز رییس برنامه‌ای محیطی سازمان ملل روی دو نقطه تاکید می‌کنند:

۱ـ شهرنشینی؛

۲ـ سرمایه گذاری‌ها.

شهرنشینی

مقارن با انقلاب صنعتی در اروپا، شهرنشینی سریع

نیز آغاز می‌شود. بدین صورت دو دیدگاه به شرح ذیل مطرح می‌شوند:

۱ـ دیدگاه ضد شهری

این دیدگاه مخالف از بین رفتن روستاها و حیات روستایی است همچنین شهرنشینی را که عامل از بین رفتن پیوندهای اجتماعی (مطلوب) است را به عنوان یك فرایند ویرانگر تلقی می‌نماید.

۲ـ دیدگاه موافق شهری

برخلاف دیدگاه قبلی، این دیدگاه شهرنشینی را به عنوان یك فرایند پیشرو که منجر به ابداعات، اختراعات تکنولوژی و توسعه‌ی اقتصادی و رویدادهای اجتماعی‌ـ سیاسی می‌شود، مطرح می‌کند.

شایان ذکر است دیدگاه‌های فوق با وجود تغییراتی همچنان در حال حاضر نیز ادامه یافته و سیاست‌های ملی سکونتگاه‌های انسانی را به طور قابل ملاحظه‌ای تحت‌تاثیر قرار داده‌اند.

سرمایه‌گذاری‌ها

پروفسور تایلر در خصوص سرمایه‌گذاری‌ها معتقد است که سرمایه‌گذاری‌ها بایستی هم در مناطق شهری (شهرهای بزرگ، میانی و کوچك) و هم در مناطق روستایی انجام گیرد. زیرا وی حیات شهرنشینی را از مناطق روستایی می‌داند. در این زمینه مقامات سازمان ملل نیز بر این باورند که شهرنشینی سریع و توجه به شهرها باعث شده که به روستاها توجهی نشود و هیچ اقدامی نیز برای آن‌ها انجام نگیرد. بنابراین، بعد از یك دوره بی‌توجهی به احیا و توسعه‌ی روستاها، لازم است، که روستاها در محور برنامه‌های توسعه قرار گیرند، چون روستاها علاوه بر این که تامین کننده‌ی مواد غذایی مورد نیاز شهری‌ها و از مناطقی هستند که مشکلات و نیازهای زیادی هم دارند. این پیام برای آفریقا بسیار مهم است چرا که اکثر جمعیت آفریقا در مناطق روستایی زندگی می‌کنند. بر مبنای نمودار زیر جمعیت روستایی آفریقای غربی تا سال ۲۰۲۰ پیش‌بینی شده است.

بنابراین، ضروری است تا پیوندهای روستا- شهری را بیش‌تر تشویق نماییم که این مساله یك سیاست پایه‌ای و اساسی است که در قرن ۲۱ بایستی به آن اهمیت داده

شود. امارلی می گویند: روابط متقابل شهر و روستا یك موضوع جهانی است که مسایل مختلفی را دربرمی گیرد که هر کدام سیاست‌ها، راهبردها و برنامه‌ها و روش‌های خاصی را می‌طلبد.

۲ـ چه چیزی را می‌توانیم یاد بگیریم و چه باید کرد؟

مناطق شهری و روستایی به طور ملموسی به یکدیگر پیوند خورده‌اند چرا که این دو منطقه تبادلاتی را با یکدیگر انجام داده و احتیاجات یکدیگر را رفع می‌نمایند. لذا شهرها و روستاها به طور مشترك می‌توانند شغل‌ها، کالاها، منابع، خدمات، آموزش، تجارت، آلودگی محیط‌زیست، تکنولوژی‌ها و ... را فراهم کنند.

توصیه‌های مطرح شده توسط نویسنده‌ی این مقاله عبارت است از:

۱. کشورها باید به این نکته توجه کنند و همیشه نگران این مساله باشندکه آیا همه‌ی مناطق کشورشان به طور برابر توسعه یافته است یا خیر.

۲. شهرها به عنوان مراکز رشد اقتصادی دارای یك سری نیازهایی هستند که مناطق روستایی (روستاییان) به آنان توجه می‌کنند؛ در مقابل روستاها به عنوان مکان‌هایی / فضاهایی که دارای زندگی مستقلی هستند نیازهایی دارند که مناطق شهری بایستی به آن‌ها توجه کنند. بنابراین هر دو منطقه (شهر و روستا) بایستی به طور مساوی با یکدیگر همکاری داشته باشند. ولی متاسفانه در بسیاری از کشورها اغلب به دلایل سیاسی توسعه‌ی یك طرفه‌ی شهر صورت می گیرد که این تعادل بین شهر و روستا را از بین می‌برد. در این مفهوم، پروفسور لئوپولدکوهر (پدر روحانی استرالیا) معتقد است که "کوچك زیباست". افزون بر آن، وی معتقد است: با در نظر گرفتن سیاست یك جانبه است که شهرهای بزرگ شروع به بلعیدن روستاهای کوچك می‌کنند. در نتیجه روستاها در شهرها حل می‌شوند که این مساله نادرست و غیر اخلاقی است. لذا باید به روستاها و توسعه آن توجه شود. بنابراین دولت و مسوولان، سیاست‌های مربوط به روابط متقابل شهر و روستاها را بایستی در راس کارهای خود قرار دهند. افزون بر این، لازم است تا فقر را در مناطق شهری و روستایی کاهش دهیم و تاسیسات زیربنایی را در این دو مکان ایجاد کنیم و از امنیت مالکیت در هر دو منطقه (شهر و روستا) و ارایه برنامه‌های تجدید حیات یا احیای شهر و روستا، پایداری کاربری اراضی و مدیریت منابع در شهر و مناطق روستایی حمایت کنیم! در این راستا، سیاست دولت انگلستان (سال ۲۰۰۰) به شرح ذیل آورده است:

احیای شهرها در مناطق روستایی اثر می‌گذارد برای مثال کشور مذکور با بازسازی و احیای محلات قدیمی شهر که اکنون یك مساله تازه در کشورهاست؛ فشار

ساکنین شهرها را با مهاجرت آن‌ها به روستاها کاهش می‌دهد.

۳. در تمامی کشورها، مراکز شهری (مکان های مرکزی) تا آن جا که می‌توانند باید از روستاها حمایت و زمینه را برای توسعه‌ی نواحی روستایی فراهم کنند. این اقدام اصطلاحاً تمرکززدایی نامیده شده است چون در غیر این صورت مرکزیت خیلی شدید و یك طرفه‌ی شهرها باعث می‌شود تا فاصله‌ها بین مردمی که دارا (ثروتمند) هستند و مردمی که ندارند (فقیرند) و در محله‌های فقیرنشین زندگی می‌کنند، بیش‌تر شود. در این اوضاع و احوال جای تعجب نیست که بزهکاری و جرم و جنایت افزایش می‌یابد.

۴. ما بایستی برنامه‌های از پیش تعیین شده‌ایی داشته باشیم درباره‌ی این که چگونه می‌توانیم از آن‌ها (شهر و روستاها) حمایت کنیم. کمبودهایشان را جبران و درآمدشان را بالا بریم و جابه‌جایی‌ها (راه‌ها) را بهبود ببخشیم و مسایل و مشکلات محیطی را کاهش داده و از فضاهای باز (روستاها) استفاده‌ی بهینه‌ای را داشته باشیم. و به ارتقا و حمایت از انرژی‌های قابل تجدید پرداخته و در رابطه با اقتصاد و سیاست‌های مالی باید راهبردهایی را در پیش بگیریم تا سرمایه‌ها و سرمایه‌گذاری ها و ... را جذب نماییم. البته موسسات نیز می‌توانند در توسعه‌ی پایدار هر چه بیش‌تر روابط متقابل شهر و روستا به مقدار زیادی سهیم باشند که نتایج مثبت اقدامات آن‌ها در زمینه‌های مختلف عبارتند از:

در بخش اقتصادی: برای مثال تقویت و بهبود متقابل بازارها و تولیدات فروشی شهر و روستا که این امر ثروت زیادی را در هر دو منطقه به همراه دارد.

در بخش اکولوژی: برای مثال بهتر شدن کاربری اراضی از طریق برنامه‌ریزی کاربری اراضی یا استفاده‌ی کمتر از انرژی‌های غیرقابل تجدید و استفاده بیش‌تر از انرژی‌های قابل تجدید.

در بخش سیاسی ـ اجتماعی: برای مثال جمعیت شهری و روستایی از طبیعت زیبا و نواحی روستایی که مورد بازسازی و احیا قرار گرفته‌اند به طور مشترك (همگانی) استفاده می‌کنند و در برابر کشاورزانی که در شهرها به داد و ستد و معامله می‌پردازند و یا افرادی که با گردش و سفر کردن به نواحی روستایی از رستوران‌ها، خانه‌های عمومی (هتل‌ها و ...)، موزه‌ها و مزرعه‌ها آن بازدید می‌نمایند.

دولت‌های مرکزی و محلی در رابطه با پیوندهای هر چه بیش‌تر شهر و روستاها وظایف و کارکردهایی دارند که

چارچوب های اساسی جهت افزایش پیوندهای روستا ـ شهری

بخش	عوامل	وظیفه / عملکرد
عمومی / دولتی	دولت مرکزی؛ دولت محلی؛ دولت منطقه‌ای؛ عامل توسعه منطقه‌ای، انجمن دولت‌های محلی	فراهم نمودن تشکیلات توانمندسازی؛ فرمول‌بندی سیاست توسعه منطقه‌ای؛ تشکیلات منظم و معرفی مکان ها؛ تحقق سیاست‌های هماهنگ؛ مدیریت و سیاست زمین؛ تامین تاسیسات زیربنایی (جاده‌ها، آب، مخابرات و ...)؛ حمایت کردن از تکنولوژی های بنیادین؛ فراهم نمودن تسهیلات مالی؛ تهیه اطلاعاتی در زمینه بازار کار و نیروی کار؛ ایجاد و گسترش امکانات اجتماعی و خدماتی (آموزشی، اقدامات غیرکشاورزی و ...).
اجتماعی	سازمان های غیردولتی (NGOS)	واسطه‌گری بین دولت و مردم؛ تحت تاثیر سیاست‌های دولت؛ توسعه تجهیزات و سازماندهی؛ توجه کردن به تاسیسات زیربنایی (آب و ...)، گسترش تکنولوژی و ...؛ تهیه اطلاعاتی در خصوص بازار کار و نیروی کار و ....
	CBOS، تعاونی‌ها	ایجاد و حفاظت از جاده‌های فرعی، منابع آب، منابع برقی، خدمات انتقال دادن پسماندها (آشغال)، بازارهای دایمی، بازارهای دوره‌ای؛ هماهنگی بین منابع و بازار کشاورزی؛ انجام برخی خدمات اجتماعی (آموزشی و بهداشتی)، منابع مالی و سازمان های مالی؛ فراهم کردن اطلاعات بازار و نیروی کار.
خصوصی	شرکت ها	فراهم کردن خدمات جابه‌جایی (انتقال) و منابع آب، مخابرات، و خدمات انتقال پسماندها (آشغال)؛ عمده فروشی؛ خرده فروشی؛ خدمات مالی؛ به‌کارگیری منابع کشاورزی؛ اصلاح کارگاه‌های عملی کشاورزی؛ خدمات بهداشت عمومی و مدارس.

اهم این وظایف عبارت است از:

۱ـ تدوین ساختار / چارچوب سیاست‌هایی که پیوندهای روستا- شهری را حمایت و بیش‌تر می‌کند. برای نمونه به تشویق بخش خصوصی، غیردولتی و سازمان‌هایی که بر مبنای مسایل اجتماعی و محلی عمل می‌کنند، بپردازد تا با همکاری یکدیگر، فعالیت‌های مربوط (به پیوند شهر و روستا) را تحقق بخشیده و عملی سازند.

۲ـ تضمین کافی و معقول جهت دستیابی به زمین و امنیت مالکیت در مراکز روستایی، شهرهای کوچك و مناطقی که در آن جا کشاورزی می‌کنند و در پیرامون شهرها قرار دارند.

۳ـ فراهم نمودن تکنولوژی‌های مناسب جهت تامین، بهبود و افزایش مولفه‌های بنیادی و زیربنایی (آب، برق، بهداشت عمومی و وسایل نقلیه و ...).

۴ـ تضمین راه‌های دستیابی به منابع مالی و سرمایه‌گذاری‌ها از طریق موسسات وام‌دهنده (تغییر و اصلاح قوانین نامناسب در خصوص ارایه وام در مناطق شهری و روستایی).

در این مفهوم باید متذکر شد که نقش دولت به عنوان "دولت پدر" به طور چشم‌گیری در حال تغییر است و بیشتر نقش یك "دولت فعال" را بر عهده دارد و تا حدود زیادی سرمایه‌گذاری‌ها، فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری‌ها خارج از بخش دولتی انجام خواهد گرفت. در این زمینه افراد، خانواده‌ها، جوامع، شرکت‌ها و سازمان‌های داوطلبی هستند که به طور فزاینده‌ای برای توسعه دیگر جوامع و مکان‌های زندگی دیگر، وظایفی را بر عهده خواهند گرفت که در نهایت منجر به افزایش پیوندهای روستا- شهری می شود (نگاه کنید به دیاگرام). در بسیاری از کشورها ریشه‌ی این گونه تغییرات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی است که در حال حاضر نیز همچنان در جریان می‌باشد.

نتیجه‌گیری

با عنایت به آن چه آمد می‌توان گفت: جهت دستیابی به تعادل منطقه‌ای باید روستا و شهرها دست به دست هم دهند تا بتوانند مشکلات یکدیگر را رفع کنند. بدین طریق هر شخصی می‌تواند از یک محل زندگی خوب و شایسته‌ای برخوردار شود؛ در اینجاست که ضرب‌المثل مراکشی تحقق پیدا می‌کند که "بهشت در روی زمین" است.

1- Urban-Rural –Interrelationship for Sustainable Developmen

2- Professor Dr-Holger Magel

۳ ـ کارشناس ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی از دانشگاه تربیت مدرس (L.dayani@yahoo.com)

4- Topfer
5- Anti-urban
6- Pro-urban
7- Ummarly
8- Leopold Kohr
9- Small is Beautiful
10- Father State
11- Activating State

References

Debouvry, P.(2003): Was das landwirtschaftliche Berufsbildungswesen in Westafrika lei muss. Entwicklung+landlicher Raum H. 5/03.

Diouf, J. (2001): Sustainable rural development – world food security. Conference Volume rural 21, Bonn 2001.

Kohr, L. (1988): Dorf- Rehabilitierung. In Magel/ Winter (Hrsg.): Was braucht das Dorf der Zukuft? Phillosophie oder Geld – oder beides? Salzburg.

Magel, H. (2001): Surveyingand Politics- a Relationship of Mutual Benefit. Keynote address at FIG working week in Seoul, Korea 6-11 May 2001
www.ddl.org/figtree/council/ president-magel.htm.

OECD (2003): High Level Meeting 25-26 June 2003 (see here speech of Koki Chuma, Senior Vice Miniter of Japan).

Rowe, K. (1996):P At conference, Dertouzos discusses links to the last. MIT Tech Taik 4/3/96 eb.mit.edu/news office/tt1996/apr03/41939.html.

Satterthwaite, D. (2002): Coping with rapid urban growth. RICS Leading Edge Series, London.

Tibaijuka, A. (2003): A message from the executive director. Habitat Debate Sept. 2003.

Topfer, K. (1997): Bausteine fur eine nachhaltige Entwicklung in Stadtregionen. In: Dreesbach, P.p./Walcha, H. (Hrsg.): Dokumentation Stadtedipfel. Habitat II auf dem Prufstand. Konrad Adenauer Stiftung. ST\t. Augustin/Dresden.

Topfer, K. (2000): Rural Poverty, Sustainability and Rural Development in the 21st Century: A Focus on Human Settlements, Z.f.Kulturtechnik und Landentwicklun 41, 98-105 (2000).

UK Government (2000): Why rural economies matter. www.numbr10.gov.uk/su/rural/chap3.pdf

UNECPSOC (2003): News form ECOSOC Volume 2-Number 3.

گزارش تصویری

گزارش تصویری

گزارش تصویری گزارش تصویری

دهیاری

شماره ۲۵ / صفحه ۶۳

روستای دارابکلا

دارابکلاء در دهستان کوهدشت از توابع بخش میاندرود شهرستان ساری در استان مازندران واقع شده است. این روستا بر اساس سرشماری سال ۱۳۸۵ مرکز آمار ایران دارای ۱۱۷۰ خانوار سکنه (۴۶۶۱ نفر جمعیت) است و به عنوان مرکز خدمات رسانی به برخی از روستاهای مجاور نیز محسوب می‌شود.

معاونت امور دهیاری‌های سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور در راستای توسعه و بهبود سیستم مدیریت پسماندهای جامد اعتباری معادل ۳۰۰ میلیون ریال به این روستا اختصاص یافت.

در ارتباط با اجرای طرح فوق روستای دارابکلاء با تحت پوشش قرار دادن دو روستای اوسا و مرسم، اقدامات زیر را به انجام رسانده است:

- برگزاری جلسات هماهنگی اجرای طرح در بخشداری با حضور و همکاری کارشناسان استانداری، موسسه بازیافت، اداره حفاظت محیط زیست و شوراهای اسلامی روستاها.
- برگزاری جلسات آموزشی با حضور کارشناسان استانداری و موسسه بازیافت برای مروجین محلی.
- خریداری تعداد ۴۳۰ سطل دو قلو و ۳۰ سطل پاندولی برای ذخیره سازی موقت پسماندهای خانگی و معابر روستاها و ۱۰ سطل ۲۵۰ لیتری برای جمع آوری برای مساجد و مدارس و نصب آن‌ها با هماهنگی موسسه بازیافت استان.
- چاپ بروشورهای آموزشی و تبلیغاتی.
- آموزش چهره به چهره مردم روستا با ارایه بروشور و توضیحات مروجین.
- سفارش و خرید کیسه های پلاستیک رنگی برای زباله‌های تر، خشک و خطرناک.
- اجرای طرح تفکیک زباله به صورت رسمی و بر اساس زمان بندی ۳ روز زباله تر و یک روز زباله خشک در هفته از تاریخ ۸۶/۲/۱.
- جمع آوری زباله های خشک طبق قرارداد با پیمانکار. از محل این قرارداد ماهانه مبلغ ۸۰۰ هزار ریال توسط پیمانکار مربوطه به حساب دهیاری واریز می‌شود.

DIESEL

لطفاً ریختن زباله خودداری فرمایید

بجای ریختن زباله در روستا گل بکاریم

سازمان‌ها و نهادها

دهیاری
شماره ۲۵ / صفحه ۶۸

معرفی کمیسیون توسعه پایدار سازمان ملل متحد(CSD)

اولین همایش مهم بین المللی در زمینه زیست محیطی به کنفرانس استکهلم در سال ۱۹۷۲ میلادی باز می‌گردد. مهم‌ترین موضوعات مورد بحث در این همایش بررسی تهدید منابع طبیعی در نتیجه آلودگی‌های صنعتی و اقتصادی کشورهای دنیا بود.

در همین رابطه در سال ۱۹۹۲ بیش از ۱۰۰ نفر از سران کشورهای دنیا در ریودوژانیرو برزیل گرد هم آمدند تا در کنفرانس محیط زیست و توسعه سازمان ملل متحد(UNCED) که به اجلاس زمین نیز معروف بود شرکت کردند.

بررسی مشکلات اضطراری حفاظت از محیط زیست و توسعه اقتصادی اجتماعی از مهم‌ترین اهداف این اجلاس بود. کشورهای شرکت کننده در این اجلاس متعهد شدند تا مفاد کنوانسیون تغییرات آب و هوا، کنواسیون تنوع زیستی، بیانیه ریو، اصول حفاظت از جنگل‌ها و دستور کار ۲۱ را اجرا کنند. در دسامبر همان سال کمیسیون توسعه پایدار سازمان ملل متحد تحت عنوان (CSD) تشکیل شد تا موارد توافق شده در ریو را پی‌گیری و نظارت نماید.

CSD)) که بالا ترین مجمع در مورد توسعه پایدار است تاکنون ۱۴ جلسه برگزار کرده است.

- معرفی کمیسیون توسعه پایدار ملل متحد(CSD)

کمیسیون توسعه پایدار به عنوان کمیسیونی کارکردی زیر مجموعه اکوساک (شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد ECOSOC) است. این کمیسیون ۵۳ عضو از قاره‌های پنجگانه جهان دارد. مدت عضویت کشورها در آن ۳ سال است و ایران از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۴ میلادی عضو آن بوده است . در واقع (CSD) برای پیگیری مؤثر دستاوردهای ریو، نظارت و گزارش دهی در خصوص اجرای توافقنامه‌های همایش زمین در سطوح ملی، منطقه ای، ملی و بین المللی با تصمیم اکوساک به وجود آمد.

جایگاه کمیسیون توسعه پایدار در ایران:

کمیته ملی توسعه پایدار در سال ۱۳۷۲ به عنوان زیر مجموعه شورای عالی محیط زیست و با محوریت سازمان محیط زیست در ایران تشکیل شد. کمیته ملی توسعه پایدار (CSD) یک رویکرد جدید در توسعه را دنبال می‌کند، که دارای سه رکن اساسی

رشد اقتصادی، حساسیت‌های اجتماعی (میزان برخورداری انسان) و دغدغه زیست محیطی است. در حقیقت توسعه پایدار یک توسعه مشروط و مسوولیت پذیر محسوب می‌شود. لذا ضرورت دارد از نقطه نظر جایگاهی و همچنین ساختار و نوع فعالیت، مورد تجدید نظر جدی قرار گیرد.در همین رابطه دکتر جانعلی بهزاد نسب دبیر کمیسیون توسعه پایدار ملل متحد در ایران می‌گوید: موضوعات عمومی‌دیگری در برنامه‌های کاری کمیسیون قرار دارد از آن جمله می‌توان به امحای فقر، تغییر الگوی مصرف و تولید ناپایدار، توسعه پایدار در دنیای در حال جهانی شدن، برابری جنسیتی، آموزش و پرورش، توسعه صنعتی، کشاورزی و ... اشاره کرد که سالانه و به طور پیوسته در دستور کار جلسات قرار می‌گیرد.

تاکنون ۱۴ اجلاس (CSD) تشکیل شده است و زمان برگزاری ۵ جلسه آینده (CSD) تا سال ۲۰۱۷ برنامه‌ریزی و تعیین شده است که زمان بندی دقیق آن در جدول زیر آورده شده است.

جدول برنامه آتی جلسات کمیسیون توسعه پایدار (CDS)

کمیسیون توسعه پایدار	تاریخ	اهم موضوعات
اجلاس پانزدهم	۲۰۰۹ - ۲۰۰۸	کشاورزی، توسعه‌روستایی، زمین (خشکی)، خشکسالی، بیابان‌زدایی، قاره آفریقا
اجلاس شانزدهم	۲۰۱۱ - ۲۰۱۰	حمل ونقل، مواد شیمیایی، مدیریت پسماند، معدن‌کاری (استخراج معدن) و چارچوب دهساله برنامه الگوهای تولید و مصرف
اجلاس هفدهم	۲۰۱۳ - ۲۰۱۴	جنگل‌ها، تنوع زیستی، فناوری زیستی، توریسم و گردشگری و کوهستان‌ها
اجلاس هجدهم	۲۰۱۵ - ۲۰۱۴	دریاها و اقیانوس‌ها، منابع دریایی، کشورهای جزیره‌ای کوچک و در حال توسعه، مدیریت بلایا و آسیب‌پذیری
اجلاس نوزدهم	۲۰۱۷ - ۲۰۱۶	ارزیابی کلی اجرای دستور کار ۲۱، برنامه‌ای برای اجرای بیش‌تر دستور کار ۲۱ و برنامه اجرایی ژوهانسبورگ (JPOI)

گزارشی خبری

گزارشی خبری

گزارشی خبری

دهیاری

شماره ۲۵ / صفحه ۷۱

با حضور رییس سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور برگزار شد

افتتاح همزمان ۱۹ هزار دفتر بنیاد بین‌المللی غدیر در مناطق روستایی کشور

در چهارمین روز از هفته غدیر و میلاد با سعادت حضرت امام علی النقی(ع) مصادف با ۱۱ دی ماه سال جاری افتتاح ۱۹ هزار دفتر بنیاد بین المللی غدیر در مناطق روستایی کشور به طور همزمان در شهر مقدس مشهد برگزار شد.

این مراسم با حضور مهندس سید مهدی هاشمی، معاون هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور و رییس سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و ۳۵۰ دهیار نمونه از دهیاری‌های سراسر کشور انجام شد.

مهندس سید مهدی هاشمی در مراسم افتتاح همزمان ۱۹ هزار دفتر بنیاد بین المللی غدیر در مناطق روستایی در شهر مقدس مشهد گفت: با هدف توسعه روستاها در لایحه بودجه ۸۷ پیشنهاد کردیم تا سرانه ۱۱ هزار تومانی هر فرد روستایی در قانون بودجه ۸۶ به ۲۹ هزار تومان افزایش یابد و امیدواریم مجلس شورای اسلامی نظر مساعدی داشته باشد.

وی افزود: به منظور هویت بخشی به روستاها، تاکنون در بیش از ۱۰ استان کشور دهیاری‌ها درجه‌بندی شده و زمینه تقویت ساختار تشکیلاتی دهیاری‌ها و استخدام نیرو در آن‌ها فراهم شده است.

هاشمی در ادامه از انعقاد تفاهم‌نامه همکاری سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور با ارگان‌ها و دستگاه‌های اجرایی همچون وزارت جهاد کشاورزی، بنیاد شهید و سازمان دارالقرآن الکریم خبر داد و گفت: تفاهم‌نامه‌های دیگری نیز با وزارت کار و امور اجتماعی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت صنایع و معاون و سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری در حال نهایی شدن است.

وی با اشاره به این‌که تا پایان برنامه چهارم بیش از ۳۵ هزار دهیاری تاسیس و مشغول به کار خواهد شد تصریح کرد: ما تلاش می‌کنیم تا با ارایه خدمات مناسب به روستاها و اشتغال‌زایی موجبات ماندگاری روستاییان در روستای خودشان را فراهم کنیم.

هاشمی گفت: افزایش ایمنی در روستاها، احداث ایستگاه‌های آتش‌نشانی در

روستاهای بزرگ و حضور دهیاران در تکمیل فرآیند پروانه ساخت و ساز روستاها از اقدامات در دست پیگیری توسط سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور است.

وی در پایان افزود: با توافقات به عمل آمده با وزارت راه و ترابری مقرر شد در سال آینده بیش از یک‌هزار کیلومتر راه روستایی احداث شود.

همچنین در این مراسم عباس علیجانی،معاون امور دهیاری‌های سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور گفت: با توجه به اهمیت دهیاری‌ها در تحقق برنامه‌های کلان دولت در روستاها باید دهیاران در انجام وظایفشان جدیت بیش‌تری داشته باشند. زیرا دهیاران تاثیر زیادی در مباحث مربوط به جامعه شناسی دینی مناطق روستایی دارند.

وی در حاشیه این همایش نیز گفت: هم اکنون ۲۰ هزار دهیاری در سطح کشور وجود دارد که این تعداد باید به بیش از ۳۵ هزار دهیاری افزایش یابد و هر دهیاری که مجوز تاسیس آن صادر شود، ۱۵ میلیون ریال اعتبار برای تجهیزات اداری خود دریافت می کند.

علیجانی با اشاره به سیاست‌های عدالت محوری دولت نهم در بحث محرومیت‌زدایی به‌ویژه مناطق روستایی اظهار داشت: دفاتر امور روستایی با همین هدف در استان‌ها تاسیس شده و با توجه به موفقیتی که این ادارات داشته‌اند، تصمیم داریم سال آینده ساختار تشکیلاتی فرمانداری‌ها و بخشداری‌ها را متناسب با دهیاری ها و امور روستایی اصلاح نماییم.

وی میزان اعتبارات سال جاری دهیاری‌های کشور را بیش از ۲۰۰ میلیارد تومان اعلام کرد و گفت: امیدواریم که اعتبارات سال ۸۷ دهیاری‌ها از رشد قابل ملاحظه‌ای برخوردار باشد.

معاون امور دهیاری‌های سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور تصریح کرد: تاکنون ۱۱۴ روستا که از مرکزیت بیش‌تری برخوردار بودند به خودروی آتش‌نشانی و امکانات ایمنی مجهز شده‌اند و پیش‌بینی می‌شود تا پنج سال آینده ۸۰۰ روستای دیگر نیز به این امکانات مجهز شوند.

وی با اشاره به این موضوع که مهم‌ترین مشکل روستاها تامین آب شرب است افزود: باید تمامی روستاهای کشور تا پایان سال ۸۷ از شبکه آب‌رسانی مناسب برخوردار شوند.

همچنین حجت الاسلام والمسلمین حسن ناصری پور، دبیر بنیاد بین‌المللی غدیر در سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور گفت: این بنیاد در دولت نهم فعالیت خود را آغاز کرد و هم اکنون در ۱۱ وزارتخانه و ۱۳ کشور دنیا نمایندگی دارد.

وی با اعلام این که فعالیت بنیاد غدیر در سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور از یک سال و نیم پیش آغاز شده افزود: تلاش برای ایجاد نمایندگی در روستاها از مدت‌ها قبل آغاز شده بود و امروز شاهد افتتاح همزمان ۱۹ هزار دفتر بنیاد غدیر در روستاها هستیم. ناصری‌پور اظهار داشت: دفاتر بنیاد بین‌المللی غدیر روستاها در محل دهیاری‌های روستا مستقر بوده و مسوولیت آن نیز بر عهده دهیاران است.

در پایان مراسم، احکام دهیاران در زمینه مسوولیت دفاتر بنیاد غدیر در روستاها به ۳۰ دهیار منتخب از استان‌های سراسر کشور اهدا شد.

گزارش دهیاری‌ها از اجرای طرح توانبخشی مبتنی بر جامعه در روستاها(CBR)

تهیه و تنظیم: مریم نادری‌پرتو

در سال ۱۹۷۹ میلادی سازمان جهانی بهداشت (WHO) با محور بحث و بررسی پیرامون توان بخشی برای تمامی‌افراد جامعه در شهر آلماآتا نشستی را برگزار کرد. در واقع طرح توانبخشی مبتنی بر جامعه اولین بار توسط پروفسور بلاندر در این نشست مطرح شد. وی معتقد بود همان‌طور که برخورداری از امکانات و اصول بهداشتی برای تمامی‌افراد جامعه به عنوان یک حقوق شهروندی تلقی می‌شود بهره مندی از امکانات و تجهیزات توان بخشی برای تمامی‌آحاد جامعه یک حق به شمار می‌رود. با توجه به این رویکرد، سازمان جهانی بهداشت درصدد برآمد تا طرح توانبخشی مبتنی بر جامعه (CBR) را برای کشورهای در حال توسعه اجرا کند و مهم‌ترین دلیل سازمان جهانی بهداشت در اجرای طرح CBR این بود که علیرغم تلاش‌هایی که توسط دولت‌ها انجام شده بود باز هم معلولین در مشارکت‌های اجتماعی دچار مشکل بودند زیرا موانع جسمانی زیادی بر سر راه این افراد وجود داشت و این موانع تنها از طریق وسایل توان بخشی ارتقا داده می‌شد. در تعریف جدید، توان بخشی مبتنی بر جامعه را رویکردی درون برنامه‌ای برای توانمند ساختن افراد معلول با هدف ارتقای آنان در تمام ابعاد ساختاری (اجتماعی، فرهنگی، جسمانی و روحی و روانی) می‌دانند. با توجه به تعریف جدید، معلولین با استفاده از وسایل توان بخشی به یکی از گروه‌های فعال جامعه تبدیل شدند و برنامه‌های اجتماعی بسیاری با رویکرد اجتماع نگر و جامعه نگر برای این افراد تهیه و تدوین شد. اجرای طرح توان بخشی مبتنی بر جامعه (CBR) اولین بار در سال ۱۳۷۱ در ایران تنها از دو روستای شاهرود آغاز شد. هم‌اکنون سازمان بهزیستی با به کارگیری دهیاران به عنوان همیاران اجتماعی توانسته بیش از ۱۰۰ هزار معلول روستایی را تحت پوشش این طرح قرار دهد.

در همین راستا رامین رضایی، رییس ستاد توانبخشی و گسترش خدمات بهزیستی و سرپرست ستاد توانبخشی مبتنی بر جامعه می‌گوید: این طرح در سال ۱۳۷۱ با هدف در اختیار قراردادن حداقل امکانات به حداکثر افراد جامعه، از دو روستای شهرستان شاهرود آغاز شد.

رضایی در ادامه افزود: این طرح را در ابتدا از خانه‌های بهداشت روستایی و با همکاری دانشگاه‌های علوم پزشکی و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی آغاز کردیم. برای اجرای این طرح در ابتدا نیازمند ابزار کار بودیم یکی از این ابزارها، ترجمه کتاب‌های منتشر شده سازمان جهانی بهداشت و متناسب ساختن آن با فرهنگ ایرانی بود، این کتاب‌ها پس از ترجمه و چاپ در اختیار مجریان طرح قرار گرفت که در پیش برد طرح بسیار موثر واقع شد.

با ارزیابی‌های اولیه از طرح توان بخشی مبتنی بر جامعه(CBR) در سال ۱۳۷۶ این طرح در سطح ۵ استان دیگر به اجرا درآمد و از ابتدای سال جاری با به کارگیری دهیاران (همیاران اجتماعی) در سطح ملی آغاز شد و تاکنون توانسته افراد تحت پوشش را از ۴۰ هزار نفر به بیش از ۱۰۰ هزار نفر برساند یعنی از رشد ۷۰ درصدی برخوردار بوده است اما به اعتقاد کارشناسان این طرح هنوز برای کار جای زیاد دارد.

رضایی در این زمینه گفت: برای اجرای هرچه بهتر طرح CBR در سطح ملی، نیازمند حمایت سازمان‌ها و ارگان‌هایی همچون وزارت کشور، وزارت بهداشت، درمان وآموزش پزشکی، آموزش و پرورش هستیم و اولین قدم در این خصوص را سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور برداشته که پیرو امضاء تفاهم‌نامه همکاری مشترک، مبلغ قابل ملاحظه‌ای را جهت مناسب سازی فضاهای عمومی‌در ۳۰۰ روستای کشور جهت تسهیل دسترسی معلولین به اماکن عمومی‌و حضور آن‌ها در عرصه اجتماعی روستا تخصیص داده است.

براساس تفاهم‌نامه منعقد شده بین سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و سازمان بهزیستی کشور از ابتدای سال جاری تاکنون ۱۲۳ شهرستان و ۲۰۴۸ روستای جدید دیگر تحت پوشش طرح CBR قرار گرفته است. همچنین ۳۵۵ کارشناس جدید، ۱۰۷۰ دهیار و ۹۵۹ توان یار نیز به فعالان این طرح افزوده شده است.

برای اجرای هر چه بهتر و سریع‌تر طرح CBR، ۶۵۳ شورای توان بخشی با حضور نمایندگانی از وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، بهداشت و درمان، جهاد کشاورزی، سازمان صدا و سیما، استانداری‌ها و فرمانداری‌ها تشکیل شده است.

وظیفه اصلی این شوراهای توان بخشی بررسی مشکلات و رفع محدودیت‌های موجود بر سر راه معلولین روستایی است و دهیاران موظفند فضاهای درگاهی، راه مناسب و امکانات لازم در مدرسه را برای معلولین روستایی ایجاد و یا مناسب سازی نمایند.
از دیگر اهدافی که این طرح دنبال می‌کند اشتغال زایی معلولین است زیرا مشکلات اقتصادی فقر را به دنبال خواهد داشت. به همین منظور سازمان بهزیستی کشور در سال جاری اعتباری معادل ۲۵۰ میلیون تومان به طرح استاد شاگردی اختصاص داده است.
همچنین یکی از مهم‌ترین برنامه‌های فرهنگ‌سازی ستاد توانبخشی مبتنی بر جامعه تغییر نگرش است که این ستاد تغییر در نگرش را با تهیه فیلم‌های کوتاه، کتابچه‌ها و پوسترهای آموزشی با جدیت تمام دنبال می‌کند. هم اکنون ۴۶۴ هزار و ۵۰۰ فرد معلول در روستاها وجود دارد که تاکنون فقط ۱۰۰ هزار نفر از آنان (معادل ۲۵ درصد معلولین روستایی) تحت پوشش طرح CBR قرار گرفته‌اند و برای اجرای هرچه سریع‌تر این طرح سازمان بهزیستی نیاز به حمایت و همکاری بیش‌تر برخی سازمان‌ها وارگان‌ها دارد.
برای سرعت هر چه بیش‌تر در اجرای این طرح باید منابع مالی جذب و ساختارهای مدنی همچون NGOها گسترش یابد. کارشناسان معتقدند با توجه به اصل ۴۴، ارگان‌هایی همچون سازمان بهزیستی کشور، وزارت کشور، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، آموزش و پرورش می‌توانند ناظرین خوبی در اجرای برنامه‌های این طرح باشند و در صورت فراهم شدن امکانات مورد نیاز می‌توان در مدت زمان کوتاهی تمامی معلولین روستایی را تحت پوشش طرح CBR قرار داد.

از سوی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور صورت گرفت:

اختصاص ۳ میلیارد تومان اعتبار تشو یقی برای پروژه‌های اجرایی از محل وجوه زکات در سال ۸۶

به منظور تشویق و ترغیب افراد جامعه نسبت به پرداخت زکات و حمایت برای تداوم این فرضیه الهی، در سال ۱۳۸۳ تفاهم نامه‌ای میان سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و کمیته امداد امام خمینی (ره) با هدف رفع فقر و محرومیت از چهره جامعه اسلامی به امضاء رسید. براساس این تفاهم‌نامه مقرر شد تا هر ساله به همان میزانی که زکات جمع آوری شده سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور نیز اعتباری معادل زکات جمع آوری شده (اعتبار تشویقی) پرداخت کند و زکات جمع آوری شده صرف اجرای پروژه‌های عمرانی در روستاهای دارای دهیاری می‌شود.
تفاهم‌نامه مذکور در سال ۸۳ منعقد شده و در سال ۸۴ ابلاغ و با اعتباری معادل یک میلیارد تومان آغاز شد.
براساس این تفاهم‌نامه تایید محل اجرای پروژه‌ها و نظارت بر فرایند اجرا بر عهده کارگروهی به ریاست معاون امور عمرانی استانداری، مدیران کل دفاتر امور شهری و روستایی استانداری و مدیر کل کمیته امداد امام خمینی (ره) است.
همچنین اعتبار در نظر گرفته شده از محل زکات باید در راستای وظایف دهیاری‌ها و اجرای پروژه‌های عمومی هزینه شود که در این تفاهم‌نامه احداث بوستان چند منظوره، آسفالت خیابان‌ها ومعابر، جمع آوری آب‌های سطحی، احداث غسالخانه، روشنایی معابر، احداث تاسیسات حفاظتی، احداث مجتمع‌های فرهنگی، تفریحی و مذهبی، احداث پل‌های بین روستایی، حمام عمومی با مالکیت دهیاری و مسجد از جمله این پروژه‌هاست. فهرست پروژه‌های پیشنهادی، محل اجرای آن و میزان زکات جمع‌آوری شده باید برای تامین اعتبار تشویقی معادل از محل عواید متمرکز دهیاری به امضای اعضا کارگروه برای معاونت امور دهیاری‌های سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور ارسال و رونوشت آن نیز به دبیرخانه ستاد احیای زکات فرستاده شود.
براساس این تفاهم‌نامه در صورت تامین نشدن اعتبار تا سقف ۵۰ درصد برای اتمام مرحله دوم از محل وجوه زکات، ما به التفاوت از محل منابع استانی تامین می‌شود و استانداری موظف است پس از پایان جذب و هزینه کرد اعتبارات، گزارش عملکرد مکتوب و مصور تهیه و برای سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و دبیرخانه ستاد احیای زکات ارسال نماید.
براساس آخرین اطلاعات گزارش شده امسال سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور ۳ میلیارد تومان اعتبار به طرح زکات اختصاص داده است که تاکنون ۸۸۱ میلیون و ۹۷۰ هزار تومان به استان‌های آذربایجان غربی، ایلام، کردستان، خراسان شمالی، زنجان، یزد و همدان پرداخت شده است.

اخبار

اخبار
اخبار
اخبار
اخبار
اخبار
اخبار

دهیاری
شماره ۲۵ / صفحه ۷۶

اخبار

انتصاب در معاونت امور دهیاری‌ها

جلسه تودیع دکتر صادق اکبری مدیر کل پیشین و معارفه خانم مرضیه تکه اکبرآبادی مدیرکل جدید دفترمطالعات و برنامه‌ریزی روستایی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور برگزار شد.

در این مراسم که در روز سه‌شنبه ۲۷ آذرماه در محل سالن اجتماعات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور برگزار شد، دکتر کریمی، قایم مقام سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور طی سخنانی تصریح کرد: توسعه و تقویت روز افزون روستاها از اولویت‌های دولت است و در این امر عملکرد معاونت امور دهیاری‌ها از تاثیر به سزایی برخوردار است.

وی افزود: یکی از اهداف عمده دولت در مدیریت روستایی ارایه خدمات مناسب به روستاها و ارتقای سطح معیشتی آن‌هاست تا با این روش از مهاجرت روستاییان به شهرها، جلوگیری شود.

کریمی تصریح کرد: یکی از انتظارات ما از دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی روستایی معاونت امور دهیاری‌ها، پیگیری طرح‌ها، اقدامات و برنامه‌ریزی برای بهبود شاخص‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی روستاها و مشخص نمودن منابع مالی پایدار و گسترش اشتغالزایی در مناطق روستایی است.

در این جلسه عباس علیجانی معاون امور دهیاری‌های سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور نیز از خدمات دکتر اکبری در دوران تصدی سمت مدیرکل دفترمطالعات و برنامه ریزی روستایی تشکر نمود.

دکتر اکبری در این جلسه طی سخنانی صدور مجوز تاسیس دهیاری برای حدود ۲۰ هزار روستا، اصلاح ساختار تشکیلات استانداری‌ها و ایجاد دفتر امور روستایی، درجه بندی دهیاری‌های ۱۰ استان کشور، توجه به زکات

روستایی، پیگیری ساماندهی گلزار شهدای روستایی، راه اندازی ماهنامه دهیاری‌ها و انتشار چهار کتاب از ۹ عنوان کتاب سبز دهیاری‌ها را از اقدامات عمده دفترمطالعات و برنامه‌ریزی روستایی ذکر کرد.
دکتر اکبری در پایان از هم‌فکری‌های ریاست، معاونان و مدیران کل سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور تقدیر و تشکر کرد.
در ادامه این جلسه خانم اکبرآبادی مدیر کل جدید دفتر مطالعات و برنامه ریزی روستایی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور گفت: امیدواریم که با همفکری ریاست و مدیران سازمان و کوشش های کارشناسان این دفتر اقدامات مناسبی در زمینه ارتقای جایگاه و منزلت روستا و روستایی و مدیریت نوین روستایی طراحی و اجرا شود.
وی تصریح کرد : امیدواریم با توجه به انتظارات دولت و روستانشینان از سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور در زمینه تقویت روستاها بتوانیم منشاء خدمات مناسبی در این بخش باشیم.
در پایان این جلسه لوح تقدیر دکتر اکبری و حکم خانم اکبرآبادی که به امضای مهندس هاشمی رییس سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور رسیده بود اهدا شد.
شایان ذکر است خانم اکبرآبادی پیش از این مشاور رییس سازمان و مدیر کل دفتر آموزش و مطالعات کاربردی سازمان بودند و هم اکنون نیز به عنوان مشاور رییس سازمان و مدیرکل دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی روستایی مشغول به فعالیت هستند.

مجلس شورای اسلامی تصویب کرد:

اختصاص یك درصد از درآمد صادرات نفت وگاز برای خدمات‌رسانی به روستاها

نمایندگان مجلس شورای اسلامی تصویب کردند که یك درصد از درآمد حاصل از صادرات نفت خام و گاز طبیعی اختصاص یافته به مناطق محروم به گاز رسانی، آب رسانی، بهسازی و بهینه‌سازی شبکه برق روستایی اختصاص یابد.

نمایندگان مجلس طی یک نشست علنی به بررسی جزییات طرح دو فوریتی الحاق یك تبصره به قانون اصلاح جداول شماره (۴) و(۸) قانون برنامه چهارم توسعه و قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور به منظور اختصاص ۲درصد از درآمد حاصل از صادرات نفت خام و گاز طبیعی به استان‌های نفت‌خیز و گازخیز، شهرستان‌ها و بخش‌های محروم کشور پرداختند و آن را تصویب نهایی کردند.
بر این اساس اعتبارات مربوط به شهرستان‌ها و بخش‌های محروم (اختصاص ۲درصد از درآمد حاصل از صادرات نفت خام و گاز طبیعی به مناطق محروم) بر مبنای جمعیت آن‌ها توزیع و حداقل یك درصد از این اعتبار صرفا برای گاز رسانی روستایی، آب رسانی (آب شرب روستایی)، راه روستایی، بهسازی روستایی، تکمیل پوشش فرستنده‌های رادیویی و تلویزیونی FM، اصلاح و بهینه‌سازی شبکه برق روستایی به روستاها اختصاص می‌یابد.

معاون امور دهیاری‌های سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور :

دهیاران سال گذشته ۲۱ هزار طرح عمرانی در روستاها اجرا کردند

نشست مشترک دهیاران و بخشداران استان اصفهان ۲۵ و ۲۶ آذرماه سال جاری با حضور معاون امور دهیاری های سازمان شهرداری ها و دهیاری‌های کشور، استاندار اصفهان، معاون امورعمرانی استانداری اصفهان و مدیرعامل صندوق بیمه روستاییان و عشایر کشور برگزار شد. در این نشست پوشش بیمه ای روستاییان، راه روستایی و امور زیر بنایی مربوط به روستاها مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

عباس علیجانی، معاون امور دهیاری‌های سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور دراین نشست گفت: سال گذشته دهیاران ۲۱ هزار طرح عمرانی را در روستاهای کشور اجرا کرده‌اند.
وی با اعلام این مطلب که درزمینه مدیریت اجرایی، دهیاری‌های استان اصفهان رتبه نخست کشوری را دارند افزود: ۱۷ درصد جمعیت این استان، در روستاها سکونت دارند و از مجموع ۱۴۰۰ روستا در اصفهان ۷۱۹ روستای آن دارای دهیاری هستند.
معاون امور دهیاری‌های سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور تصریح کرد: دهیاران در برطرف کردن مشکلات موجود بر سر راه توسعه روستاها تأثیر بسیاری دارند.
در ادامه این نشست سید مرتضی بختیاری، استاندار اصفهان افزود: دهیاران باید اشتغال، مسکن و ازدواج جوانان

را در اولویت‌های کاری خود قرار دهند و بازسازی و مقاوم‌سازی خانه‌های روستایی، افزایش توان علمی و قرار دادن روستاییان تحت پوشش بیمه را پیگیری نمایند. استاندار اصفهان در خصوص مصوبات دولت در این گفت: بر اساس برنامه چهارم توسعه، کلیه راه‌های روستایی استان اصفهان تا پایان سال ۸۹ آسفالت می‌شود. همچنین گازرسانی به ۵۰۰ روستا، اتصال روستاهای بالای یک‌صد خانوار به شبکه آب و فاضلاب و تخصیص سالانه یک‌صد میلیارد تومان برای حمل و نقل درون و برون شهری از دیگر مصوبات دولت در این استان است.

در این نشست سید مجید موسویان، مدیرعامل صندوق بیمه روستاییان و عشایر کشور گفت: سال گذشته یک‌صد میلیارد تومان حق بیمه از روستاییان دریافت شد که پنج میلیارد تومان از این مبلغ صرف پروژه های عمرانی روستاها شد.

وی گفت: ۲۰۳ کارگزاری بیمه روستاییان و عشایر دراستان اصفهان راه‌اندازی شده که تاکنون ۳۱هزار خانوار روستایی را تحت پوشش این بیمه قرار داده و تا پایان سال ۸۶ این رقم به ۸۰هزار خانوار می‌رسد.

موسویان در پایان گفت: تغییر در چگونگی تحت پوشش قرار دادن روستاییان از نظام حمایتی به بیمه‌ای از مهم‌ترین برنامه‌های این صندوق است.

با هدف ارتقای شغلی و علمی دهیاران انجام گرفت

برگزاری نخستین دوره آموزش پودمانی ویژه دهیاران نمونه

نخستین دوره آموزش پودمانی ویژه دهیاران نمونه کشور با هدف ارتقای دانش شغلی آن‌ها و بهره‌مندی مدیریت روستایی از دانش جدید مدیریت ۲۶ و ۲۷ آبان ماه در مرکز آموزش مدیریت شهری و روستایی برگزار شد.

در این دوره که از سوی دفتر آموزش و مطالعات کاربردی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور برگزار شده، تعداد ۴۰ نفر از دهیاران منتخب استان‌های اردبیل، تهران، چهارمحال و بختیاری، خراسان رضوی، خراسان جنوبی، زنجان، سیستان و بلوچستان، کرمانشاه، کردستان، گلستان، مازندران، مرکزی، همدان و یزد حضور یافتند.

در مراسم برگزاری اولین دوره آموزش پودمانی ویژه دهیاران، "سیدمهدی هاشمی" معاون هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور و رییس سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور در جمع دهیاران نمونه کشور گفت: انتظار ما از دهیاران این است ؛که با دارا بودن روحیه خودباوری، ابتکار و همکاری با دستگاه‌های مرتبط زمینه ایجاد روستای نمونه برای معرفی و ارایه الگوهای نوین مدیریت روستایی در سطح ملی و بین‌المللی را فراهم کنند.

معاون وزیر کشور، گفت: خودباوری دهیاران و تجهیز دهیاری‌ها به امکانات جدید و ارایه حمایت‌های قانونی، از ابزارهای لازم برای تحقق شعارهای دولت نهم در روستاهاست.

وی تقویت و توسعه روستاها از طریق دهیاری‌ها در کنار احیای بافت‌های فرسوده و توسعه حمل و نقل عمومی شهری را از اولویت‌های کاری معاونت هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور و سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور دانست.

وی اظهار داشت: باید دهیاران با برنامه‌ریزی، روستانشینی را به عنوان یك ارزش و قابلیت در جامعه معرفی کنند تا از مهاجرت روستاییان به شهرها که یکی‌ازدغدغه‌های همیشگی دولت است، جلوگیری شود.

وی افزود: در سال آینده برنامه‌های گسترده و جامعی برای توسعه همه جانبه روستاها و تقویت دهیاری‌ها در سراسر کشور اجرا خواهد شد.

هاشمی تصریح کرد: با اجرای برخی برنامه‌ها و طرح‌ها در یك‌سال گذشته، مهاجرت روستاییان به شهرها در برخی نقاط کشور متوقف یا دارای رشد منفی شده است.

وی در پایان ایجاد روستای نمونه برای معرفی الگوهای نوین مدیریت‌روستایی در سطح ملی و بین‌المللی را وظیفه دهیاران نمونه دانست.

در این دوره آموزشی دو روزه عناوینی همچون "آن‌چه یك دهیار باید بداند"، "نقش توسعه زیرساخت‌ها در تثبیت جمعیت روستایی"، "روستای اسوه"، " مقاوم سازی مسکن روستایی"، "توسعه اجتماعی، فرهنگی روستا"، "مدیریت بحران"، "روابط حقوقی دهیاری‌ها و دستگاه‌های اجرایی" و "روش‌های مقدماتی تحلیل جمعیت روستایی" تدریس شد.

"کشاورز کارت" جایگزین دفترچه‌های بانکی می‌شود

با هدف رفاه بیش‌تر کشاورزان، به‌زودی کارت الکترونیکی "کشاورز کارت" در دسترس روستاییان قرار می‌گیرد.

بر اساس اطلاعات داده شده از سوی روابط عمومی بانک کشاورزی با اعلام مطلب فوق در جمع خبرنگاران گفت: برای رفاه حال کشاورزان و روستاییان به‌زودی "کشاورز کارت" در اختیار آنان قرار خواهد گرفت و برای اجرای این طرح جدید با وزارت جهاد کشاورزی، وزارت بازرگانی و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور نیز تفاهم‌نامه‌ای به امضا رسیده است.

در ادامه این گزارش آمده است: با ارایه این طرح، کارت الکترونیکی "کشاورز کارت" جایگزین دفترچه‌های بانکی می‌شود و پرداخت‌های نقدی و انتقال وجوه بانکی از طریق این کارت انجام می‌شود و روستاییان می‌توانند با ارایه این کارت برای انجام عملیات بانکی خود به تمامی شعب بانک کشاورزی مراجعه نمایند.

وی در پایان گفت: مهم‌ترین تصمیم این بانک پرداخت تسهیلات فقط به بخش کشاورزی است که این امر از سال آینده به اجرا درخواهد آمد.

آیین‌نامه اجرایی تاسیس خانه‌های قرآن روستایی ابلاغ شد

با هدف توسعه و ترویج فرهنگ قرآنی در روستاهای کشور، آیین‌نامه ضوابط و فرایند اجرایی تاسیس خانه‌های قرآن روستایی از سوی دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی روستایی معاونت امور دهیاری‌های سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور تهیه و تدوین و به استان‌ها ابلاغ شده است.

این آیین‌نامه پیرو تفاهم‌نامه مشترکی که در تیر ماه سال جاری به امضای مهندس "سید مهدی هاشمی" معاون هماهنگی امور عمرانی وزیر کشور و رییس سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و آقای "محمد خواجوی" رییس سازمان دارالقرآن‌الکریم و مسوول دبیرخانه نهضت قرآن‌آموزی رسیده بود تهیه و به استان‌ها ابلاغ شده است.

هدف اصلی این تفاهم‌نامه، برنامه‌ریزی جهت برگزاری محافل، مجالس و مسابقات قرآنی در روستاهای کشور و نیز اجرای طرح ملی نهضت قرآن‌آموزی و گسترش آموزش‌های عمومی و تخصصی قرآن‌کریم از طریق تاسیس و راه‌اندازی خانه‌های قرآن روستایی در روستاهای کشور است.

در همین راستا در نظر است تا پایان سال ۱۳۸۶ حداقل تعداد ۵۰۰ خانه قرآن روستایی در سراسر کشور مجوز فعالیت دریافت کرده و راه‌اندازی شوند.

وفق آیین‌نامه اجرایی این طرح، تعیین اولویت تاسیس خانه‌های قرآن روستایی در هر استان به عهده کارگروه استانی این طرح متشکل از مدیرکل دفتر امور روستایی استانداری، مدیرکل تبلیغات اسلامی استان و کارشناسان مربوط است و روستاها براساس نظر کارشناسی دفتر امور روستایی استانداری انتخاب خواهند شد.

همچنین، دهیار در هر روستا مسوول تحقیق، پیگیری و معرفی نیروی قرآنی جهت تاسیس و مدیریت خانه قرآن روستایی خواهد بود که در صورت نبود نیروی قرآنی واجد شرایط، خود دهیار جهت تصدی این سمت مراحل مندرج در این آیین‌نامه را طی خواهد نمود. در همین راستا، صدور مجوز تاسیس خانه قرآن روستایی و همچنین لغو آن، در صورت نیاز، توسط اداره تبلیغات اسلامی شهرستان مربوطه صورت خواهدگرفت.

مدت اعتبار مجوز خانه قرآن روستایی دو سال شمسی از تاریخ صدور است؛ که تمدید آن با معرفی مجدد موسس و مدیر مسوول خانه قرآن از سوی دفتر امور روستایی استانداری صورت می‌گیرد. مطابق این آیین‌نامه، وظایف دهیاری‌ها در این زمینه، اطلاع‌رسانی و تبلیغات در سطح روستاها مبنی بر آشناسازی آحاد مردم با فعالیت‌های خانه قرآن، بررسی و شناسایی نیروی قرآنی واجد شرایط و معرفی به دفتر امور روستایی استانداری جهت تاسیس و مدیریت خانه قرآن و نیز همکاری همه جانبه با مدیریت خانه قرآن و پشتیبانی از فعالیت‌های خانه قرآن است.

شایان ذکر است؛ متن کامل آیین‌نامه و اساسنامه خانه قران روستایی، فرم اطلاعات فردی متقاضیان تاسیس خانه‌های قرآن روستایی و فرم تقاضای تاسیس خانه قرآن روستایی در قسمت بخشنامه‌های مربوط به دهیاری‌های سایت سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور موجود است.

ارسال لوح فشرده آموزشی برای کارکنان شهرداری‌ها و دهیاری‌های سراسر کشور

سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور با هدف ارتقای سطح دانش کارکنان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در سراسر کشور با همکاری دانشگاه علم و صنعت لوح فشرده‌ای شامل ۳۵ کتاب آموزشی تهیه و به استان‌ها ارسال نمود.

این لوح فشرده که شامل ۳۵ کتاب آموزشی در حوزه مدیریت شهری و روستایی است، در شمارگان پنج هزار نسخه تهیه و در هفته اول آذر ماه از سوی دفتر آموزش و مطالعات کاربردی به استان‌ها ارسال شد.

وزیر راه و ترابری خبر داد:
اختصاص ۲۰۰ میلیارد تومان اعتبار برای توسعه راه‌های روستایی

وزیر راه و ترابری گفت: به منظور توسعه راه‌های روستایی کشور ۲۰۰ میلیارد تومان اعتبار در سال جاری اختصاص یافته است.

محمد رحمتی با حضور در دومین همایش حمل و نقل عمومی با بیان این مطلب گفت: به منظور افزایش رشد اقتصادی و متوازن کردن آن باید به حمل و نقل و گلوگاه‌های کشور توجه بیش‌تری شود.

رحمتی در ادامه اظهار داشت: برای ایجاد تغییر در شاخص‌های حمل و نقل و انتقال جاده‌ای به ریلی نیازمند یک برنامه بلندمدت ۱۰ ساله هستیم، در غیر این صورت با معضل بزرگی مواجه خواهیم شد.

وی در خصوص اعتبارات تخصیصی به توسعه راه‌های روستایی گفت: در سال ۸۴ برای اولین بار برای توسعه راه‌های روستایی معادل ۱۵۰ میلیارد تومان اعتبار اختصاص داده شد و در سال‌های ۸۵ و ۸۶ به ترتیب ۳۰۰ و ۲۰۰ میلیارد تومان به این امر اختصاص داده شده است.

اختصاص یک هزار میلیارد تومان اعتبار به بازسازی و مقاوم‌سازی خانه‌های روستایی در سال‌جاری

۸۵۰۰ مهندس عمران در قالب سازمان نظام مهندسی فنی روستایی بر اجرای طرح ویژه بازسازی و مقاوم‌سازی واحدهای مسکونی روستایی سازماندهی شدند.

عزیزا.. مهدیان، معاون بازسازی و مسکن روستایی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی با اعلام مطلب فوق گفت: بر اساس قانون برنامه چهرم توسعه سالانه باید بالغ بر ۲۰۰هزار واحد مسکونی روستایی مقاوم سازی و بازسازی شود و برای این منظور اعتباری معادل یک‌هزار و ۲۰۰ میلیارد تومان تسهیلات به سیستم بانکی پرداخت خواهد شد که در سال جاری اعتباری بیش از یک‌هزار میلیارد تومان اختصاص یافته است.

وی اظهار داشت: در سال‌جاری ۳۰۰ هزار واحد مسکونی روستایی مشمول این طرح شده است و سال آینده نیز مقاوم سازی و بازسازی ۳۰۰ هزار واحد مسکونی را در برنامه خود داریم.

مهدیان با اشاره به این که کیفیت اجرای این طرح به گونه ای است که در حوادث طبیعی شاهد تخریب و تلفات انسانی نخواهیم بود گفت: برای هر استان یک مشاور در زمینه طراحی و نظارت بر طرح در نظر گرفته شده است.

تاکنون حدود ۱۳۰۰ دفتر فنی ساختمان در روستاها راه اندازی شده و ۸۵۰۰ مهندس عمران در قالب سازمان نظام مهندسی فنی روستایی برای نظارت بر ساخت و ساز واحدهای روستایی سازماندهی شده است.

لازم به ذکر است؛ که طی توافق به عمل آمده میان بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و وزارت مسکن و شهرسازی، مهندسان نظام مهندسی روستایی آموزش های لازم را فرا خواهند گرفت و در صورت صلاحدید، پروانه نظام مهندسی دریافت خواهند کرد.

تا پایان سال جاری
۴۴ تعاونی دهیاری در مازندران تشکیل می‌شود

مدیر کل دفتر امور روستایی استانداری مازندران گفت: تا پایان سال جاری، ۴۴ تعاونی دهیاری در این استان تشکیل خواهد شد.

معصوم معصومی در همایش دهیاران و کارگروه توسعه روستایی نکا افزود:این تعاونی‌ها با هدف افزایش درآمد روستاها شامل بخش صنعتی، تولیدی، خدماتی و کشاورزی است که زیر نظر اتحادیه تعاونی دهیاران استان فعالیت خواهند کرد.

وی در ادامه گفت: برای دهیاری‌ها ۴۸ بند وظیفه مشخص شده که در راستای انجام آن‌ها با ۲۲ دستگاه اجرایی به طور مستقیم در ارتباط خواهند بود و دو موضوع خدمات زیربنایی و روبنایی مورد توجه، تصمیم و اجرا قرار خواهد گرفت. وی اظهار داشت: باید از بخشی نگری در روستاها اجتناب شود و نگاه اساسی و حاشیه‌ای به روستاها از بین برود.

برترین روستاهای گردشگری اروپا معرفی شد

در راستای برگزاری نشست سالانه گردشگری اروپا که ۲۶ اکتبر (۱۴ آبان) در پرتغال برگزار شد ۱۰ منطقه گردشگری برتر روستایی اروپا شناسایی و معرفی گردید.

"گانتر ورهوگن" قایم مقام کمیسیون گردشگری اروپا با اهدا جوایز ویژه‌ای به ۱۰ کشور اروپایی منتخب، اعلام کرد: سال آینده ۷ کشور دیگر از اعضای اتحادیه اروپا از جمله فنلاند، استونیا، بلغارستان، فرانسه، لیتوانی، اسپانیا و رومانی در این برنامه حضور خواهند داشت این ۱۰ منطقه معرفی شده به شرح زیر است:

دره "پیلاچتال" در اتریش: این دره در دامنه آلپ در استان لوور با داشتن طبیعت زیبا، آداب و سنن کهن، صنایع‌دستی کم‌نظیر، غذاهای منحصربه‌فرد و شیوه زندگی مردمانش به دره تمشك شهرت دارد و یکی از زیباترین مناطق روستایی اتریش به شمار می‌رود.

منطقه دوربای در بلژیك: دوربای که از ۴۰ دهکده کوچك تشکیل شده است، از قرون وسطی تاکنون به‌عنوان یك شهر کوچك شناخته شده است و به دلیل اهمیت دادگاه و مراکز تجاری آن از شهرت خاصی برخوردار است. این شهر کوچك و تاریخی به‌عنوان کوچکترین شهر جهان شهرت یافته است.

منطقه ترودوس در قبرس: دهکده ترودوس از ۵ بخش تشکیل شده که همگی در اطراف کوه الیمپوس قرار گرفته‌اند و با توجه به زیبایی‌های طبیعی جنگل‌های اطراف آن و امکانات دوچرخه‌سواری و پیاده‌روی که دارد هر ساله میزبان برگزاری فستیوال‌ها و جشنواره‌های سنتی از جمله آشپزی، میراث فرهنگی و تاریخی است.

منطقه فلورینا در یونان: فلورینا که در شمال یونان و غرب مقدونیه قرار گرفته و متشکل از کوه‌ها و تپه‌های متعددی است شش دریاچه این دهکده را در بر گرفته است. کوه‌های وارنوتاس، ورنون و ووارس از جمله مناطقی هستند که مرکز بازی‌های اسکی است.

منطقه سویت‌مارتین در کرواسی: این منطقه زیبا که در شمال و نزدیك مرز اسلوواکی و مجارستان واقع شده است. به دلیل چشمه‌های آب گرم و آب‌های معدنی آن که از بزرگترین و زیباترین چشمه‌های کرواسی شهرت بسیاری دارد.

منطقه اسپیچینا در ایتالیا: اسپیچینا که در جنوب ایتالیا و دراستان لسد واقع شده یکی از بزرگ‌ترین مراکز اقتصاد روستایی است که در عین حفظ سنت‌ها و آثار تاریخی از سرویس‌ها و تجهیزات بسیار مدرن نیز برخوردار است.

منطقه ندور در مالت: ندور درشرقی‌ترین بخش تپه بزرگ جزیره گزو واقع شده و به خواهر مالت شهرت دارد. وجود میوه‌های تازه وانبوه درختان سیب، گلابی، هلو، آلو، لیمو، پرتقال و جالیزهای هندوانه و نیز میراث فرهنگی ارزشمند آن سبب شده سرزمینی منحصربه‌فرد با چشم‌اندازهای بی‌نظیر شود.

منطقه "کلوناگیلتی" در ایرلند: کلوناگیلتی در سواحل جنوب غرب ایرلند واقع شده و به واسطه طبیعت و اکوتوریسم زیبای آن شهرت دارد، که به‌دلیل وجود این زیبایی‌ها فعالیت‌های هنری و فرهنگی زیادی ازجمله اجرای موسیقی‌های محلی، بازی‌های دریایی شهرت زیادی دارد.

منطقه اورسج در مجارستان: اورسج درست در شمال غرب مجارستان قرار گرفته که وجود تپه‌ها و دره‌های زیبا و طبیعی آن، مزارع، دریاچه‌ها، دهکده‌ها و خانه‌های چوبی که در میان علفزارها پنهان شده‌اند جاذبه های بسیاری را برای گردشگران به وجود آورده است.

منطقه "کولدیگا در لاتویا": کولدیگا که در بخش تاریخی ونتا واقع شده که به ونیز لاتویا شهرت دارد.

دهیاری
شماره ۲۵ / صفحه ۸۳

معرفی کتاب

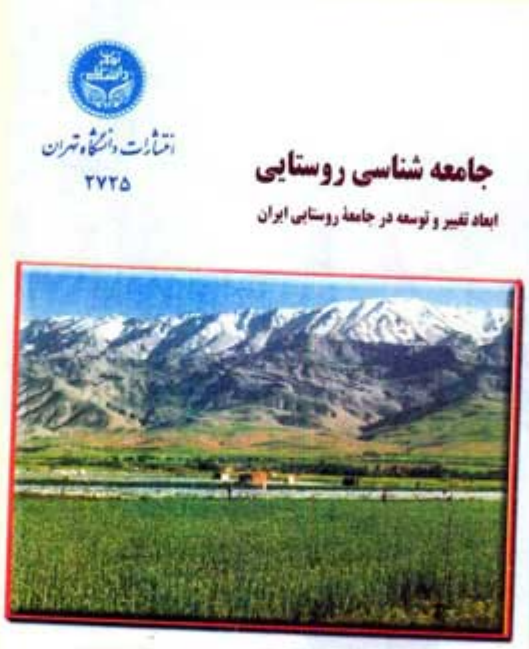

جامعه‌شناسی روستایی با تاکید بر ابعاد تغییر و توسعه در جامعه روستایی ایران

کتاب جامعه‌شناسی روستایی با تاکید بر ابعاد تغییر و توسعه در جامعه روستایی ایران، تالیف دکتر مهدی طالب- استاد دانشگاه تهران در ۴۲۹ صفحه از سوی انتشارات دانشگاه تهران در شمارگان ۱۵۰۰ نسخه در سال ۱۳۸۴ با قیمت ۳۲۰۰۰ ریال منتشر شده است.

این کتاب در ۹ فصل تنظیم شده است. در آغاز سعی شده است با پرداختن به تعاریف و مفاهیم مربوط به جامعه‌شناسی روستایی و برخی از رشته‌های علوم اجتماعی، مشکل موجود در این حوزه مطالعاتی را عنایت به تداخلاتی که در این زمینه وجود دارد، تا جایی که می‌تواند حل نماید.

فصل اول آن - تعاریف و مفاهیم، فصل دوم - ویژگی‌های محیط روستایی
فصل سوم- خانواده روستایی- فصل چهارم- نظام روابط اجتماعی روستایی
فصل پنجم- اصلاحات ارضی و تغییر در جامعه روستایی- فصل ششم، توسعه روستایی
فصل هفتم- ترویج و توسعه روستایی- فصل هشتم، توسعه روستایی در ایران
فصل نهم- واحدهای بهره‌برداری کشاورزی
و گفتارهای آن به گفتار اول - واحدهای بهره‌برداری خانوادگی، واحدهای بزرگ بهره‌برداری کشاورزی- گفتار سوم، واحدهای بهره‌برداری تولید گروهی یا تعاونی
گفتارهای جامعه- واحدهای بزرگ (سرمایه‌داری) زراعی

در پیش گفتار آن می‌خوانیم:

کتاب حاضر تحت عنوان "جامعه‌شناسی روستایی" با تاکید بر ابعاد تغییر و توسعه در ایران، نتیجه مطالعاتی است که در سه دهه گذشته در مناطق روستایی ایران انجام گرفته است و برخی از بخش‌های آن به صور مختلف (جزوه، مقاله، و ...) منتشر شده است.

وزارت کشور

سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور

معاونت امور دهیاریها

دفتر مطالعات و برنامه ریزی روستایی

اولین همایش ملی مدیران زن روستایی

دهیاران زن

تهران، وزارت کشور، سالن غدیر ۱۲ / اسفند / ۱۳۸۶

25 Dehyariha